

Το μηνιαίο περιοδικό της παλιάς Λευκωσίας.

ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

Σεπτέμβρης 1985

Τεύχος 4ο

τακτακάλας • φεστιβαλ • αισθητική της πόλης
λαϊκή γειτονεία • το pratt στη λευκωσία
συνέντευξη: δημαρχου, α. χαρалаμπους

ΠΑΓΩΤΟ
bravo!!!
ICE CREAM

Σεπτέμβρης 1985
Τεύχος 4ο

Το μηνιαίο περιοδικό της παλιάς Λευκωσίας.
Εκδίδεται κάθε 1η του μήνα.
Διεύθυνση: Μίνωος 6B τηλ. 431278
Υπεύθυνος για το νόμο: Κωστής Αχινιώτης.

Το τεύχος αυτό συντάχθηκε από τους:

Κωστή Αχινιώτη Ζήνωνα Σιερεπεκλή.

Τιμή τεύχους £1.00
Συνδρομή 12 τευχών: £10.00

Για τα υπογραμμένα κείμενα
ευθύνονται οι συγγραφείς τους

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

2	οτο ποδι	
4	το πανεπιστήμιο praft	στη παλιά Λευκωσία
6	συνέντευξη με το δημαρχο Λευκωσίας κ. Λέλλο Δημητριάδη	
8	Φεστιβάλ Λευκωσίας: 10 χρόνια κομμάτια	Κωστή Αχινιώτη
10	Για την ανέγερση του νέου συνοικισμού στο ταχτακάλα	
17	Η αισθητική εικόνα της πόλης μέσα από την αρχιτεκτονική: ένα ερώτημα	Θεοδούλου Γρηγορίου
22	Ζωντανέμα της μνήμης	Θεόδωρου Καταλιακού
23	Συνέντευξη με τον Ανδρέα Χαραλαμπίδου	
26	Μια έρευνα στη Λαϊκή γειτονία	Γιώργου Θεοδούλου
34	Μια περιδιάβαση στο Βυζαντινό μουσείο	Γιώργου Κεπολά
36	Περίπου: Ζωά και χτήνα.	Βασού Αργυρού
38	Από τις εκδηλώσεις στο εναλλαξ	Για την Νικαράγουα Οι νέοι φτωχοί στην Ευρώπη

ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

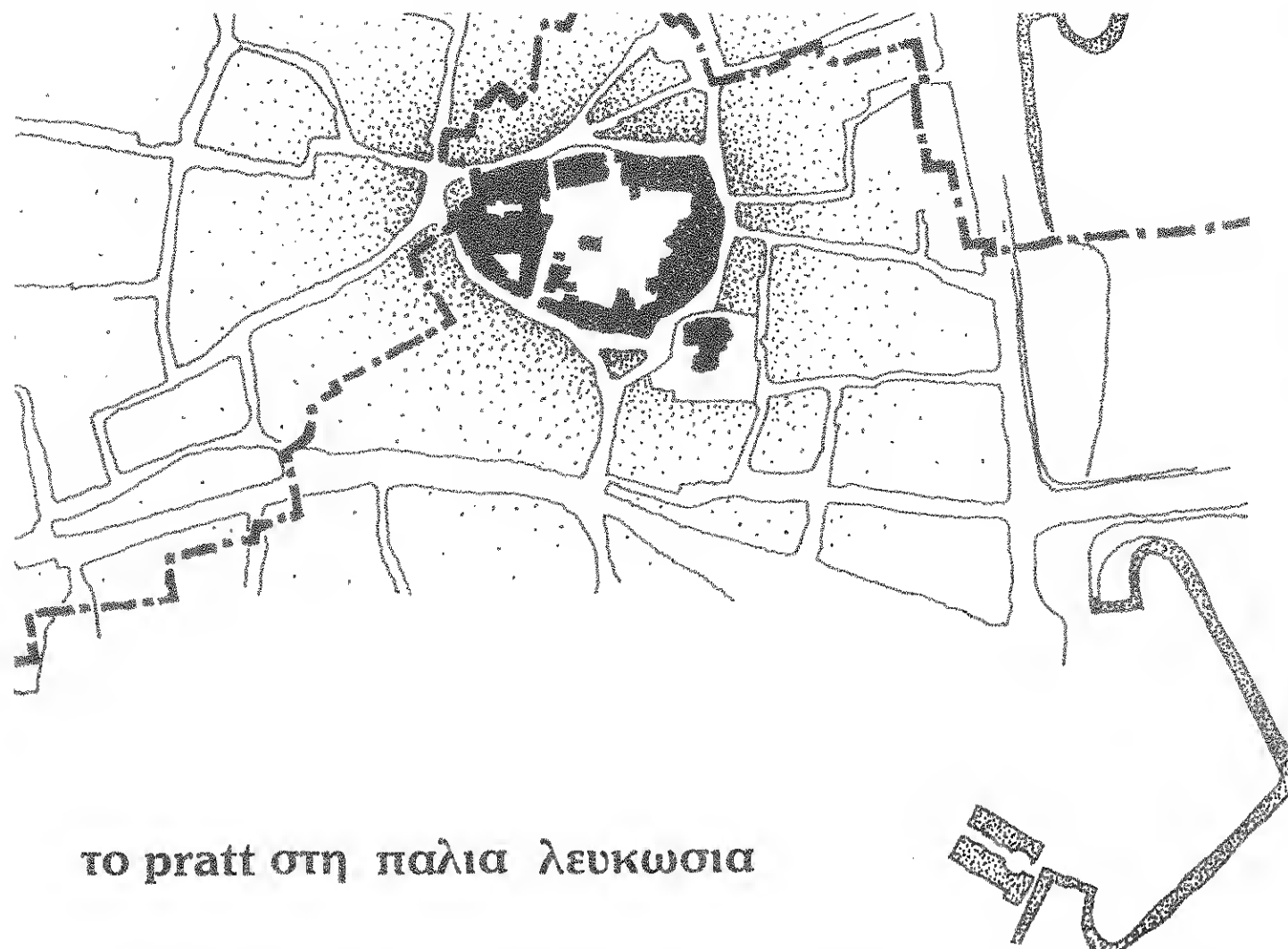
ονόμα

Διεύθυνση

τηλ:

το pratt στη παλιά λευκωσία

Η Σχολή Αρχιτεκτονικής του Ινστιτούτου PRATT της Νέας Υόρκης είναι γνωστή πια στην Κύπρο από την δεκάχρονη, συνεχή, θερινή παρουσία φοιτητών της στο νησί μας.

Το πρόγραμμα αυτό που είναι πρωτοβουλία του κύπριου αρχιτέκτονα Θεοχάρη Δαυίδ, ο οποίος είναι και καθηγητής στην πιο πάνω σχολή, αποτελεί προέκταση ενός προγράμματος που άρχισε το 1972 και που περιλάμβανε κατ' αρχήν μόνο τον κυρίως ελλαδικό χώρο.

Με ειδική συμφωνία μεταξύ του υπουργείου παιδείας της Κύπρου και του PRATT το πρόγραμμα περιλαμβάνει επίσκεψη στην Κύπρο ομάδας φοιτητών της σχολής αρχιτεκτόνων, κάθε καλοκαίρι.

Δίδεται ένα θέμα συγκεκριμένο πάνω στο οποίο μετά από μια γρήγορη ερευνητική προσέγγιση, οι φοιτητές είναι υποχρεωμένοι να παρουσιάσουν σε γενικές γραμμές μια αρχιτεκτονική πρόταση.

Οι μελέτες αυτές συνήθως εκτίθενται δημόσια για λίγες μέρες και πάνω τους γίνεται μια ανοικτή συζήτηση, στην οποία πέρα από τους ίδιους τους φοιτητές και τον καθηγητή, συμμετέχουν και κύπριοι αρχιτέκτονες και μη.

Πέρσι και φέτος το θέμα της μελέτης είχε επιλεγεί στον χώρο της εντός των τειχών Λευκωσία. Στο πρόγραμμα αυτό ιδιαίτερα ενδιαφέρο έδισε ο Δήμος Λευκωσίας ο οποίος και εβοήθησε την ομάδα των φοιτητών με τις σχετικές πληροφορίες και υλικό.

Το σκεπτικό της επιλογής του θέματος και του τόπου, μας το δίνουν η σχετική ανακοίνωση τύπου και μια σύντομη συζήτηση που είχαμε με τον υπεύθυνο της ομάδας καθηγητή Δαυίδ. Αναφέρεται στην ανακοίνωση:

«Το ιστορικό κέντρο της Λευκωσίας υποφέρει από μια σοβαρή φθορά, οικονομική, κοινωνική και φυσική εξ' αιτίας της αλλαγής του τρόπου ζωής, της αδιαφορίας για το παλιό ή το παραδοσιακό, των κακόγουστων νέων κτιρίων και κυρίως, εξ' αιτίας της διχοτόμησης της πόλης μετά την τουρκική εισβολή. Αυτός ο διαχωρισμός έχει προκαλέσει μια υποβάθμιση στις περιοχές που βρίσκονται κοντά στην διαχωριστική γραμμή και έσπρωξε τον πληθυσμό να μετακινηθεί σε άλλα μέρη

της πόλης...

Η περιοχή που επιλέξαμε για μελέτη σε συνεργασία με το Δημαρχείο είναι η γειτονιά Αγ. Κασσιανού — Χρυσανθινιώτισσας. Από τους φοιτητές ζητήθηκε να δημιουργήσουν ένα κέντρο γειτονιάς που να περιλαμβάνει κλειστούς και υπαίθριους χώρους μέσα στο υπάρχον δομημένο περιβάλλον. Αυτοί οι αρχιτεκτονικοί χώροι προορίζονται να στεγάσουν μια σειρά χρήσεις, αναγκαίες για την οικονομική, και κοινωνική βιωσιμότητα της περιοχής».

Οκτώ φοιτητές από τους οποίους ο ένας κύπριος δούλεψαν πάνω στο θέμα και στις 3 Αυγούστου παρουσίασαν την δουλειά τους στην Πόρτα της Αμμοχώστου. Μέρος των προτάσεων φαίνεται στα σχέδια που δημοσιεύουμε παραπλεύρως.

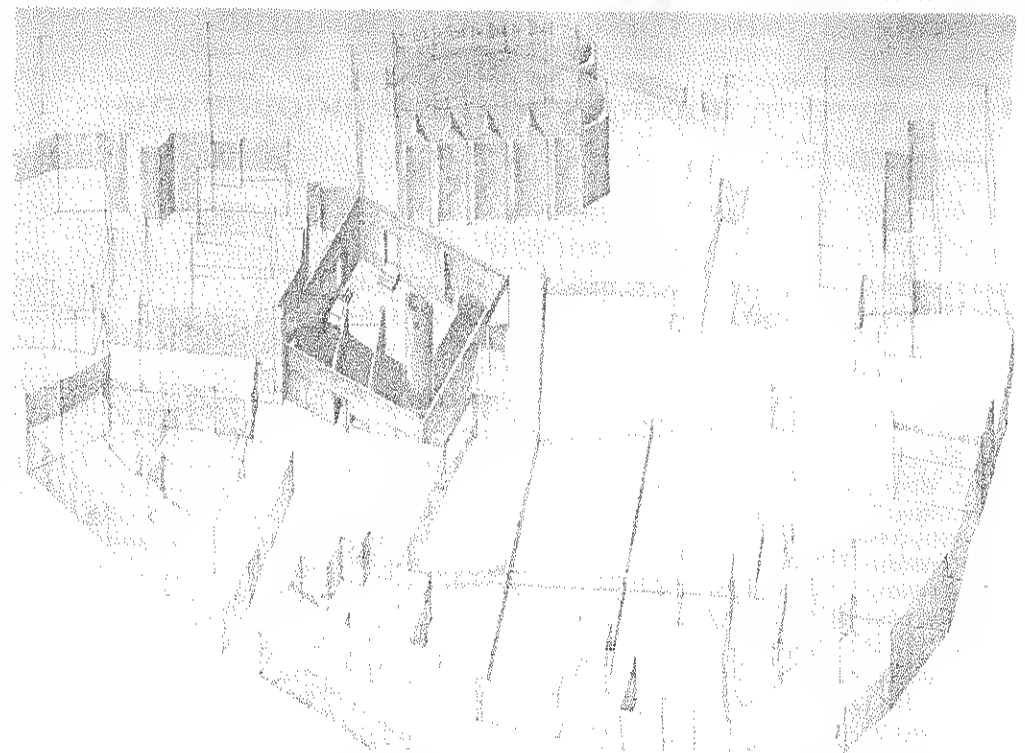
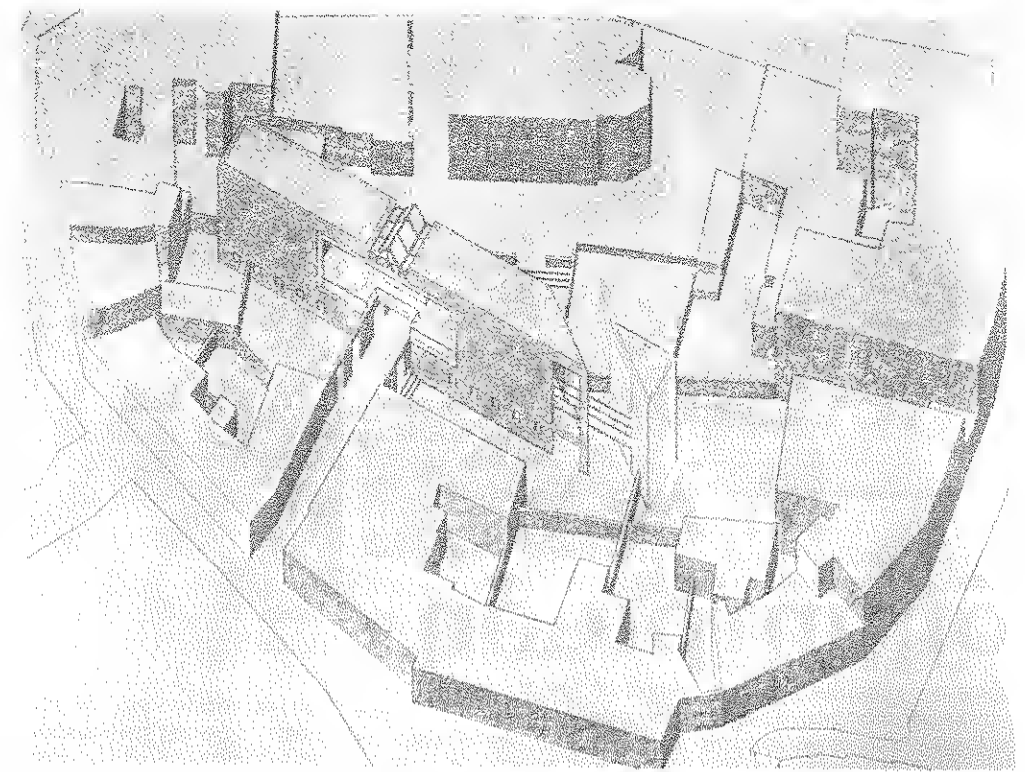
Για τους λόγους που οδηγούσαν στην επιλογή της περιοχής Αγ. Κασσιανού ο κ. Δαυίδ μας είπε:

«Δυό οι λόγοι θα έλεγα. Ο κυριότερος είναι ότι στην Αμερική όπως και σε πολλές άλλες χώρες υπάρχει μια έντονη κίνηση προς την ανα-

στήλωση και την διατήρηση παλιών κτιρίων, όπως και στο πώς ένας μπορεί να κάνει σύγχρονη αρχιτεκτονική στα πλαίσια παραδοσιακού ή ιστορικού περιβάλλοντος. Η Λευκωσία είναι ένα πολύ καλό παράδειγμα παλιάς πόλης που έχει ένα χαρακτήρα, αλλά που όπως όλοι γνωρίζουμε ο χαρακτήρας αυτός έχει καταρρεύσει... Ο δεύτερος λόγος είναι οι διάφορες προσπάθειες που γίνονται, που μας ενθάρρυναν να συμμετέχουμε και εμείς. Ιδιαίτερα η ευαισθησία του Δημαρχείου μας έκανε να νοιώσουμε οι φοιτητές και εγώ μια ας πούμε όχι μόνο φιλοξενία, αλλά και κατανόηση ώστε να κάνουμε ορισμένες μελέτες εντός της παλιάς Λευκωσίας. Η παλιά πόλη θα μπορούσε να διδάξει όλους μας και ιδιαίτερα τους κύπριους αρχιτέκτονες».

Σε παρατήρηση μας πως τόσο η περιουσία, όσο και η φεινή μελέτη περιλαμβάνει περισσότερο νέα αρχιτεκτονική στο παραδοσιακό περιβάλλον, παρά συντήρηση και επανάχρηση υφιστάμενων παλιών κτιρίων, ο κ. Δαυίδ μας είπε:

«Στόχος του αρχιτέκτονα κατά την άποψή του είναι να αντιμετωπίσει το μέλλον και το μέλλον απαιτεί οπωσδήποτε νέους τρόπους προσέγγισης. Πιστεύω ότι είναι υπεκφυγή να ασχολείται μόνο με την αναστήλωση. Νομίζω ότι είναι πολύ πιο χρήσιμο και πιο σωστό να δημιουργήσεις μια νέα αρχιτεκτονική μέσα σε τέτοια περιθώρια. Πρέπει να καταλάβουμε ότι αναστήλωση δεν σημαίνει μόνο να πιάσεις ένα σπίτι και να το σάσεις. Ένας τρόπος αναστήλωσης κατά την άποψή μου είναι να ξαναδημιουργήσεις μια γειτονιά και το περιβάλλον της σε συνδυασμό με νέα κτίρια. Ο καλύτερος τρόπος να σώσεις μια γειτονιά είναι να μην αλλάξεις τόσο την χρήση των σπιτιών της, αλλά να κάνεις άλλα πράγματα, άλλα κτίσματα, άλλες μορφές που να εγγυούνται την ζωή: οικονομική, πολιτιστική, κλπ. έτσι ώστε να παραμένουν οι κάτοικοι στα σπίτια τους. Δεν θα έβλεπα δηλ. την Λευκωσία να γίνεται ένα μουσείο μόνο για ξανθές τουριστικές να τριγυρίζουν μέσα. Για μένα θα ήταν ένα απαίσιο πράγμα».

Στην συνέχεια ο καθηγητής αναφέρθηκε στην σημασία που έχει για την Κύπρο το πρόγραμμα αυτό λέγοντας πως οι φοιτητές με την επιστροφή τους στη χώρα τους μεταφέρουν μαζί τους τις γνώσεις τους και τις εμπειρίες τους για την Κύπρο που οπωσδήποτε είναι θετικές και προς όφελος του τόπου μας.

Αντίγραφα των μελετών τους όπως μας είπε παραδίδονται στο Δημαρχείο για το

αρχείο του.

Αναφορικά με την συνολική εμπειρία των φοιτητών από την επαφή τους με την Κύπρο ο κ. Δαυίδ είπε:

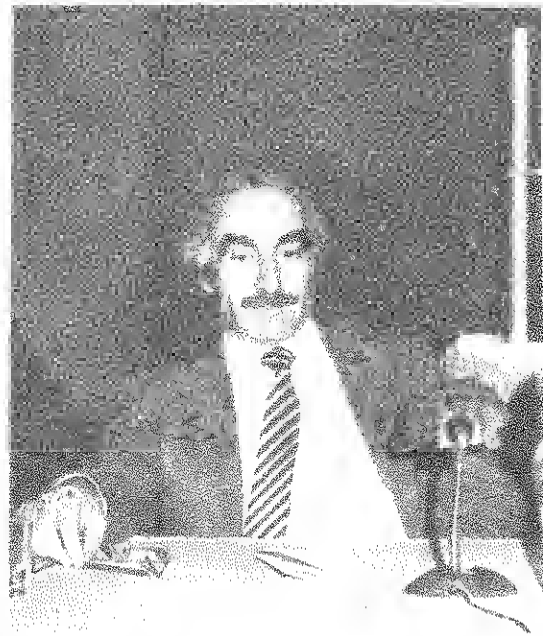
«Διάφοροι φοιτητές μου δήλωσαν ότι στην Κύπρο έζησαν την πιο ενδιαφέρουσα εκπαιδευτική, μορφωτική τους εμπειρία. Μια φοιτήτρια φέτος μου είπε ότι ήταν το καλύτερο θέμα που της δόθηκε ποτέ. Δηλ. βλέπουμε πως ο τόπος μας, η Λευκωσία είναι χώρος που προκαλεί

έντονο ενδιαφέρον. Εμπνέει. Αυτό έχει μεγάλη σημασία γιατί κάνει τα παιδιά να δουλεύουν με πολύ ενθουσιασμό».

Έχουμε κάθε λόγο να συμφωνήσουμε με τα πιο πάνω. Και να προσθέσουμε πως είναι καιρός και εμείς οι ντόπιοι να αρχίσουμε να βλέπουμε με περισσότερο ενδιαφέρον και αγάπη αυτόν τον τόπο. Είναι αναγκαίος και ο δικός μας ενθουσιασμός.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟ ΔΗΜΑΡΧΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ Κ. ΛΕΛΛΟ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ

- τα δεκαχρόνια του φεστιβαλ λευκωσίας
- η ανεγερση προσφυγικού συνοικισμού στο ταχτακάλα

η συνέντευξη συγκεντρώνεται στα σημεία που προαναφέραμε και για τα οποία γράφουμε επίσης σε άλλες σελίδες του τεύχους αυτού. Έχουμε έτσι για το κάθε ζήτημα και την άποψη του δημαρχείου.

• Ας αρχίσουμε πρώτα με το φεστιβάλ. Μπορείτε κ. δήμαρχε να μας δώσετε συνοπτικά ένα απολογισμό για το φεστιβάλ Λευκωσίας από το καιρό της πρώτης του διοργάνωσης μέχρι σήμερα.

Όπως ξέρετε, όταν αρχίσαμε το θεσμό αυτό πριν δέκα χρόνια, δεν υπήρχε καλλιτεχνικό φεστιβάλ ούτε του δήμου ούτε οποιουδήποτε άλλου οργανισμού. Θάλεγα μάλιστα ότι γενικά οι οργανωμένες πολιτιστικές εκδηλώσεις στη Λευκωσία ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτες, αν εξαιρέσουμε ορισμένες ιδιωτικές προσπάθειες. Μετά την εισβολή άρχισε μια μεγάλη προσπάθεια στο πολιτιστικό τομέα μ' ένα από τους πιο σημαντικούς φορείς το δήμο Λευκωσίας. Αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία του φεστιβάλ και του λαϊκού πανεπιστημίου. Με τις περιορισμέ-

νες οικονομικές μας δυνατότητες με τη βοήθεια των δημοτών και βεβαίως με τη πολιτιστική υπηρεσία του δήμου η οποία αναγεννήθηκε τα τελευταία χρόνια προσπαθήσαμε να δώσουμε στο λαό της Λευκωσίας μια πολιτιστική εκδήλωση ποιότητας, χωρίς ποτέ να μετρήσουμε την επιτυχία με τον αριθμό των θεατών. Σκοπός μας είναι να κρατήσουμε ένα επίπεδο ορθό, να δώσουμε στο κόσμο κάτι που να τον προβληματίζει χωρίς να παραβλέψουμε το στοιχείο της ψυχαγωγίας. Με αυτά τα κριτήρια έχουμε καθιερώσει πλέον στη Λευκωσία ένα καλλιτεχνικό φεστιβάλ.

Πως βλέπετε να σχετίζεται το φεστιβάλ με τη καλλιτεχνική δημιουργία στο τόπο μας.

Οι βασικές μας εκδηλώσεις συμπεριλαμβάνουν θέα-

τρο, μουσική, χορό, ποίηση και εικαστικές τέχνες, του Ελλαδικού χώρου και κυρίως του κυπριακού.

Βασικός μας σκοπός είναι να προκαλούμε ερεθίσματα για νέες δημιουργίες. Δεν φοβόμαστε να ακούσουμε αρνητική κριτική. Πιστεύουμε ότι όποια και νάνα η παραγωγή μας πρέπει να τη παρουσιάζουμε. Αυτά έχουμε αυτά δείχνουμε. Είναι υποχρέωση μας πιστώ να δίνουμε την ευκαιρία στους καλλιτέχνες μας να έρχονται σ' επαφή με το κοινό, να βλέπουν τις δυνατότητες του έργου τους σε σχέση με το κοινό, και να δέχονται κριτική, καλή και κακή για να μπορούν να προχωρούν πιο μπροστά.

Πως κρίνετε τη σχέση των δημοτών με το φεστιβάλ.

Στην αρχή αντιμετωπίσαμε αρκετές δυσκολίες. Το κοινό, είχε την εντύπωση ότι φεστιβάλ σημαίνει κάποιου είδους πανηγύρι. Σιγά σιγά όμως το ενδιαφέρον για το καλλιτεχνικό φεστιβάλ μεγάλωσε. Ο καθένας ξέρει ότι το φεστι-

βάλ Λευκωσίας δε θα συναντήσει τα πλήθη αλλά ξέρει επίσης ότι θα δη κάτι το διαφορετικό. Όταν αρχίσαμε, στις ποιητικές βραδύες παραδείγματος χάριν, δεν έρχονταν πολύς κόσμος. Πέρσι στη ποιητική βραδυά είχαμε πάνω από 200 άτομα.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν τώρα, οι ταχτικοί πελάτες του φεστιβάλ. Θα εκπλαγείτε να δείτε ανάμεσα σ' αυτούς και πολλούς κατοίκους των κάτω μαχαλάδων λόγω ακριβώς του χώρου όπου γίνεται το φεστιβάλ. Εμείς σαν δημαρχείο προσπαθούμε να φέρουμε τη τέχνη στο κοινό. Για παράδειγμα είμαστε οι πρώτοι που κάναμε έκθεση ζωγραφικής στη πλατεία ελευθερίας, στο πεζοδρόμιο. Υπάρχουν φυσικά και πολλές επικρίσεις, όπως π.χ. για το πάρκο τέχνης στη τάφρο. Όμως είμαι πεπεισμένος ότι μετά από λίγα χρόνια θα γίνει δεχτό ότι το πάρκο τέχνης ήταν μια πρωτοποριακή ενέργεια του δήμου. Το κατά πόσον είναι «καλό» ή «κακό» δεν έχει τόση σημασία όσο η ανάγκη να δώσουμε τη δυνατότητα στους νέους τομείς της τέχνης να εκφραστούν προς το κοινό. Εδώ οφείλω να πω ότι είχαμε και μια απορριπτική αντίδραση από ένα συγκεκριμένο κόμμα, διότι η νοο-

τροπία αυτή της ελεύθερης έκφρασης στη τέχνη τους βρίσκει αντίθετους. Όμως θυμηθείτε για παράδειγμα τη περίπτωση του πύργου του Άιφελ στο Παρίσι. Σχεδόν οι πάντες ήταν εναντίον της ανέγερσης αυτού του «τεραστουργήματος». Σήμερα είναι ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της πόλης αυτής.

Έχετε αναφέρει πιο πάνω ότι υπάρχουν οικονομικές δυσκολίες...

Ναι! Τα οικονομικά του δήμου μας είναι σε πολύ κακά χάλια. Θα ήθελα να δώσουμε περισσότερη βαρύτητα στα δεκαχρόνια του φεστιβάλ αλλά δυστυχώς υπάρχει οικονομική στενότητα. Αρκεί να σας πω ότι υποχρεωθήκαμε ν' ακολουθήσουμε πολιτική λιτότητας με όλη τη σημασία της λέξης. Τα χρήματα που διαθέτει ο δήμος δεν αρκούν πλέον ούτε για να καλυπτούμε τα τρέχοντα έξοδα όπως μισθούς, έξοδα κινήσεως, ασφαλτοστρώσεις κλπ. Οι πόροι των δήμων είναι πολύ χαμηλοί. Δεν ξέρω τι θα γίνει με το καινούργιο νόμο... σας ομολογώ ότι δεν βλέπω να γίνονται πολλά πράγματα.

Πως κρίνετε κύριε Δήμαρχε τη λειτουργία της πολιτιστικής επιτροπής.

Η πολιτιστική επιτροπή είναι μια παλιά πια επιτροπή η οποία επρόσφερε αρκετή εργασία. Μετά τις εκλογές η νέα πολιτιστική υπηρεσία, με

βάση τη δοσμένη εμπειρία θα αναθεωρήσει αρκετά πράγματα και θα καλυτερέψει τη προσφορά της.

Πάντως η ταχτική της περιβολής του δήμου από συμβουλευτικές επιτροπές - ταχτική την οποία εις εις εγκαινιάσαμε — αποδείχθηκε ότι ήταν καλή ιδέα παρά τις κάποιες δυσκολίες στη λειτουργία τους.

Μια επίκριση που ακούει κανένας για το φεστιβάλ αφορά τη σχέση του με τις ανάγκες που υπάρχουν στο τόπο λόγω του πολιτικού ζητήματος.

Η πολιτική θα αντανάκλαται όταν θα υπάρχει πολιτικό σώμα. Αυτή τη στιγμή η δημοτική επιτροπή είναι κάτι σαν υπηρεσιακή κυβέρνηση, για λόγους οι οποίοι είναι εκτός του ελέγχου της. Αν η βουλή ήθελε να δημιουργήσει αρετές δημοτικές αρχές ήταν στο χέρι της. Οι ίδιες οι δημοτικές αρχές όμως είναι που κατέθεσαν το περί δήμων νομοσχέδιο. Όταν γίνουν οι εκλογές τότε μοιραία οι ενέργειες του δήμου θα έχουν κάποιο πολιτικό ή κομματικό χαρακτήρα που σε βαθμό θα αντανάκλαται και εις τα πολιτιστικά πράγματα. Λέγοντας αυτό βέβαια δεν εννοώ ότι η τέχνη πρέπει να εξυπηρετεί το κόμμα ή να υπόκειται στις πολιτικές του ανάγκες, άποψη η οποία υπάρχει όπως ξέρετε. Αντίθετα η πλήρης ελευθερία του πνεύματος είναι απαραίτητη προϋπόθεση στο τομέα της τέχνης.

Τι προγραμματίζετε για το φετινό φεστιβάλ;

Το φεστιβάλ φέτος θα έχει κεντρικό άξονα τη μεσαιωνική περίοδο στη Κύπρο κυρίως την εποχή των Λουζινιανών και των Ενετών. Θέλουμε να έχουμε ένα κύριο θέμα και από την άλλη να κάνουμε κάτι που θα μείνει με την έννοια ότι αρκετό υλικό θα χρησιμοποιηθεί στη συνέχεια στον εκθεματικό χώρο του ιστορικού μουσείου της Λευκωσίας.

Μια βασική εκδήλωση θα είναι λοιπόν μια έκθεση για τη χρονική περίοδο που ανάφερα με υλικό φωτογραφικό και άλλο μέρος του οποίου θα έρθει από τη Γαλλία.

Θα υπάρχει μια νέα μουσική δημιουργία, μια χορευτική εκδήλωση και μια βραδυά με τους ποιητάρηδες μας. Όλα αυτά επικεντρώνονται στη ίδια χρονική περίοδο.

Επίσης η οδός Αμμοχώστου θα διαμορφωθεί σε πεζοδρόμιο θα φωτισθεί κατάλληλα θα υπάρχει μια εικαστική παρέμβαση καλλιτεχνών μας και θα φιλοξενεί κάθε βράδυ κατά τις επτά διάφορες εκδηλώσεις ποίησης χορού μουσικής κλπ. και κάτι για να φάει ή να πίνει κανένας.

**ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΟ
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ
ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟ ΣΤΟ
ΤΑΧΤΑΚΑΛΑ**

Ποιά είναι η σχέση του δημαρχείου με τη ανέγερση του συνοικισμού;

Το έργο αυτό εκτελείται από το τμήμα πολεοδομίας

και οικήσεως. Επειδή είναι μέσα στα δημοτικά όρια, το δημαρχείο μπορεί να εκφράσει την άποψη του, χωρίς όμως να μπορεί να την επιβάλει.

Όταν είδαμε τ' αρχικά σχέδια είχαμε σφοδρές ενστάσεις και για το τρόπο εκτέλεσης και για την όλη εμφάνιση του έργου, χωρίς φυσικά να είμαστε εναντίον της ιδέας της εκτέλεσης ενός έργου καλύτερης της Λευκωσίας. Μάλιστα προκαλέσαμε και μια δημόσια συζήτηση πάνω στο θέμα αυτό, στην οποία εκφράσαμε τις απόψεις μας μαζί με άλλους. Το αποτέλεσμα είναι η τροποποίηση των αρχικών σχεδίων, σε σημαντικό βαθμό. Το έργο θα εκτελεσθεί σε τρία στάδια μέσα σε δύο χρόνια. Κάθε στάδιο θα περιλαμβάνει 15 μονάδες. Έτσι μπορούμε και στη διάρκεια της ανέγερσης να κινούμε και να καλυτερεύουμε το έργο.

Δεν θα προτιμήσουμε σαν ξεκίνημα να συντηρηθούν 45 υπάρχουσες μονάδες αντί να χτιστούν 45 καινούργιες;

Αν είχαμε τα χρήματα σαν δημαρχείο, νομίζω ότι η δημοτική επιτροπή θα προτιμούσε να συντηρήσει υπάρχουσες μονάδες.

Πως γίνεται να χτίζεται ένας προσφυγικός συνοικισμός πάνω σε τουρκοκυπριακή κατα πλειοψηφία γη.

Θεωρητικά και νομικά η Τουρκοκυπριακή περιουσία είναι υπό κηδεμονία. Όταν και έαν οι Τουρκοκύπριοι έρθουν πίσω δικαιούνται φυσικά να την πάρουν. Όμως δεν είμαι ο αρμόδιος να συζητήσω αυτά τα ζητήματα και φυσικά ούτε τα κατέχω.

Φεστιβαλ λευκωσίας:

Τέλος πια του εικοστού αιώνα τα κατάφερε και η Λευκωσία να πλουτίσει το φτωχό ενεργητικό της στο πολιτιστικό τομέα με τα δεκάχρονα ενός φεστιβάλ με καλλιτεχνικές φιλοδοξίες. Χρόνια πολλά διότι πριν δεν υπήρχε τίποτα και χρόνια λίγα διότι είναι μόνο δέκα κι' αυτά με καθυστέρηση πολλή στον ερχομό τους. Το γεγονός από μόνο του δείχνει τη τεράστια σημασία της διοργάνωσης από τη μια και την επίσης τεράστια πολιτιστική υπανάπτυξη του τόπου από την άλλη. Υπανάπτυξη που δε μπορεί φυσικά παρά να αντανακλάται στη φεστιβαλική διοργάνωση η οποία, ευτυχώς άλλωστε, αποπειράται συνειδητά να συγκεντρώνει καλλιτεχνικές δημιουργίες του τόπου μας. Η επιτυχία στην συγκέντρωση αυτή είναι ένα από τα σημεία που θα πρέπει να εξεταστούν και να αξιολογηθούν.

Η υπανάπτυξη που αναφέραμε συνυπάρχει δίπλα από την ανάπτυξη των κέντρων της σημερινής πολιτιστικής δημιουργίας (και πολιτικοοικονομικής εξουσίας) η οποία μεταφέρεται μέσα από τα κανάλια και τους νόμους της διεθνούς επικοινωνίας, ανήθως εκλεκτικά και διαστρεβλωμένα στη Κύπρο και με διαφορετικό τρόπο στη κάθε τάξη του πληθυσμού. Αυτή η μεταφορά επενεργεί στο καθορισμό των κριτηρίων της παραγωγής και της αξιολόγησης της κυπριακής δημιουργίας, τα οποία ξεφεύγουν πια από τα στενά όρια του τόπου και συνδέονται μ' αυτά της παγκοσμίας κουλτούρας.

Το αποτέλεσμα στη Κύπρο από τη πλευρά της κριτικής (η οποία φυσικά δε μπορεί να ξεφύγει από το επίπεδο της ίδιας της καλλιτεχνικής παραγωγής) είναι μια γενική απορριπτική στάση έναντι σε κάθε τοπική πολιτιστική δημιουργία ή η συγκαταβατική στάση «καλό για κυπριακό» ή το αντίθετο κυπριακό σημαίνει δικό μας άρα είναι καλό. Είναι πιο σπάνιο να έχουμε ορθολογιστική κριτική του έργου σαν τέτοιου, μελέτη των όρων παραγωγής ενός έργου, της επικοινωνίας του με το κοινό και της ικανότητάς του να δικαιολογεί τη πραγματοποίησή του εδώ κι όχι αλλού.

Συνεπακόλουθο είναι επίσης ο εγκλωβισμός της παραδοσιακής κουλτούρας στο νεκρό ρόλο του «παραδοσιακού σουβενίρ» ενώ η σύγχρονη παραγωγή ξεκομμένη απ' αυτή των προηγούμενων χρόνων όπως εν πολλοίς και η ζωή μας, αναφέρεται σε ξε-

να πρότυπα δύσκολα ξεφεύγοντας από το μιμητισμό. Η Ελληνική και η Τουρκική κουλτούρα παρεμβαίνουν φυσικά και κατακόρυφα από τα εθνικά κέντρα εξουσίας αλλά και εκ των έσω μέσω των αντίστοιχων κυπριακών κοινοτήτων.

Για να αναγνώσουμε την ελπίδα της ανέλιξης στο πολιτιστικό τομέα πρέπει να γίνει κατορθωτή η ενσωμάτωση των χρήσιμων στοιχείων μέσα από το βομβαρδισμό αυτό που δεχόμαστε από το διεθνές περιβάλλον, σε μια ζωντανή έντεχνη έκφραση της κοινωνίας μας. (κι' όχι το αντίθετο, η προσθήκη δηλαδή κάποιου κυπριακού στοιχείου). Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό, πέρα από τους κοινωνικοπολιτικούς αγώνες που χρειάζονται, είναι η στρόφη στη πολιτιστική ιδι-

απερότητα - αυθεντικότητα με την οποία πρέπει να δουλέψουμε όχι σαν διακοσμητές μουσείου, αλλά εντάσσοντας την στο παρόν και προβάλλοντας την στο μέλλον κι' αναδυνειώνοντας την σε άξονα αναφοράς.

Το φεστιβάλ Λευκωσίας έρχεται σε ριζική αντίθεση με τ' άλλα φεστιβάλ από το καιρό της γένεσής του. Από την αρχή έδωσε σημαντική θέση στη κυπριακή παραγωγή στους σημαντικούς τομείς της τέχνης. Λες και βρισκόμαστε στη Κύπρο θα μπορούσε κάποιος να σχολιάσει όμως είναι το πρώτο φεστιβάλ που το αποτολμά σε τέτοιο βαθμό. Βαθμό αρκετά ψηλό αν το συγκρίνει κανένας με τ' άλλα φεστιβάλ ανεπαρκή όμως αν δη κανείς τις ανάγκες του τόπου.

Είναι επίσης γεγονός ότι το

φεστιβάλ Λευκωσίας προσπάθησε να συγκεντρώσει μια ποιοτική παραγωγή, χωρίς να εγκλωβιστεί στο κυνήγι των ρεκόρ στη προσέλευση κόσμου. Υπάρχουν όμως πράγματα που λείπουν όπως φέτος η κομπανία της απανταχού με το ρεμπέτικο που είναι σπουδαία υπόθεση, ή το ελεύθερο θέατρο (λόγω οικονομικών μας είπε ο κ. δήμαρχος για το τελευταίο). Όποιες κριτικές κι' αν γίνουν (όπως είπαμε υπάρχει πολύ έδαφος για να διαδραματίσει το φεστιβάλ ένα δυναμικότερο ρόλο) μπορούμε να πούμε ότι το επίπεδο του φεστιβάλ δεν είναι μακριά από το άθροισμα των επιμέρους εκδηλώσεων της χρονιάς.

Στο πέρασμα του χρόνου οι διεθνείς συμμετοχές ελαχιστοποιούνται. Αυτό είναι

ένα στοιχείο θετικό. Όχι γιατί υποτιμούμε τη παρουσία ενός Γιεφτουσιένκο για παράδειγμα (που η συμμετοχή του όπως κι' άλλες ξένες συμμετοχές είχε το νόημα περισσότερο πολιτικής συμπαράστασης στη Κύπρο) αλλά γιατί πιστεύουμε ότι είναι έξω από κάθε δυνατότητα της Λευκωσίας να διοργανώσει διεθνή φεστιβάλ αξίας (κι' όχι το πανηγύρι της Λεμεσού) όπως επίσης και διότι επείγει η προβολή της ντόπιας παραγωγής.

Η Ελληνική συμμετοχή (απ' ότι πληροφορούμαστε

φέτος θα είναι ελάχιστη λόγω οικονομικών) ήταν εξαιρετικά ανομοιογενείς στη ποιότητα. Μερικές φορές έδωσε καλές στιγμές και «στήριξε» τη διοργάνωση (Τσιτσάνης, Μάνος Λοΐζος, Αμφιθέατρο Σπύρου Ευαγγελάτου με τη Λυσιστράτη, Σπαθάρης, Βασίλης Βασιλικός, Σινόπουλος και άλλοι). Άλλες φορές είχαμε μεγάλα ονόματα που δεν απόδοσαν (κρατικό θέατρο Βορείου Ελλάδας, θέατρο «Ανατολή» του Γιάννη Βόγλη ακόμα κι' η Μπέλου με το Λόγιο κλπ.). Καλές συμμετοχές όπως π.χ. ο Λά-

κης με τα ψηλά ρεβέρ παραγνωρίστηκαν. Κι' είχαμε και μερικές «γεωμισίες». Πιστεύω ότι η ελληνική συμμετοχή πρέπει να γίνει πιο εκλεκτική και να γεμίζει τα κενά της κυπριακής συμμετοχής.

Από τη κυπριακή συμμετοχή δεν είχαμε απρόσμενους ενθουσιασμούς κι' ίσως το φεστιβάλ να πρόσφερε περισσότερο στις λιγότερο θορυβώδεις του εκδηλώσεις. Αξιόλογη ήταν η καθιέρωση της ποιητικής βραδιάς που άρχισε να γίνεται αισθητή και από το πλατύ κοινό με αποκορύφωμα τη περσινή που ήταν έξοχη και που μάζεψε πάνω από 200 άτομα. Οι εκδηλώσεις μοντέρνου χορού ήταν επίσης αξιοπρόσεχτες. Το φεστιβάλ ήταν μάλιστα για πολλούς η ευκαιρία να μάθουν την ύπαρξη τέτοιων χορευτικών ρευμάτων.

Η συμμετοχή του φεστιβάλ στην επαναφορά του θεάτρου σκιών σε κάποια επικαιρότητα ήταν σημαντική. Στο θεατρικό τομέα το φεστιβάλ δε κατάφερε να ξεπεράσει τα επίπεδα της τρέχουσας παραγωγής. Στη μουσική υπάρχουν δυνατότητες στο τόπο που δεν αξιοποιήθηκαν, είχαμε όμως και καλές στιγμές. Η συμμετοχή των εικαστικών τεχνών ήταν θαρραλέα παρά τις αντιφατικές κριτικές. Τα μερικά προγράμματα ιστορικού περιεχομένου ήταν μια καλή αρχή.

Συνολικά μπορούμε να πούμε ότι το φεστιβάλ Λευκωσίας στα δέκα αυτά χρόνια ήταν μια αρκετά θετική προσφορά κι' ότι ανοίγει το δρόμο του καλλιτεχνικού φεστιβάλ στη Κύπρο. Όμως μπροστά στις επείγουσες ανάγκες πολιτιστικής δρα-

στηριοποίησης παραμένει φτωχό κι' ανεπαρκές. Είναι δυνατό να φανταστούμε ένα φεστιβάλ που θα συγκεντρώνει ένα πλατύ φάσμα της κυπριακής δημιουργίας της χρονιάς σ' όλους τους τομείς, ν' αποτελεί το αποκορύφωμα της χρονιάς (γι' αυτό κι' είναι ίσως καλύτερα να μεταφερθεί χρονικά πριν τις διακοπές). Να δίνει ακόμα τις δυνατότητες σε μια, όσο το δυνατό μεγαλύτερη, σειρά παραγωγών που δε μπορούν να γίνουν από μόνες τους, να πραγματοποιούνται. Στόχος ένα πλουραλιστικό παγκύπριο πανθέαμα.

Η χρηματοδότηση του φεστιβάλ είναι σίγουρα ανεπαρκής όπως γενικά ομολογούν οι πάντες κι' όπως φυσικά μπορεί κανένας να δει με με τη πρώτη ματιά. Είναι ο υπ' αριθμό ένα περιοριστικός παράγοντας του φεστιβάλ αλλά και των πολιτιστικών πραγμάτων γενικότερα. Μια πολλαπλασιασμένη χρηματοδότηση του φεστιβάλ είναι αναγκαία κι' από τη πλευρά του δήμου κι' από τη πλευρά των αρμοδίων κρατικών υπηρεσιών.

Όμως δεν μπορεί να εξαρτάται η ανέλιξη του φεστιβάλ αποκλειστικά από τη δημοτική ή κρατική χρηματοδότηση. Αλλιώς οι ρυθμοί προόδου θα είναι ανάλογοι της προόδου αυτής της χρηματοδότησης η οποία δασμών των αυθηκάνων δε θάνει σημαντική γι' αρκετά χρόνια. Παράλληλα πιστεύω γι' αυτό το αίτημα, πιστεύω ότι ο κάθε φορέας της τέχνης κι' όχι μόνο, ακόμα και ομάδες δημοτών - πρέπει να προσπαθήσουν να χρηματοδοτήσουν ή να βρουν χρηματοδότη ή να στήσουν εκδηλώσεις που δε χρειάζονται σημαντική χρηματοδότηση, τέλος πάντων ο κάθε δημότης να εργαστεί έτσι ώστε το φεστιβάλ να γίνει το αποκορύφωμα μιας συλλογικής πανλευκωσιάτικης πλουραλιστικής δραστηριότητας.

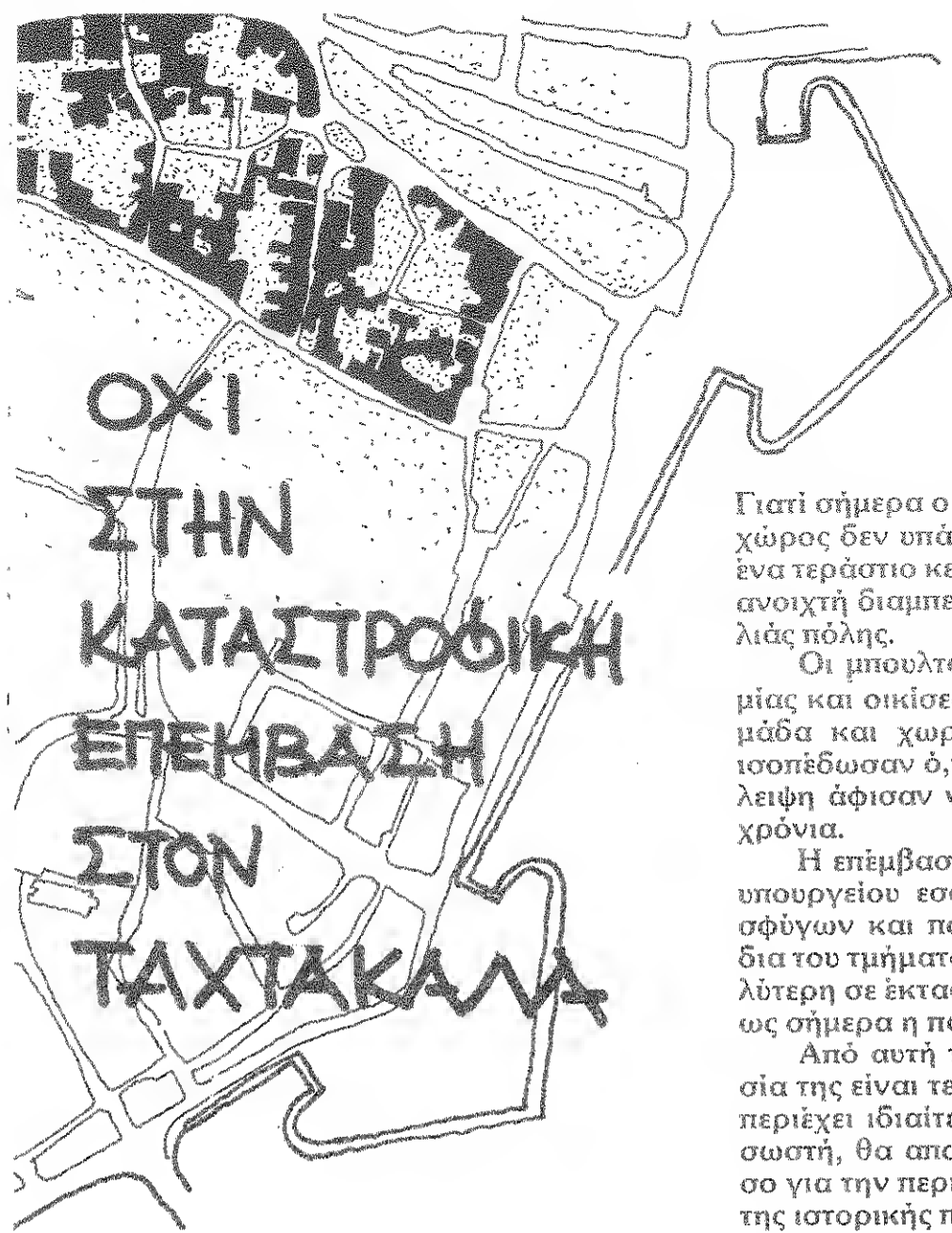
Τελειώνοντας θα προτείναμε μετά τη λήξη του δεκάτου φεστιβάλ Λευκωσίας, ν' ανοίξει μια πλατιά δημόσια συζήτηση με συμμετοχή φορέων και δημοτών που ενδιαφέρονται για τη διοργάνωση, με θέμα «Το μέλλον του φεστιβάλ Λευκωσίας». Είναι καιρός ο καθένας να συμμετέχει στη προετοιμασία του φαγητού του. Έτσι θα εκτιμά και καλύτερα, τη γεύση του.

δεκα χρόνια κομμάτια

Κ. Αχιωτίη

Τόπος με έντονη κοινοτική και ιστορική φόρτιση, ο Ταχτακαλός είδε πολλές φορές το πρόσωπο του να σημαδεύεται μέσα από την μακρόχρονη πορεία του, με σημαντικές και πολλές φορές βίαιες αλλαγές.

Οι αλλαγές αυτές, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, τον ερήμωσαν, τον οδήγησαν στην υποβάθμιση, τον διαφοροποίησαν κατά τρόπο δραματικό, όμως δεν κατάφεραν να τον εξαφανίσουν, να τον σβύσουν από το έδαφος σαν δομημένο χώρο.

Μέχρι πριν λίγες μέρες ήταν εκεί, με τα μισοχαλασμένα σπιτικά του, με τους δρόμους του, τα καντούνια του, τα δέντρα του και κάποιους κατοίκους του, να δηλώνει την πληγωμένη θέληση του να αντισταθεί στην αδιαφορία και την εγκατάληψη.

Μέχρι πριν λίγες μέρες...

Γιατί σήμερα ο Ταχτακαλός σαν δομημένος χώρος δεν υπάρχει. Στην θέση του υπάρχει ένα τεράστιο κενό, μια χωμάτινη ερημιά, μια ανοιχτή διαμπερής πληγή στο σώμα της παλιάς πόλης.

Οι μπουλτόζες του Τμήματος Πολεοδομίας και οικίσσεως σε λιγότερο από μια βδομάδα και χωρίς την αντίδραση κανενός, ισοπέδωσαν ό,τι η αδιαφορία και η εγκατάλειψη άφισαν να στέκει όρθιο τα τελευταία χρόνια.

Η επέμβαση που αποτελεί απόφαση του υπουργείου εσωτερικών για στέγαση προσφύγων και που πραγματοποιείται με σχέδια του τμήματος πολεοδομίας, είναι η μεγαλύτερη σε έκταση και όγκο από όσες έχει δει ως σήμερα η παλιά Λευκωσία.

Από αυτή την άποψη και μόνο η σημασία της είναι τεράτια, οι δε κίνδυνοι που περιέχει ιδιαίτερα αν η επέμβαση δεν είναι σωστή, θα αποδειχθούν καταστροφικοί τόσο για την περιοχή όσο και για το υπόλοιπο της ιστορικής πόλης.

Από όσα ήδη είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε για το όλο ζήτημα κρίνουμε με απόλυτη βεβαιότητα πως η επέμβαση δεν είναι καθόλου σωστή. Αντίθετα είναι εντελώς απαράδεκτη αν κριθεί κάτω από όρους επιστημονικούς. Ταυτόχρονα είναι ετοιμολογική και αυθαίρετη γιατί επιβάλλεται παρά την έντονη αντίθεση πολλών φορέων που θα έπρεπε να είχαν αποφασιστικό ρόλο στην όλη υπόθεση.

Οι λόγοι που καθιστούν την μελέτη — επέμβαση αυθαίρετη και απαράδεκτη είναι πολλοί, πολυσήμαντοι και πολυεπίπεδοι. Δυστυχώς η προσπάθεια τεκμηρίωσης αυτής της θέσης, παρουσιάζει ένα σοβαρό πρόβλημα που ωφείλεται στην άρνηση των υπευθύνων να δώσουν στη δημοσιότητα όλες της τις λεπτομέρειες. Παρόλο που είναι αρκετά δύσκολο να κάνει κανείς κριτική σε μια εικόνα που είναι άγνωστη σε όποιον θα ήθελε να παρακολουθήσει αυτή την κριτική,

είμαστε υποχρεωμένοι να το κάνουμε ακόμα και σαν πρόκληση προς τους υπεύθυνους που μέχρι σήμερα δεν έχουν παρουσιάσει ούτε μια ένδειξη σεβασμού της ανάγκης για έγκαιρη και πλατιά πληροφόρηση του κοινού. Οι λόγοι που κάνουν την επέμβαση απαράδεκτη σε επίπεδο διαδικαστικό, βασικά επικεντρώνονται σε δυο σημεία:

Το ένα που αφορά την ευθύνη, παρουσιάζει το εξής απαράδεκτο σχήμα: Εργοδότης, Χρηματοδότης, Μελετητής, Επιβλέπων, κατασκευαστής του έργου, καθώς και αρμόδια Αρχή έκδοσης της σχετικής άδειας οικοδομής είναι ΕΝΑ και το ΑΥΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ. Το κράτος. Αυτό είναι ασυμβίβαστο με κάθε έννοια πολιτισμένου και σύγχρονου κράτους.

Το δεύτερο σημείο αφορά τη διαδικασία πραγμάτωσης της αρχιτεκτονικής μελέτης. Αυτή έγινε ουσιαστικά με τρόπο «διαιθητικό» και όχι επιστημονικό. Η απουσία επιστημονικής υπόθεσης και μεθοδολογίας είναι απόλυτα φανερή αν δει κανένας την μελέτη. Αυτό μπορεί να είναι αποδεχτό για την σχεδίαση μιας κατοικίας εκτός του Ιστορικού Κέντρου. Είναι όμως απαράδεκτη η προσέγγιση του θέματος «νέα αρχιτεκτονική» σε ιστορικό κέντρο, αν αυτή δεν ακολουθήσει όλα τα στάδια της επιστημολογίας.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΚΥΠΡΟΥ 1981 Τ.Κ. 6505 ΛΕΥΚΩΣΙΑ
CYPRUS ARCHITECTS ASSOCIATION 1981 P.O.B. 5505 NICOSIA

Προς τον κύριο Λέλλο Δημητριάδη
Πρόεδρο της Δημοτικής Επιτροπής
Λευκωσίας

Θέμα: ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΑΧΤΑΚΑΛΑ

Κύριε Πρόεδρε,

ο σύλλογος αρχιτεκτόνων Κύπρου αναφέρεται στο πιο πάνω θέμα μετά από την επιστολή σας της 4ης.6.84 και την παρουσίαση των σχετικών σχεδίων από τον Διευθυντή του Τμήματος Πολεοδομίας και οικίσσεως κύριο Κ. Ιωαννίδη, στις 18.6.84.

Επιθυμούμε αρχικά να εκφράσουμε την ικανοποίησή μας για το γεγονός ότι με δική σας πρωτοβουλία και επιμονή καλέσατε όλες τις ομάδες ενδιαφερομένων για το θέμα, ζητήσατε τις απόψεις τους και εισηγήσεις τους, πραγματοποιώντας έτσι το πρώτο βήμα για την ουσιαστική λειτουργία της συμμετοχής του κοινού στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος ζωής του.

Παραθέτουμε πιο κάτω τις απόψεις και τις εισηγήσεις μας όπως αυτές διαμορφώθηκαν από σχετικές συζητήσεις και

μελέτη των παρουσιασμένων ατοιχείων, περικλείοντας τόσο τις αντιλήψεις των νέων συναδέλφων όσο και την πολύτιμη πείρα των παλαιότερων.

1. Θεωρούμε την επέμβαση στον παλαιό πυρήνα της Λευκωσίας μια εξαιρετικά σημαντική και λεπτή υπόθεση και επομένως ουσιαστική την συμμετοχή των ενδιαφερομένων ομάδων όχι όμως στο ημιτελικό στάδιο της αρχιτεκτονικής σύνθεσης αλλά στο στάδιο της διαμόρφωσης των στόχων της επέμβασης και της κατεύθυνσης της αρχιτεκτονικής μελέτης. Παρόλο τουτο, μέσα από την εκτίμηση μας σαν σημαντικής και της συμμετοχής στο παρόν στάδιο, καλούμε να ληφθούν σοβαρά υπόψη οι εισηγήσεις μας. Ακόμη προσθέτουμε ότι η εποικοδομητική ανταπόκριση μας σημαίνει και την έντονη επιθυμία μας να συνεχιστεί η συνεργασία μας σε όλα τα θέματα που αφορούν την ανάπτυξη της Λευκωσίας. Παραμένει έντονο και συνεχές το αίτημα μας να συμπεριληφθεί ο σύλλογος μας στο Κοινό Συμβούλιο.

2. Η πραγματοποίηση της μελέτης,

κής έρευνας και μεθοδολογίας.

Κάτω από αυτούς τους όρους η μελέτη για τον Ταχτακαλά δεν μπορεί με κανένα τρόπο να υπερασπιστεί τον εαυτό της. Είναι αυθαίρετη και γ'αυτό στο βαθμό που θα πραγματοποιηθεί, θα είναι τελεσίδικα κατατροφική.

Το ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ τάσσεται χωρίς κανένα δισταγμό και αμφιβολία ενάντια στην επέμβαση αυτή και θα κάνει μαζί με όσους συμφωνούν μ'αυτό, ό,τι μπορεί για να σταματήσει η πορεία αυτή. Σαν πρώτο βήμα δημοσιεύουμε σήμερα τις επιστολές του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Κύπρου, του Παγκυπρίου Οργανισμού Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς και του αρχιτέκτονα Ζ. Σιερεπεκλή προς τον πρόεδρο της Δημοτικής Επιτροπής, που στάληκαν πέρυσι έτσι καιρό, μετά την περιορισμένη παρουσίαση μέρους των σχεδίων της μελέτης από το τμήμα πολεοδομίας.

Από το περιεχόμενο των επιστολών είναι σαφές πως η επέμβαση στον Ταχτακαλά είναι λανθασμένη και οπωσδήποτε καταστροφική για ένα χώρο στην περιοχή του ιστορικού κέντρου που παρουσίαζε μέχρι χθες μοναδικά χαρακτηριστικά αυθεντικότητας και ποιότητας περιβαλλοντικής.

όπως αυτή περιγράφεται στα σχέδια που παρουσιάστηκαν θα επιφέρει αποτελέσματα αντίθετα από τους στόχους που αναφέρονται στο σχετικό κείμενο του τμήματος πολεοδομίας, και θα αλλοιώσει την προσωπικότητα του δομημένου περιβάλλοντος της περιοχής και σε επέκταση την αντίστοιχη κοινωνική ζωή όχι προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Τα στοιχεία που αιτιολογούν τη θέση αυτή θα είναι τα πιο κάτω:

α. Απουσιάζουν ενδείξεις για μια ολοκληρωμένη τυπολογική έρευνα και μελέτη, αναγκαία στοιχεία για να αντιμετωπιστεί η σύνθεση σαν «ανάδειξη του παραδοσιακού συνόλου» όπως αναφέρουν οι στόχοι.

β. Απουσιάζει ένδειξη ότι μελετήθηκε η λειτουργική συσχέτιση της προτεινόμενης κοινωνικής ζωής με το υφιστάμενο κοινωνικό και κτιστό περιβάλλον και το ευρύτερο πολιτιστικό πλαίσιο λειτουργίας του Πολιτιστικού κέντρου του Δήμου. Στο σημείο αυτό ερωτούμε εάν έχει προβλεφθεί η εξέλιξη του γύρω δομημένου χώρου.

Εισηγήσεις

- Εμβάθυνση και ολοκλήρωση της τυπολογικής έρευνας.
- Μείωση του ποσοστού επέμβασης στην περιοχή ώστε η συμπίκνωση κοινωνικής ζωής να είναι εναρμονισμένη με τη γύρω περιοχή.
- Η μείωση του μεγέθους της επέμβασης θα ελαττώσει τις πιθανότητες να καταστεί η νέα αρχιτεκτονική φυσιογνωμία ρυθμιστής της όλης αρχιτεκτονικής εξέλιξης της περιοχής, εικότως αν έχει γίνει σκέψη για μέτρα αντιμετώπισης αυτού του ενδεχομένου.

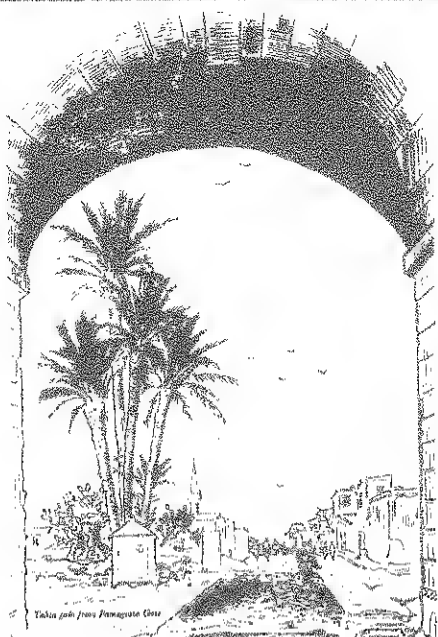
Στον ειδικό τομέα της αρχιτεκτονικής συνθέσεις παραθέτουμε τις απόψεις και εισηγήσεις μας.

- Διπιπλώνεται η «εφαρμογή» της αρχιτεκτονικής κάτοψης ενός τυπικού διαμερίσματος πολυκατοικίας, η οποία στην συσχέτιση της με την παραδοσιακή αντιμετώπιση των όψεων προκαλεί προβλήματα στη λειτουργικότητα του εξωτερικού και εσωτερικού χώρου.
- Η συσχέτιση των προτεινόμενων οικοδομών με τις υφιστάμενες υψομετρικές διαφορές δεν παρουσιάζεται στις αντίστοιχες κατόψεις.
- Τα σχέδια που έχουν παρουσιαστεί για τη διατήρηση και ανακαίνιση των υφισταμένων δεν περιλαμβάνουν ενδείξεις για την επαναλειτουργία που προτείνεται, την τεχνική της ανακαίνισης, τα υλικά και την αποκατάσταση των ξυλουργικών και πέτρινων λεπτομερειών.
- Η προσπάθεια για εφαρμογή παραδοσιακών στοιχείων έγινε μόνο στις προσόψεις ενώ στην παραδοσιακή κατοικία η «αισθητική» αντιμετώπιση έχει ασχοληθεί εξίσου με το εσωτερικό και την αυλή.

Εισηγήσεις

- Επανεξέταση της αρχιτεκτονικής λύσης κάθε κατοικίας.
- Επανεξέταση της συσχέτισης των πλατειών και αυλών με τις εισόδους και δρόμους.
- Προσαρμογή των υψομετρικών διαφορών στις κατόψεις.
- Ολοκλήρωση των λεπτομερειών για την διατήρηση και ανακαίνιση.
- Μελέτη «χρώματος» και πρασίνου για όλη την περιοχή επέμβασης.
- Αντιμετώπιση του εσωτερικού χώρου και ημιυπαίθριου χώρου και αισθητική άποψη με εφαρμογή των παραδοσιακών αρχών αισθητικής και σε συνέπεια με την αισθητική αντιμετώπιση της όλης επέμβασης.

Επαναλαμβάνουμε την ικανοποίηση μας για την ενέργεια του κύριου Δημάρχου να ζητήσει τις απόψεις και εισηγήσεις όλων των ενδιαφερομένων ομάδων. Επιθυμούμε όμως να προσθέσουμε τις πιο κάτω παρατηρήσεις που αποτελούν και θέματα που απαιτούν διαφορετική αντιμετώπιση από τι έγινε.

Τακτοποίηση από Παπαγιάννη

- Η «μυστικότητα» της διαδικασίας απόφασης μιας τόσο λεπτής και μεγάλης επέμβασης.
- Η ανάληψη της όλης εργασίας μελέτης έγινε από τον δημόσιο Τομέα γεγονός που παροτρύνει την μεγάλη κρίση ανεργίας και υποαπασχόλησης του αρχιτεκτονικού κόσμου.
- Απουσιάζει από την ομάδα των μελετητών, επιστήμονας ειδικός στα θέματα επέμβασης σε ιστορικά κέντρα.
- Οι στόχοι, όπως περιγράφονται στο σχετικό κείμενο σε ορισμένα σημεία τους εμφανίζουν «μουσειακό», «βιομηχανοποιημένο» και επομένως «αντι-κοινωνικό» χαρακτήρα.

Παρόλο τούτο, γνωρίζοντας ότι η μελέτη αυτή οδεύει προς πραγματοποίηση της και εφόσον η ουσιαστική, κατά το στάδιο της διαμόρφωσης στόχων, συμβολή μας δεν έχει γίνει, περιοριζόμαστε στις μέχρι τώρα αναφερόμενες εισηγήσεις.

Εκφράζουμε τη θέση όμως ότι, παρά την εφαρμογή των πρακτικών εισηγήσεων μας, εφόσον οι στόχοι παραμείνουν, τα αρνητικά τους στοιχεία θα επιφέρουν οπωσδήποτε ΑΛΛΟΙΩΣΗ του χαρακτήρα της περιοχής και θα πραγματοποιηθεί οπωσδήποτε «καταστροφική» επέμβαση στο δομημένο και ανθρώπινο περιβάλλον.

Η έσπιση των πρακτικών εισηγήσεων μας θα αποτελέσει, όχι οξύ θεραπευτικό μέτρο, αλλά αναγκαστικά ένα αναγκαίο ημίμετρο.

Επαναλαμβάνουμε ότι αναμένουμε στενή συνεχή συνεργασία με τον Δήμο όπως αυτήν για τον Ταχτακαλά, για όλα τα ζητήματα ανάπτυξης της Πόλης Λευκωσίας.

Με εκτίμηση

Αναστασία Πήττα
Γραμματέας

Βασίλης Ιερείδης
Πρόεδρος

ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
PANCYPRIAN ARCHITECTURAL
HERITAGE ORGANISATION

12 Ιουλίου, 1984

Κύριο Λέλλο Δημητριάδη,
Πρόεδρο
Δημοτικής Επιτροπής Λευκωσίας,
Δημαρχείο, Λευκωσία
Κύριε,

Θέμα:

Οικισμός στον Ταχτακαλά

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Παγκύπριου Οργανισμού Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς σας αποστέλλει τις απόψεις του σχετικά με το πιο πάνω θέμα, όπως συμφωνήθηκε στη συνάντηση η οποία έγινε στις 18 του Ιουνίου. Με τιμή,
Νεοπόλεμος Μιχαηλίδης
Πρόεδρος

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΗΣΕΩΣ ΓΙΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟΝ ΤΑΧΤΑΚΑΛΑ
Α. ΓΕΝΙΚΑ

1. Το Διοικητικό Συμβούλιο του παγκύπριου Οργανισμού Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς επιθυμεί αρχικά να ευχαριστήσει τον πρόεδρο της Δημοτικής Επιτροπής Λευκωσίας, κ. Λ. Δημητριάδη, για την ευκαιρία που του έδωσε να ενημερωθεί στις 18 του Ιουνίου από το διευθυντή του Τμήματος Πολεοδομίας και Οικήσεως, κ. Κ. Ιωαννίδη, σχετικά με την πρόταση για οικιστική ανάπτυξη στον Ταχτακαλά.

2. Πριν εκθέσουμε τις απόψεις μας για την πρόταση, επιθυμούμε να επισημάνουμε μια, κατά τη γνώμη μας, σημαντική παράλειψη στη διαδικασία που ακολουθήθηκε. Πιστεύουμε, και είναι ένα από τα κύρια αιτήματα που ο Οργανισμός από την ίδρυση του θέτει, ότι για

αναπτυξιακά έργα η ενημέρωση του κοινού, των φορέων του και των σχετικών οργανωμένων συνόλων πρέπει να γίνεται σε όλα τα στάδια που λαμβάνονται αποφάσεις. Οι αποφάσεις «κεκλεισμένων των θυρών» και η περιστασιακή ενημέρωση είναι αδικαιολόγητες και δεν βοηθούν κανένα. Αντίθετο, η συμμετοχή και η ανταλλαγή απόψεων και ιδιαίτερα σε ένα τόσο σημαντικό θέμα, όπως είναι η επέμβαση σε ιστορικό κέντρο θα μπορούσε να εγγυηθεί ένα καλύτερο αποτέλεσμα. Η ανάγκη γίνεται πιο επιτακτική μια που το έργο, λόγω της φύσης και κλίμακας του, είναι μια καινούργια εμπειρία για όλους στον τόπο μας. Το αποτέλεσμα πρέπει να είναι υποδειγματικό, αν θέλουμε να πείσουμε και αν επιθυμούμε να συνεχίσουμε παραπέρα την υπόθεση της αναβίωσης και της ανάπτυξης των ιστορικών κέντρων και των παραδοσιακών οικισμών.

3. Αποτέλεσμα της μη έγκαιρης συμμετοχής μας είναι και η παρατήρηση του κ. Κ. Ιωαννίδη στη συνάντησή της 18ης του Ιουνίου, ότι δηλαδή δεν μπορούν να γίνουν βασικές αλλαγές, γιατί έχει ήδη γίνει πολλών μηνών εργασία. Αντιλαμβανόμαστε το πρόβλημα που προκύπτει, αλλά συνάμα πιστεύουμε ότι σημασία δεν έχει μόνο να γίνει το έργο, αλλά να γίνει όσο το δυνατό καλύτερα. Κάθε λανθασμένη επέμβαση στην ευαίσθητη αυτή περιοχή θα δημιουργήσει ανεπανόρθωτη ζημιά.

Β. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Ο Οργανισμός μετά από μελέτη του θέματος της επέμβασης σε ιστορικά κέντρα έχει καταλήξει στις βασικές γενικές αρχές που διατυπώνονται πιο κάτω:

1. Η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί από τους μελετητές έχει σημαντικό βάρος και είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη διατύπωση μιας πρότασης.

Μια γενικά αποδεκτή μεθοδολογία ακολουθεί τις πιο κάτω φάσεις:

- Ιστορική ανάλυση
- Τεκμηρίωση — συλλογή στοιχείων για χρήσεις, πληθυσμό και καταγωγή του, οικονομική κατάσταση, κοινωνική στρωμάτωση, συνθήκες στέγασης και εργασίας κ.λπ. και για δυναμικά στοιχεία του χώρου (κινήσεις κατοίκων για εργασία, συναλλαγές, κοινωνικές σχέσεις, ψυχαγωγία κ.λπ.)
- Αποτύπωση υπάρχουσας κατάστασης (φυσικού και κτιστού περιβάλλοντος)
- Τυπολογική και μορφολογική ανάλυση των υφιστάμενων κτισμάτων
- Πρόταση

2. Ο διάλογος ανάμεσα στις πολεοδομικές υπηρεσίες και το κοινό είναι απαραίτητη διαδικασία για την εκπόνηση σχεδίων ανάπτυξης. Μόνο αν οι πολεοδομικές υπηρεσίες κερδίσουν την εμπιστοσύνη των κατοίκων της περιοχής, θα έχουν και τη συνεργασία τους, απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία του προγράμματος.

3. Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι οικονομικές και κοινωνικές ανακατατάξεις που αναπόφευκτα θα δημιουργηθούν στην περιοχή από την επέμβαση (απομάκρυνση ανεπιθύμητων χρήσεων, νέες χρήσεις, νέοι κάτοικοι κ.λπ.).

4. Η πρόταση πρέπει να διατηρεί γνωρίσματα του περιβάλλοντος που να δίνουν ένα επιθυμητό τρόπο ζωής, όπως είναι οι πυκνότητες, η κλίμακα, η δομή, οι υπάρχουσες αρχές σύνθεσης του χώρου. Τα γνωρίσματα αυτά πρέπει να μελετηθούν και να γίνει προσπάθεια να επανεμφανιστούν στον προτεινόμενο οικισμό.

5. Το ιστορικό κέντρο πρέπει να θεωρείται σαν αρχιτεκτονικά, οικονομικά και κοινωνικά ζωντανή περιοχή όπως κάθε άλλο κομμάτι της πόλης, με ειδικές όμως απαιτήσεις ως προς το χαρακτήρα των νέων κτιρίων.

Τα νέα κτίρια που θα κτιστούν στην περιοχή δεν πρέπει να είναι αντιγραφές, μιμήσεις ή αναμνήσεις παραδοσιακών κτιρίων. Το ζωντανό παρόν να εμφανίζεται με θάρρος αλλά και σεμνότητα και σεβασμό προς το παρελθόν. Να ακολουθεί τους κανόνες της δημιουργικής σύνθεσης και της βαθύτερης λειτουργικής και μορφολογικής σύνδεσης με τα παραδοσιακά υπολείμματα.

6. Όσον αφορά τα υφιστάμενα αξιόλογα παλιά κτίσματα/στοιχεία της περιοχής μελέτης, αυτά θα πρέπει να προστατευτούν και επαναχρησιμοποιηθούν ύστερα από κατάλληλη συντήρηση και ανακαίνισή τους.

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΗΣΕΩΣ

Οι πιο κάτω παρατηρήσεις γίνονται με βάση

i) την παρουσίαση της 18ης του Ιουνίου από το διευθυντή του Τμήματος Πο-

- λεοδομίας και Οικήσεως
- τη μελέτη των σχεδίων που παρουσιάστηκαν
- τις εντυπώσεις από επισκέψεις στην περιοχή και
- τις γενικές αρχές που έχουν ήδη διατυπωθεί

1. Εκείνο που από την αρχή έγινε αντιληπτό ήταν ότι υπήρχε πρόβλημα στη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε.

α. Τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν από την αναγνώριση της περιοχής ήταν ελλιπή, με αποτέλεσμα να παρουσιάζει πρόβλημα στο να παρακολουθήσει κάποιος που έμπαινε σ' αυτό το στάδιο της διαδικασίας, την πρόταση. Για παράδειγμα αναφέρουμε ότι δεν πληροφορηθήκαμε τίποτα για την ιστορική ταυτότητα και εξέλιξη της περιοχής που μέσα απ' αυτά έπρεπε οι μελετητές να τεκμηριώνουν και να δικαιολογούν την πρότασή τους.

β. Για τους κατοίκους της περιοχής πληροφορηθήκαμε ελάχιστα. Τα στοιχεία αυτά θα ήταν σημαντικά και απαραίτητα για την επιλογή του είδους της ανάπτυξης. Για τη συγκεκριμένη περίπτωση η παράλειψη είναι ακόμα πιο σοβαρή μια που στην περιοχή θα στεγαστούν νέοι κάτοικοι για τους οποίους και πάλι δε δόθηκαν στοιχεία. Η εντύπωση που δημιουργήθηκε στο παρελθόν ήταν ότι ο οικισμός προοριζόταν για πρόσφυγες — τι θα γίνει με τους ντόπιους κατοίκους; — στη συνάντησή όμως της 18ης του Ιουνίου δημιουργήθηκε κάποια ασάφεια στο θέμα.

2. Δεν έγινε καμιά προσπάθεια να μελετηθούν και να επανεμφανιστούν βασικά χαρακτηριστικά της παλιάς Λευκωσίας όπως είναι το πιο κάτω:

α. Σχέση πλήρων — κενών

Για παράδειγμα στην πρόταση παρατηρούνται: μεγάλοι ελεύθεροι δημοσιοί χώροι, παράθεση στη σειρά κλειστών ιδιωτικών χώρων και παράλληλα παράθεση στη σειρά ανοικτών ιδιωτικών χώρων (περβόλα), χαρακτηριστικά ξένα προς την περιοχή.

β. Σχέση εσωτερικού — ημιυπαίθριου — υπαίθριου χώρου — στις προτεινόμενες κατόψεις δεν υπάρχει κλιμάκωση.

Πιστεύουμε ότι μια ογκομετρική μακέτα της περιοχής ή ακόμα ένα αξονομετρικό σχέδιο θα βοηθούσαν στην κατανόηση του χώρου και στην επίλυση των πιο πάνω προβλημάτων.

Οποιαδήποτε φειδώ σε κόπο, χρόνο ή λεφτά είναι αδικαιολόγητη για επεμβάσεις του είδους αυτού.

3. Διατηρητέες οικοδομές

α. Θεωρούμε θετικό το ότι διατηρήθηκαν χαρακτηριστικές οικοδομές της περιοχής αν και πιστεύουμε ότι έπρεπε επιπλέον να σωθούν οι οικοδομές της οδού Μετεώρων γιατί είναι ο μό-

νος δρόμος στην περιοχή που υπάρχει σχεδόν στην ολότητα του. Επίσης αξιολόγο κτίσμα που κατεδαφίζεται θεωρούμε το διόροφο στην οδό Υμηττού, βορείως του τζαμιού.

- β. Δεν παρουσιάστηκε οποιαδήποτε αποτύπωση των διατηρητέων οικοδομών της περιοχής, εκτός από κατόψεις. Αντί τούτου, παρουσιάστηκαν αποτυπώσεις όψεων και λεπτομερειών κτισμάτων από άλλες περιοχές που δε βλέπουμε τη σχέση τους με την πρόταση. Οι αποτυπώσεις είναι αναγκαίες για τυπολογική μελέτη αλλά και για τη μελέτη της συντήρησης των οικοδομών.

4. Καινούργιες οικοδομές
- α. Σαν αποτέλεσμα του ότι δεν έγινε καμιά τυπολογική μελέτη, το λειτούργητικό των νέων οικοδομών, δεν απορρέει σαν συνέχεια και εξέλιξη των τύπων των οικοδομών της περιοχής.

Ανεξάρτητα με αυτό, οι κατόψεις όπως σχεδιάστηκαν παρουσιάζουν αδυναμίες (χώροι άπλαστοι, ασύνδετοι, προβληματικοί). Είναι φανερό ότι αγνοήθηκαν οι υψομετρικές διαφορές της περιοχής, που σε μια περίπτωση ξεπερνά τα 2 μέτρα, σαν αποτέλεσμα και αυτό της ελλειπούς αποτύπωσης του χώρου.

Ακόμα, σκαλοπάτια που δείχνονται στις όψεις δεν εμφανίζονται στις κατόψεις όπως στην οδό Μετεώρων. Λόγω της στενότητας του δρόμου η επίλυση της θέσης τους στην κάτοψη είναι καθοριστική.

- β. Όσο αφορά τη μορφή τους, δεν μπορέσαμε να αντιληφθούμε τη γενική φιλοσοφία με βάση την οποία λύθηκε. Στοιχεία όπως η κάλυψη με κεραμίδια, τα κιόσκια, τα μπαλκόνια κ.λπ. με τον τρόπο που χρησιμοποιήθηκαν δεν πέτυχαν να δώσουν το επιδιωκόμενο χαρακτήρα στην περιοχή.

Στις όψεις δεν παρουσιάζεται έντονα η χαρακτηριστική διαφοροποίηση της κορυφογραμμής (sky line) των κτισμάτων.

5. Σωστά θεωρούμε ότι κρατήθηκε το παλιό οδικό δίκτυο, ότι κρατήθηκαν μακριά τα αυτοκίνητα (με απαραίτητη προϋπόθεση να ληθεί το θέμα της στάθμευσης τους), ότι κρατήθηκαν οι φοινικίες (με επιφυλάξεις όσον αφορά τις ακριβείς θέσεις τους).

Δ. Δυστυχώς λόγω της ελλειπούς και καθυστερημένης ενημέρωσης μας και της στενότητας χρόνου, οι απόψεις μας στηρίχτηκαν σε απλές παρατηρήσεις με βάση την εμπειρία μας από το πολύχρονο φάξιμο στο θέμα παραδοσιακή αρχιτεκτονική κληρονομιά της Κύπρου.

Ελπίζουμε οι παρατηρήσεις μας που ξεκινούν από καθαρό ενδιαφέρον να σας φανούν χρήσιμες. Είμαστε στη διαθεσιμότητα για οποιαδήποτε άλλη βοήθεια χρειαστείτε.

ΠΡΟΕΔΡΟΝ
ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ 7.7.1984

Κοινοποίηση:
Διευθυντή Τμήματος Πολεοδομίας
και οικίσεως.

ΘΕΜΑ:

ΟΙΚΙΣΜΟΣ «ΤΑΧΤΑΚΑΛΑ»

1. Η Παρουσίαση για πρώτη φορά κυβερνητικών σχεδίων μπροστά σε φορείς πέρα από την κυβερνητική διοίκηση και την τοπική αυτοδιοίκηση, είναι ένα βήμα θετικό γιατί ενισχύει τη διαδικασία ανατροπής της αντίφασης που για χρόνια κυριαρχεί στον τομέα του προγραμματισμού και της σχεδίασης έργων δημοσίου ενδιαφέροντος. Αντίφαση που ορίζεται από την στεγανότητα που περικλύει πάντοτε τα κέντρα λήψης αποφάσεων και που αποκλείει οποιαδήποτε δημόσια ή έστω περιορισμένη συμμετοχή, είτε στην διαδικασία διαμόρφωσης των αποφάσεων, είτε στην κριτική τους πριν αυτές πραγματοποιηθούν.

2. Παρόλο που η παρουσίαση των σχεδίων μπορεί να θεωρηθεί σαν ένα βήμα θετικό, το βήμα αυτό κινδυνεύει να παραμείνει στο τυπικό επίπεδο και χωρίς καμιά πρακτική αξία, γιατί έγινε πολύ αργά. Έγινε όταν ήδη είχε προηγηθεί τουλάχιστο δύο χρόνων δουλειά και σοβαρές διαφωνίες μεταξύ Δημοτικής Αρχής και Τμήματος Πολεοδομίας, όταν ήδη είχαν παρθεί όλες σχεδόν οι αποφάσεις τόσο στο επίπεδο προγραμματισμού — σχεδίασης, όσο και στο επίπεδο έγκρισης — επικύρωσης από τα αρμόδια νομοτεχνικά όργανα. (Κοινό Συμβούλιο, Πολεοδομικό Συμβούλιο, Τεχνική Επιτροπή Δήμου).

3. Κάτω από αυτά τα δεδομένα ο ρόλος των εξωκυβερνητικών φορέων που κλήθηκαν να δώσουν απόψεις, υποβαθμίζεται και γίνεται εντελώς τυπικός. Μπροστά σε κάτι το τελειωμένο και προαποφασισμένο η τοποθέτηση είναι ίσως εύκολη. Είναι όμως δύσκολο αν όχι αδύνατο να μιλά κανείς κάτω από τέτοια δεδομένα για συμμετοχή. Γιατί συμμετοχή σημαίνει από κοινού διαμόρφωση μιας πορείας (ή διαδικασίας αν θέλετε). Πριν φτάσει κανείς στο τελικό αποτέλεσμα. Μπροστά στο τελειωμένο δεν μπορούμε να μιλάμε για συμμετοχή παρά μόνο για κριτική.

4. Έτσι για την επιλογή της κριτικής στάσης δεν ευθύνονται όσοι κλήθηκαν να εκφράσουν απόψεις αλλά εκείνοι που προγραμματίσαν τη συμμετοχή. Βέβαια τη μεγαλύτερη ευθύνη την φέρουν όχι εκείνοι που πρότειναν και προσπάθησαν να πραγματοποιηθεί έστω κι αυτό το βήμα, αλλά αυτοί που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο προσπάθησαν να την εμποδίσουν.

Κύριε Πρόεδρε

Η δήλωσή σας στην συνάντηση της 15ης Ιουνίου 84 πως είστε ανοιχτός να δεχτείτε οποιαδήποτε νέα ή και διαφορετική άποψη που θα σας έπειθε πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα, ενισχύει την βαική πεποίθηση του γράφοντος, πως πειστικό είναι η θα πρέπει να είναι ο,τι μπορεί να υποστηριχτεί με επιστημονικά επιχειρήματα και με μεθοδολογική συνέπεια.

Μπορεί η αρχιτεκτονική θεωρία να μην έχει ακόμα σαφή επιστημονολογική ταυτότητα, αυτός όμως δεν σημαίνει με κανένα τρόπο πως θα πρέπει να εγκαταληφθεί η επιστημονική μεθοδολογία. Αντίθετα η πραγματικότητα αυτή επιβάλλει μια συνεπέστερη προσήλωση στις αρχές της επιστημονικής διεργασίας.

Με βασικά λοιπόν κριτήρια την επιστημονική δεοντολογία και αποφεύγοντας όσο είναι δυνατό την εκδήλωση αισθημάτων αγανάκτησης που ακράδαντα πιστεύω ήταν νόμιμα, αν λάβει κανείς υπόψη την τεράστια πολιτισμική, ιστορική, περιβαλλοντική και λοιπή αξία της περιοχής για την οποία αναφερόμαστε, θα προσπαθήσω να τεκμηριώσω όσο γίνεται στα περιορισμένα πλαίσια αυτής της έκθεσης, την θέση πως το όλο σχέδιο που έχει συντάξει το τμήμα Πολεοδομίας για την περιοχή «Ταχτακαλά» στερείται όλων των αναγκαίων και βασικών παραμέτρων που θα του επέτρεπαν να ενταχθεί στη σφαίρα της επιστημονικής μελέτης.

Από την λεγόμενη «μελέτη» για τον οικισμό λείπει τόσο η επιστημονική ΥΠΟΘΕΣΗ σαν βάση για τον σχεδιασμό, όσο και η ΕΡΕΥΝΑ που θα στηριζε ή όχι μια τέτοια υπόθεση. Επίσης από το όλο σχέδιο λείπει εντελώς η φαντασία κι η μεταφρασμένη σε επίπεδο σχεδιαστικής πράξης «ευαισθησία» απέναντι σε ότι συνθέτει την «ταυτότητα» και την «προσωπικότητα» του ιστορικού πυρήνα της Λευκωσίας.

Πριν όμως προχωρήσω στην κριτική της ίδιας της «μελέτης» — πρότασης θεωρώ αναγκαία μια έστω ιδεογραμματική αναφορά σε μερικές αρχές και αξίες που ήδη αποτελούν παγκόσμια κερτημένες πολιτιστικές ΘΕΣΕΙΣ, και που αναφέρονται άμεσα στο υπό συζήτηση θέμα:

1. Το ιστορικό παρελθόν είτε αυτό παραδόθηκε στις νέες γενιές υπό μορφή κτιστού περιβάλλοντος, είτε άλλως πως, αναγνωρίζεται σαν «παγκόσμια κληρονομιά» μοναδικής και ανεπανάληπτης πολιτισμικής σημασίας. (UNESCO, ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΥΡΩΠΗΣ).

2. Η ανάκτηση της οικοδομικής κληρονομιάς, δηλ. των παραδοσιακών όπως θα λέγαμε οικιστικών σύνολων, καθώς κι ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου τους στα χωροδομικά πλαίσια της σημερινής πόλης, δεν είναι πια υπόθεση παρελθοντολογισμού ή ρομαντικής νοσταλγίας αλλά ΑΠΑΝΤΗΣΗ συγκεκρι-

ιδου με τι θα αντικατασταθούν τα κατεδαφισμένα παραδοσιακά κτίσματα στον Ταχτακαλά. Με κακοσχεδιασμένα διαμερίσματα εμπορικής πολυκατοικίας!!

κριμένη και ρεαλιστική στην κρίση που αντιμετωπίζει η σύγχρονη πόλη η σύγχρονη ζωή. Η ποιοτική επαναδιοποίηση των ιστορικών πυρήνων στο σύνολο τους είναι μια απο τις σημαντικότερες επιλογές για μια εναλλακτική λύση στο πρόβλημα: ποιότητα ζωής — ποιότητα χώρου, λύση που ευδοκίμησε με θαυμάσια αποτελέσματα σε πολλές χώρες.

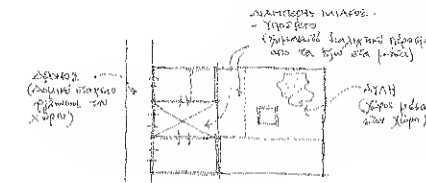
3. Τα ιστορικά κέντρα των πόλεων θα πρέπει να θεωρούνται σαν μοναδικά σύνολα — μνημεία και σαν τέτοια πρέπει να εντάσσονται κάτω από την θεωρία και την πράξη της διατήρησης, συντήρησης, αναβίωσης.

4. Στα πλαίσια της κυπριακής πραγματικότητας η σημασία των πιο πάνω αποχτά τόνους βροματικούς γιατί η μόνη πόλη στην ελεύθερη Κύπρο που έχει ένα αξιολόγο και σημαντικά μεγάλο ιστορικό κέντρο είναι η πρωτεύουσα. Αν αυτό το μνημείο συνεχίσουμε να το καταστρέφουμε είτε με απρογραμμάτιστες είτε με προγραμματισμένες επεμβάσεις ασυμβίβαστες με τον χαρακτήρα του, σε πολύ λίγο καιρό θα είναι οριστικά αργά για επανόρθωση. Κάτω από αυτό τον όρο η οποιαδήποτε επέμβαση πρέπει να γίνεται με διπλή προσοχή, με πολλαπλή ευαισθησία μια προ πάντων με εξαιρετική συνέπεια ως προς την θεωρία, την μεθοδολογία και την πρακτική της ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ.

5. Η υπόθεση της διατήρησης — συντήρησης σε άλλες χώρες που έχουν μια αξιολόγη ουσουορευμένη εμπειρία είναι ένα απο τα πιο λεπτά ζητήματα πάνω στα οποία έχουν εργαστεί με πολύ πάθος και ζήλο χιλιάδες ερευνητές, μελετητές και άλλοι. Τις έρευνες αυτές εμείς εδώ δεν έχουμε δικαίωμα ούτε να τις περιφρονούμε ούτε να τις εκφυλίζουμε. Πρέπει να έχουμε την ευαισθησία τουλάχιστο να τις γνωρίσουμε αν όχι να τις επεξεργαστούμε κριτικά να τις αναγάγουμε σε ένα επίπεδο ακόμα πιο ψηλό.

6. Η Κύπρος δεν έχει παράδοση ούτε στη συντήρηση, ούτε στην έρευνα. Δεν έχει πανεπιστήμιο, δεν διαθέτει σχετικά κέντρα μελέτης προβλημάτων χώρου και πιο ειδικά παραδοσιακού χώρου. Τους δε ελάχιστους ειδικευμένους επιστήμονες που διαθέτει είτε δεν τους χρησιμοποιεί καθόλου είτε τους χρησιμοποιεί σε άλλες κατευθύνσεις. Αυτή η πραγματικότητα μαζί με το γεγονός πως οι ιστορικοί μας οικισμοί είναι ελάχιστοι και σε σοβαρό βαθμό υποβαθμισμένοι, επιτάσσει μια πολύ προσεκτική και σοβαρή ειδική μελέτη. Μελέτη με διπλή κατεύθυνση. Από την μια ουσουορευμένη εμπειρία άλλων χωρών, από την άλλη

Γενικό Χωροταξικό: Η απο-σύνθεση είναι σαφής. Αφαιρέστε όποιο κουτάκι θέλετε. Το αποτέλεσμα είναι το ίδιο.

Ιδεογράμμο βασικής τυπολογίας παραδοσιακής χωροδομής.

η συγκεκριμένη ντόπια ιδιόμορφη πραγματικότητα.

7. Το πρόβλημα της ένταξης ή ενσωμάτωσης μιας νέας αρχιτεκτονικής σε ιστορικούς ή παραδοσιακούς χώρους είναι ένα πολύπλοκο και πολυεπίπεδο πρόβλημα και γι αυτό δεν επιδέχεται «απλοϊκές» λύσεις.

Δεν είναι πρόθεση μου να επεκταθώ πέρα από το εξειδικευμένο επίπεδο του χώρου, παρόλο που το ζήτημα έχει και άλλες σοβαρότερες διαστάσεις (πολιτικές, ιδεολογικές, κοινωνικοοικονομικές, πολιτιστικές κ.α.).

Παραμένοντας λοιπόν στο εξειδικευμένο επίπεδο και έχοντας στο νου το συγκεκριμένο σχέδιο που το Τμήμα Πολεοδομίας ετοίμασε για την περιοχή Ταχτακαλά, θα προσπαθώ πάρα κάτω να καταδείξω πόσο αναντίρρητα στέκει από επιστημονική θεώρηση η θέση πως το όλο σχέδιο υποφέρει στη βάση του και γιαυτό δεν επιδέχεται διορθωτικές επεμβάσεις.

Πριν απ' αυτό δυο λόγια για τον τρόπο παρουσίασης του σχεδίου.

Μπορεί «εκ πρώτης όψεως» η αναφορά και η κριτική στην παρουσίαση της μελέτης να φαίνεται άσχετη με την ουσία του θέματος. Η αλήθεια όμως είναι διαφορετική. Η παρουσίαση γενικά στη διαδικασία της αρχιτεκτονικής — σχεδιαστικής δημιουργίας έχει εξαιρετική σημασία γιατί με αυτήν γίνεται δυνατή η εκ των προτέρων απεικόνιση και αντίληψη του χώρου που θα κτιστεί.

Το επίπεδο της παρουσίας των σχεδίων ήταν γενικά τόσο χαμηλό που έκανε ακόμα και την ανάγνωση δύσκολη. Πρώτα απ όλα οι οριζόντιες τομές ήταν τόσο «επίπεδα» σχεδιασμένες (χωρίς μια χρωματική ή σε τόνους γκρίζου διαφοροποίηση) που απαιτούσαν εξαιρετική προσπάθεια της φαντασίας για να ξεχωρίσει κανείς το πλήρες από το κενό, την εναλλαγή των επιπέδων, την διαφορά των υλικών, του συσχετισμού των χώρων από άποψης χρήσης ή κίνησης —

στάσης, για να μην σχολιάσει κανείς την απουσία προσανατολισμού των κατόψεων μια και τα διάφορα τμήματα ήταν τοποθετημένα στο χαρτί με διάφορη σχέση ως προς τον Βορρά.

Οι κατακόρυφες τομές του χώρου δηλ. η τρίτη διάσταση, απουσίαζαν σχεδόν παντελώς. Η απουσία αυτή έκανε ουσιαστικά αδύνατη την αντίληψη για τον προτινόμενο χώρο, ιδιαίτερα όσον αφορά την ογκοπλαστική του ανέλιξη, τις εναλλαγές στα διάφορα επίπεδα των στεγών, τους τρόπους λύσης προβλημάτων «γωνίας» ή και άλλων κομβικών σημείων του συνόλου.

Η γενική δε απουσία ισομετρικών, αξονομετρικών ή προοπτικών σκίτσων που δίνουν και τις τρεις διαστάσεις του χώρου, έκανε την παρουσίαση ακόμα πιο φτωχή.

Το ίδιο και η απουσία προπλάσματος (μακέτας). Το πρόπλασμα για μια τέτοια κλίμακα είναι εντελώς απαραίτητο εργαλείο όχι τόσο σαν μέσο απεικόνισης παρά σαν μέσο σύνθεσης και ελέγχου της σχεδίασης.

Ακόμα κάτι που αφορά την παρουσίαση μια που όμως έχει να κάνει και με κάτι πιο σοβαρό, δηλ. τη μεθοδολογία προσέγγισης του όλου θέματος, είναι η απουσία σχεδίων που να δείχνουν τη σημερινή κατάσταση της περιοχής σε μια κλίμακα ικανοποιητική.

Η έλλειψη σχεδίων αποτύπωσης τόσο για την σημερινή, όσο και για την προυπάρχουσα κατάσταση κάνει τη μελέτη εντελώς αυθαίρετη όποιο και αν είναι το τελικό αποτέλεσμα. Γιατί χωρίς μαρτυρίες που να επιτρέπουν τη σύγκριση του προτεινόμενου με αυτό που έφυγε ή φεύγει, πως είναι δυνατή η υποστήριξη του σχεδίου.

Το άλφα και το ωμέγα στην προσέγγιση του θέματος: νέα αρχιτεκτονική επέμβαση κατάστασης καθαρά πυρήνα, και ανεξάρτητα από τη «σχολή» στην οποία ανήκει κανείς είναι:

α) Η αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης.

β) Η αποτύπωση — καταγραφή των διαφόρων ιστορικών στρωματοποιήσεων.

γ) Η κριτική ανάγνωση των πιο πάνω.

— Όταν μιλάμε για αποτύπωση — καταγραφή εννοούμε όχι μόνο τις τομές — όψεις, αλλά και πολλά άλλα πράγματα: χρήσεις, υλικά, τεχνολογία, διαδικασία, αναλογίες κ.λπ.

— Όταν μιλάμε για κριτική ανάγνωση εννοούμε βασικά την τυπολογική έρευνα. Τόσο στο επίπεδο του συνόλου όσο και της μονάδας. Χωρίς τυπολογική έρευνα, χωρίς προσπάθεια απο-

κωδικοποίησης των παραμέτρων που συνθέτουν τον παραδοσιακό χώρο, παραμέτρων που σχετίζονται με τον ιστό μιας πόλης, με τις συνέχεις ή ασυνέχεις, με τις οργανωσιακές αρχές, με τις διαρθρωτικές σχέσεις ανοιχτού — κλειστού καλυμμένου — ακάλυπτου, ανοιχτού — καλυμμένου κλειστού-ακάλυπτου κ.λπ., κ.λπ., οποιαδήποτε προσπάθεια ανασύνθεσης είναι «αφεαυτής» καταδικασμένη και συνώνυμη με την έννοια του αυθαίρετου.

Η πρόταση για τον Ταχτακαλί είναι ανίκανη να υπερασπιστεί τον εαυτό της κάτω από όρους επιστημονικούς και μεθοδολογικούς γιατί δεν μπορεί να απαντήσει σε καμιά ερώτηση που θέτει η επιστημονολογική μεθοδολογία. Απ αυτήν λείπει εντελώς η ΕΡΕΥΝΑ.

Με μια προσεχτική ανάγνωση του σχεδίου μπορεί κανείς εύκολα να διαπιστώσει πως καταργούνται χωρίς κανένα δικαιολογικό τα πιο κάτω βασικά, αυθεντικά χαρακτηριστικά του παραδοσιακού «μαχαλλά».

Καταργείται ο χωροδομικός ιστός της συνοικίας. Αν κοιτάξει κανείς το σχέδιο γενικής διάταξης πάνω στο οποίο φαίνεται τόσο η προτεινόμενη λύση όσο και οι κατόψεις της χωρομετρίας είναι εύκολα αναγνωρίσιμη η πλήρης αλλοίωση του χωροδομικού ιστού. Γίνεται μονάχα μια κάποια προσπάθεια να διατηρηθούν οι δρόμοι στην παλιά της διάστασης και διαδρομή. Όμως ιστός δεν σημαίνει μόνο δρόμος. Ο δρόμος αποτελεί βασική υποδομή και φέρουν στοιχείο στην οργάνωση του παραδ. χώρου γι αυτά από «μόνο» του δεν «υπάρχει».

Υπάρχει μόνο σε σχέση με τα υπόλοιπα στοιχεία που συνθέτουν τον ιστό που είναι τα υπόλοιπα κενά και τα πλήρη.

Η απομόνωση του δρόμου, πράγμα που κάνουν οι σχεδιαστές του νέου οικισμού, λειτουργεί απο-διαρθρωτικά σε σχέση με τον παραδοσιακό χωρικό ιστό.

Στον παλιό χώρο το κάθε στοιχείο, το κάθε μέτρος υπάρχει και ζει ΜΟΝΟ σε σχέση με το ΟΛΟ. Και είναι ακριβώς εδώ η αξία, η καθολική αξία των παραδοσιακών συνόλων. Η οργανικότητα τους, η ολικότητα τους. Αν κάποιος καταργήσει αυτά τα πράγματα ουσιαστικά θανατώνει τον παρ. χώρο, τον εξαφανίζει όσο και αν στα λόγια λέει το αντίθετο.

Ανάφερα προηγούμενα την απουσία τυπολογικής έρευνας. Η περιφρόνηση της παλιάς τυπολογίας από τους σχεδιαστές του συνοικισμού έφερε σαν αποτέλεσμα τι; Με τι αντικαθίσταται ο παραδοσιακός τύπος της λευκωσιάτικης λαϊκής κατοικίας; Βλέποντας τις κατόψεις διαπιστώνει κανείς χωρίς πολύ κόπο πως αυτό που προτείνεται δεν είναι τίποτε άλλο παρά τη θλιβερή τυπολογία διαμερίσματος εμπορικής πολυκατοικίας.

Απλές ανθρωποσποθήκες χωρίς καμιά φαντασία, επιφάνειες τετραγωνικών μέ-

τρων και τίποτε άλλο. Η μόνη διαφορά από τις πολυκατοικίες συνίσταται στο ό,τι τα διαμερίσματα αντί να είναι το ένα πάνω στο άλλο, είναι το ένα δίπλα στο άλλο ριγμένα μάλιστα τυχαία όπως ρίχνονται τα ζάρια στο τάβλι.

Παρατηρείστε την γειτονιά ΑΝΤΙΓΟ-ΝΟΥ όπου το σχέδιο περιλαμβάνει μονάχα νέα κτίσματα. Είναι κραυγαλέα η κατάργηση όλων των βασικών χαρακτηριστικών του παλιού χώρου. Καταργείται πρωτ απ όλα η σχέση κενού-πλήρους, καταργείται η συνεχής δόμηση, εξαφανίζεται η δομική (ποιοτική) σχέση του μέσα-έξω. Η συγκεκριμένη σχέση που υπήρχε πριν σ αυτό το χώρο μεταξύ Δρόμου — δικυκλοφόρου ήλυσκου — εσωτερικής αυλής — σκάλας — πάνω — κάτω, εξαφανίζεται! και μάλιστα χωρίς έστω μια προσπάθεια αξιολόγησης.

Ακόμα καταστρέφεται η «αίσθηση» της εδαφοκυριαρχίας (ψυχολογία του ελέγχου) αν κανείς «μετρήσει» το κενό που αφίνεται γύρω από τα πλήρη. Ένα κενό που όπως και αν το ζήσεις πάλι κενό θα παραμείνει, απρόσωπο και ανεξέλεγκτο. Το κενό στον παραδοσιακό χώρο δεν περικυκλώνει το πλήρες όπως προτείνει το τμήμα Πολεοδομίας αλλά αντίθετα περιβάλλεται απ αυτό, έτσι που να μεταμορφώνεται διαλεκτικά σε αρχιτεκτονικό χώρο.

Διάφορη θάνατ η στάση του γράφοντος αν οι υπεύθυνοι του σχεδίου είχαν πρώτα κάνει μια σοβαρή τυπολογική έρευνα, αν είχαν επιχειρήσει να δείξουν έστω, πως η υπάρχουσα τυπολογία είναι ανίκανη να ανταποκριθεί στις σύγχρονες ανάγκες ή είναι ανεπίδεκτη διαρθρωτικών προσαρμογών ώστε να απαντά θετικά στις σημερινές απαιτήσεις κατοίκησης, αν είχαν τέλος-τέλος να προτείνουν κάτι πραγματικά καλύτερο από άποψη ποιότητας.

Στις γειτονιές ΥΜΗΤΤΟΥ και ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ υπάρχουν δυο με τρεις περιπτώσεις όπου πριτνίνεται η συντήρηση και αναδόμηση παλιών τύπων κατοικίας. Η υπεροχή στις ελάχιστες αυτές περιπτώσεις έναντι των νέων «πολυκατοικιακού» τύπου διαμερισμάτων είναι σαφής και φανερά γι οποιονδήποτε μπορεί να ξεχωρίσει τι σηματοδοτεί ο ένας και τι ο άλλος τύπος.

Τα λίγα αυτά παραδείγματα στην ίδια μελέτη είναι από μόνα τους αρκετά χαρακτηριστικά για να καταδείξουν πως η παραδοσιακή τυπολογία έχει όλες τις δυνατότητες να ανταποκριθεί θετικά στις σύγχρονες οικιστικές ανάγκες.

Βέβαια δεν έφτανε που τα βασικά, τα δομικά χαρακτηριστικά του παραδοσιακού χώρου καταργούνται και βιάζονται, έχουμε από την άλλη μια ακόμα θλιβερή προσπάθεια, αυτή που επιδιώκει σε «αισθητικό» πια επίπεδο να σηματοδοτήσει «παραδοσιακό». Αφού δηλ. δολοφονήσαμε το θύμα, ερχόμαστε μετά να το στολίσουμε με λουλούδια. Κάτι

σαν ταφική αρχιτεκτονική: μέσα το λτάμα, έξω τα μάρμαρα.

Δεν αποτελεί προσωπική θέση του γράφοντος πως η πρακτική του μνημιού σε μορφολογικό επίπεδο είναι ξερεσμός της σχεδιαστικής πράξης. Αυτή είναι θέση παγκόσμια αποδεκτή. Γιατί με τον μνημιό εγκλωβίζεται η δημιουργικότητα της σχεδιαστικής πράξης και φθάνουν στα οποία καλούνται εκ των υστέρων να λεπουρήσουν ανύπαρχτες κοινωνικές σχέσεις. Στην περίπτωση μας τα πράγματα είναι ακόμα χειρότερα γιατί ο μνημιός συντελείται μόνο στο «αισθητικό επίπεδο», δηλ. στο τυπικό, αφού ήδη στο ουσιαστικό τα πάντα έχουν ανατραπεί.

Κύριε Πρόεδρε
Υπάρχουν και άλλα ζητήματα (το κόψιμο δέντρων π.χ. κ.λπ.) για τα οποία θα μπορούσε να μιλήσει κάποιος, αλλά αυτά είναι «λεπτά γράμματα» στο σύνολο των πραγμάτων.

Θέλησα να περιοριστώ στις αξονικές διαστάσεις του προβλήματος για να υποστηρίξω τη θέση πως το όλο σχέδιο θα είναι καταστροφικό για την παλιά Λευκωσία στα βαθμύ που θα πραγματοποιηθεί.

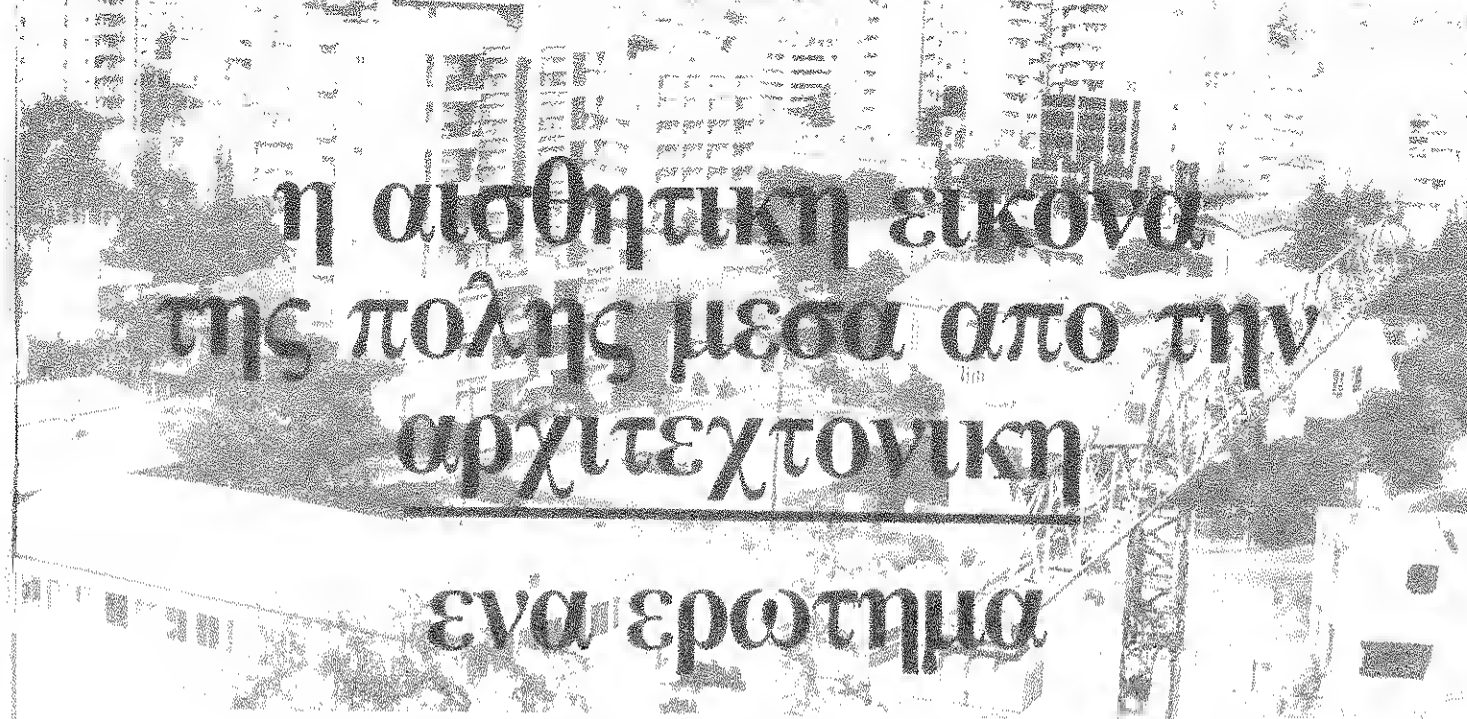
Γνωρίζω όπως κι άλλοι τις ανησυχίες σας και το ζωντανό σας ενδιαφέρον για την ιστορική Λευκωσία. Ξέρω ακόμα πως προσπαθήσατε πολύ ώστε το συγκεκριμένο σχέδιο να τροποποιηθεί προς το καλύτερο από την αρχική του μορφή. Το αποτέλεσμα εξακολουθεί να είναι απογοητευτικό και αυτό πρέπει να ειπωθεί με θάρρος και συνέπεια. Δεν πρόκειται για ένα ζήτημα δευτερεύουσας σημασίας. Ό,τι κι αν γίνει στην παλιά Λευκωσία γνωρίζετε πως θάναι καθοριστικό και αμετάκλητο. Κάτω από αυτό τον όρο είναι χίλιες φορές προτιμότερο να υποστούμε τις ελάχιστες συνέπειες με μια ριζική αλλαγή του σχεδίου (αλλαγή που να στηρίζεται σε μια υπεύθυνη μεθοδολογία) παρά με την εφαρμογή του να προσβάλουμε τόσο σοβαρά την καρδιά της πόλης μας και της ίδιας της ζωής μας στο χώρο.

Τελειώνω με την ελπίδα πως η έκθεση αυτή θα αποτελέσει μια ελάχιστη προσφορά στην υπόθεση της συντήρησης και αναβίωσης της ιστορικής μας πρωτεύουσας.

Για τους σκοπούς της πιο πάνω υποθέσης παραμένω στη διάθεση τόσο της τοπικής αυτοδιοίκησης όσο και οποιονδήποτε άλλων φορέων που επιδιώκουν τους ίδιους σκοπούς.

Το ίδιο και για το συγκεκριμένο ζήτημα του οικισμού Ταχτακαλί είμαι έτοιμος να δώσω περισσότερες διευκρινιστικές ή άλλες εισηγητικές απόψεις που θα πιστεύατε πως θα βοηθήσουν ουσιαστικά.

Ζήνων Σιερεπεκλής
Αρχιτέκτων

η αισθητική εικόνα της πόλης μέσα από την αρχιτεκτονική ένα ερώτημα

Είναι νομίζω κατάλληλη η στιγμή να σταθούμε για λίγο και με μια πρώτη ματιά να επισκοπήσουμε — αν αυτό είναι δυνατό — τ' αποτελέσματα και τις σημειώσεις τάσεις του ορμητικού μετασχηματισμού της πόλης. Μου έρχονται στο νου κάποιες έμμενες σκέψεις για την αρχιτεκτονική που θεωρείται σύμφωνα με τον ετοιμολογικό ορισμό σαν «επιστήμη και τέχνη ανεγέρσεως κτιρίων κατάλληλων να εκπληρώσουν λειτουργίες για τις οποίες προορίζονται και τους όρους αντοχής της ομορφιάς και της οικονομίας».

Δίπλα όμως σ' ένα εγκυκλοπαιδικό ορισμό μπορεί να είναι η φανταστική αναδόμηση του υποκειμενικού κόσμου που μέσα στον οποίο τελικά κατοικούμε.

Η εσωτερική σχέση του ανθρώπου με το χώρο είναι άμεση και αμείωτη. Ο δημιουργός μεταφέρει τον υποκειμενισμό του στο οικοδόμημα και απ αυτό αντλεί τον υποκειμενισμό του ο Χρήστης.

Άλλο είναι βέβαια να βλέπεις τα πράγματα μέσα στον κατοικισμένο χώρο όπου η σχέση σου εξελίσσεται με το μικροπεριβάλλον και τα πάθη σου καθρεφτίζονται στους

τέσσερις τοίχους ή από τους 4 τοίχους πλάθονται τα πάθη σου.

Οι σκέψεις πλατύνονται στον εξωτερικό χώρο μεσ' από το νόημα της πολεοδομίας που είναι τέχνη και η τεχνική της οργάνωσης και όχι της κατασκευής του ανθρωποποίητου περιβάλλοντος.

Ας πάρουμε την ΤΕΧΝΗ και την ΟΜΟΡΦΙΑ και να τα ξεχωρίσουμε σαν βασικά συστατικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής — πολεοδομίας. Έχουν εφαρμοστεί σε καλές ώρες της αρχιτεκτονικής ιστορίας, σε όλους μας γνωστές και που τακτικά επικαλούμαστε το κάλλος τους. Ήταν οι μέρες όπου τέχνη και αρχιτεκτονική ήταν ένα και το αυτό. Ήταν ακόμα οι μέρες που η γνώση και προώθηση της τέχνης ήταν ιδανικό και απ' αυτό καθοριζόταν το πνευματικό επίπεδο του ανθρώπου και το κύρος της πολιτείας.

Σήμερα σε τούτο το χώρο που ζούμε όλ' αυτά είναι μακρινά.

Η πολύπλοκη λειτουργικότητα και τα τεχνικο-οικονομικά τεχνάσματα (δεν αναφέρομαι στα τεχνολογικά επιτεύγματα που ιδιαίτερα σέβονται ταυμάζω) και πολύ περισσότερο ο πολύμορφος καταναλωτικός βομβαρδισμός βαρύνουν με τη σκιά

τους την αισθητική πλευρά της πόλης.

Αυτά παρόλο που τα αγοραστικά τεχνάσματα μας συμβουλεύουν ότι η τεχνολογία μπορεί και πρέπει να εξελίσσεται μεσ' από το φίλτρο της ομορφιάς.

Στη δική μας περίπτωση η ανησυχία μας στρέφεται εκεί που παχύδερμα δεν λαμβάνεται υπόψη η αισθητική αλήθεια και μεμονομένα βάφουμε τα νύχια — όπως άλλωστε ειπώθηκε — της γερασμένης από την πρόωγη ανάπτυξη πόλης. Πως όμως να μην υπάρχει ανησυχία όταν το αναπνευστικό και σπονδυλικό της σύστημα αισθητικά και λειτουργικά καρκινοπαθούν.

Οι σκέψεις όμως πλέον μπορούν να στηρίζονται στα δεδομένα τα υπαρκτά τα φραστικά κι' όσων μέλλονται να γίνουν.

Πέραν από τις πανομοιότυπες επαναληπτικές εικόνες αντιαισθητικής ή παραμελημένης οργάνωσης που παρουσιάζει αυτή η πόλη μορφές για κάποιες σκέψεις δίνουν οι πικρόλες τοποθετήσεις ατόμων, υπευθύνων, «ειδικών εμπειρογνομόνων» και οργανισμών που αναλώνουν το χρόνο τους για την μορφωποίηση κοινής μεθόδου έτσι που να επιτευχθεί η βελτίωση του καθημερινού

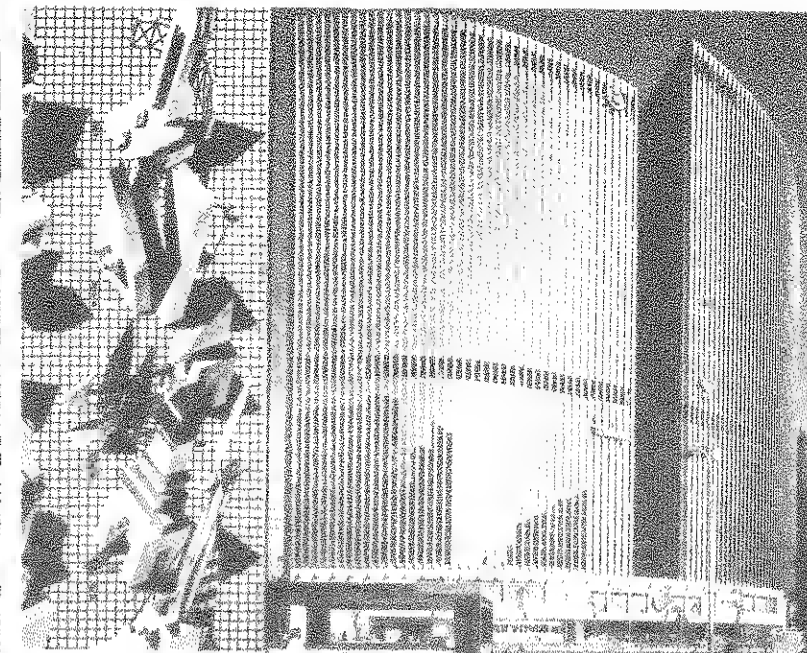
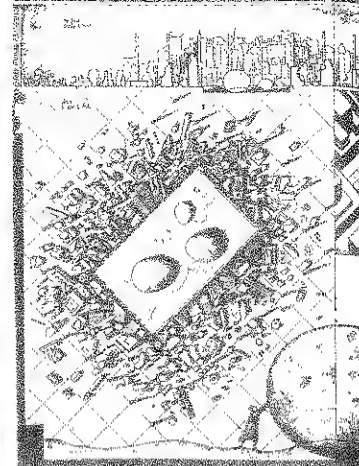
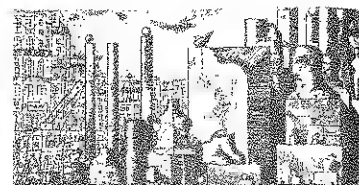
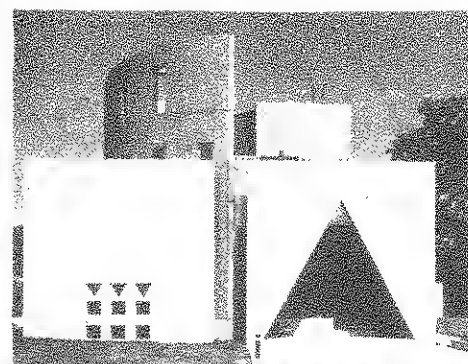
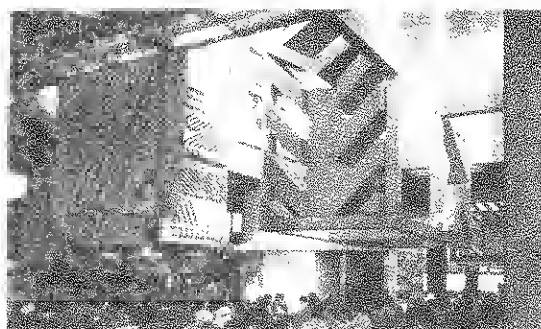
καταναλώσιμου χώρου — Του ανθρωποκατασκευαστού περιβάλλοντος.

Αναλύοντας το σκεπτικό του συνόλου των ειδικών βλέπει κανένας ότι το μέγιστο και πρωταρχικό μέλημα είναι η λειτουργικότητα του χώρου — πόλης που και αυτή εμπλέκετε στο λειτουργικό — οικονομικό μέτρο και την οργάνωση του ανθρώπινου πληθυσμού μέσα σ' αυτό.

Η σύγχρονη επιτόπεια αρχιτεκτονική πολυαποδομική σκέψη φανερώσει ότι συμβαδίζει κι' εξελίσσεται στα πλαίσια μιας συντεταγμένης που καθορίζεται από τα ιδιοτικά συμφέροντα και την πολεοδομική λειτουργία (αυτή σαν μικρότερη και περιοδική δύναμη).

Ο αρχιτέκτονας ο άλλοτε αισθητικός του χώρου και ρυθμιστής του ανθρωποκατασκευαστού περιβάλλοντος περιορίζεται — έτσι τουλάχιστον του επιβάλλουν οι συνθήκες στις οποίες δρα — στην επίλυση των λειτουργικών αναγκών καταφέροντας ν' αφαιρέσει κάθε αέρινη αισθητική πνοή αυτού του περιβάλλοντος που αφήρημένα αλλά σίγουρα θα επηρεάσει σε κάποιο βαθμό την εξέλιξη της πνευματικότητας της σκέψης του πολίτη που ζει και αναπτύσσεται σε

τούτα τα δεδομένα. Εξελισσεται ο πολίτης μέσα στο ρυθμό που του καθορίζει αιωπηλά το άψυχο περιβάλλον και δύσκολα νομίζω θα τα καταφέρει να ξεφύγει ή σ' ελάχιστες οι περιοριστικοί κανονισμοί που καθορίζουν την πορεία πλεύσης της ακέφης και φαντασίας του Δημιουργού αρχιτέκτονα χωρίς να αναφαιρούνται καθόλου στην **αρχιτεκτονική σαν αισθητική υπόθεση**.

Οι κανονισμοί στηρίζονται στο M³ καταναλωτισμό — οικιστικό μέτρο χωρίς ανοικτά παράθυρα στις φαντασιώσεις του αρχιτέκτονα δημιουργού. Έχουμε λοιπόν σαν αποτέλεσμα να στερείται ο χώρος τη φρεσκάδα της αναπάντεχης — απρόβλεπτης αισθητικής αντίληψης — της υλοποίησης κάποιας ασύλληπτης πρότασης.

Τα πάντα έχουν να προϋπολογιστούν από την κοινή λογική του προστατευτικού κανόνα. Βεβαίως ο κανόνας προστατεύει το μη δημιουργό ενώ οι ιδιότητες του (όπως έχουν σήμερα) περιορίζουν

το δημιουργό αρχιτέκτονα που ομολογουμένως κινείται σαν μονάδα στον οικοδομικό χείμαρρο που καλύπτει πνηκτικά το ελεύθερο κυπριακό έδαφος ενώ μεμονομένα και ασφυκτικά οικοδομεί στο τετράγωνο και τες συνθήκες που του προσφέρει ο «πελάτης».

Είναι ν' ανησυχεί κανένας έντονα για την αισθητική λειτουργία του χώρου γιατί οι αριθμοί εύκολα δεν επιτρέπουν οποιαδήποτε επαναπροσέγγιση.

Η αισθητική λοιπόν ξεχνιέται με αποτέλεσμα το αρχιτεκτόνημα να στερείται καλλιτεχνικής πνοής που να το συντηρεί ζωντανό στο πέρασμα του χρόνου.

Η αρχιτεκτονική είναι κατασκευή και σαν τέτοια δεν θα μπορούσε ν' αποφύγει την υποταγή σε αντικειμενικούς περιορισμούς που της επιβάλλουν τα υλικά που χρησιμοποιούνται και οι νόμοι της ισορροπίας οι οποίοι δεν είναι φτιαγμένοι από τον άνθρωπο. Το αισθητικό

όμως μέτρο μπορεί να κατοικήσει παντού.

Γι αυτό όμως δεν έχουν ακουστεί αρκετά στις τελευταίες αναφορές παρ' όλων ότι στρέφονται σ' όλα τα σηναφή που κωδικοποιούνται σε πολυοδομικές ζώνες. Κύριο πάντα όμως μέλημα η «οικονομική» κάλυψη του οικοπέδου.

Ασφαλώς οι κανόνες στο κεφάλαιο της ομορφιάς είναι αφηρημένοι και πολύμορφοι άρα και πιο δύσκολο να καθοριστούν, αλλά γύρω τους μαθαίνεται μια ολόκληρη φιλοσοφία που πρέπει να διακινηθεί για να ξυπνήσει πρώτα στη σκέψη μας το πρόβλημα και με το διάλογο και τη ζύμωση και περισσότερο με την εφαρμογή να επέλθει κάποια ακόμα άγνωστη αισθητική πορεία.

Δεν πρέπει να μην θιγεί το ζήτημα του διατηρητέου που τήνει να φθέρει την αντίληψη για το καινούργιο.

Ομολογουμένως οφείλαμε ήδη να είχαμε λύση τη σχέση μας με το παλιό και ταχτικά αισθητικά ωραίο και οι πρα-

κτικές και θεωρητικές μας υποχρεώσεις να ήταν ξεκαθαρές.

Γενιέται όμως και πάλι κάποια τάση διόγκωσης αυτού του κεφαλαίου και ενώ χωρίς ακόμα να λύσουμε τις υποχρεώσεις μας απέναντι στο παλιό δημιουργήσαμε την τάση **παλαιολογίας του κακούργου** πράγμα που δεν είναι λόγια αλλά πλέον κακή πράξη — μονολεκτικά — οπισθοδρόμηση. Εδώ βοήθησε αλαζωνικά η τουριστική Βιομηχανία που ανώριμη όπως ήταν θέλησε σε μια δεκαετία με τη συγκατάθεση των αρχιτεκτόνων να παραχαράξει το νόημα της λαϊκής αρχιτεκτονικής παράδοσης.

Αυτό το τελευταίο ίσως γιατί ακόμα το καινούργιο δεν έχει πρακτικά παίξει το ρόλο που του αρμόζει στην καθημερινή μας ζωή. Ενώ εμφανίζεται παρ' όλες τις αντιθέσεις σαν πολυδάπανο επίχρημα.

Και επιστρέφω στις σκέψεις περί πολυοδομίας όπου ακόμα δεν έχουν ξεκαθαριστεί οι περιορισμοί και οι

ελευθερίες που θα δοθούν στον αρχιτέκτονα — δημιουργό που με τη βοήθεια τους να φτειαχτούν οι ογκομετρικές εικόνες της πόλης. Εικόνες που μεμονομένα υπάρχουν αλλά η **χωροαταξία** δεν τους επιτρέπει να φανούν ή τες καταστρέφει θανάσιμα.

Ποιές θα είναι άραγε οι πρόνοιες που θα μας εισάγουν οι ξενόφερτοι ειδικοί εμπειρογνώμονες του χωροταξικού προγράμματος; (παρόλο ότι δεν είμαι πολυοδομικός εδώ νιώθω ηλίθιος).

Κάμνοντας ένα παραλληλισμό με το παρελθόν όπου αρχιτέκτονας και καλλιτέχνης ήταν ένα και το αυτό και είχε όλη την ευθύνη για το οικοδόμημα. Σήμερα οι ανάγκες η εξέλιξη, η τεχνολογία και η επιστήμη έχουν διαιρέσει τες ευθύνες σε ειδικούς αρχιτέκτονες — πολυοδομους, μηχανικούς, μηχανολόγους, ηλεκτρολόγους, διακοσμητές καλλιτέχνες κ.α.

Αυτοί οι τελευταίοι που η συνεργασία τους στην αρχι-

τεκτονική που με τη συμβολή τους στο αρχιτεκτονικό παιχνίδι και στην χωροταξία για την προγραμματισμένη καλλιτεχνική διαμόρφωση του χώρου, θα έδιναν κάποιες αισθητικές λύσεις. Ίσως λόγω οικονομικών δυσκολιών (!?) αλλά και επειδή ιστορικά δεν αναστήθηκε στον τόπο μας η σχέση των δύο που σαν ιστορία να έπειθε τα αρμόδια κέντρα αποφάσεων παραμένουν τα κτίρια και η πόλη λειτουργικά με τεχνικές διευκολύνσεις ακριβώς επιχηρηματά αλλά **χωρίς πνευματικό προζήμι**.

Και στέλλω σε μια οπτική περιδιάβαση στην πόλη στους ανοιχτούς ή κλειστούς χώρους δημόσιους και μη. Τόσο αυτούς που εξαρτώνται από την πολιτεία όσο και από ιδιώτες για να δούμε την πνευματική συμβολή στη ζωή του χώρου.

Με λύπη βλέπουμε ότι δεν υπάρχει ούτε ένα έργο τέχνης στημένο σε διάλογο με το αρχιτεκτονικό περιβάλλον ή το αρχιτεκτόνημα να λειτουργεί αυτόνομα σαν καλ-

λίτεχνιμα.

Η διάθεση μελλοντικής μεριμνας για τοποθέτηση τέτοιων έργων θα είναι οποιαδήποτε προβληματική. Ενώ στην αρχιτεκτονική ο καταταραχισμός της γης και η ανορθόδοξη ανάπτυξη που έφτιαξαν τη σημερινή εικόνα, θα δυσκολέσουν κάθε μελλοντική καλλιτεχνική πρόθεση. Ήδη η πόλη σπάρθηκε με ζιζάνια που δεν θ' αφήσουν το μελλοντικό αρχιτεκτόνημα — έργο τέχνης αισθητικά να ευημερίσει και θ' αφαιρούν από την πνευματικότητα ή έστω, την αφέλεια του χώρου.

Το τωρινό «μωσαϊκό» περιβάλλον θα βαρύνει αναμφίβολα το αισθητικό μέλλον της πόλης.

Μέρος του μωσαϊκού περιβάλλοντος αποτελούν κάποιες «ιστορικές αναφορές» που ακμάζουν ευκαιρικά ακόμα κι' αυτή τη στιγμή με μαρμάρινες προτομές και μπρούτζινα νεκρά αγάλματα.

Δεν είναι παρά κακόηχος οπισθοδρομικός μονόλογος στην καθημερινή μας ζωή

που μέσον τους χωρίς να προδιαγράφουμε τες ελπίδες μας για το μέλλον επικαλούμαστε το αμφιλεγόμενο παρελθόν.

Τώρα που δομαίτε η νέα τοποθέτηση για το πολυοδομικό και κατ' ανάγκη αρχιτεκτονικό χώρο ελπίζουμε έστω και αργά να μεριμνά για η λειτουργία την αρχιτεκτονίματος — **γιατί όχι σαν έργο τέχνης** όσο και η καλλιτεχνική πρόνοια — να είναι ουσιαστικά ουσιαστικά για το θεμέλιο για την αισθητική βελτίωση του καθημερινού χώρου και της πνευματικοποίησης του περιβάλλοντος.

Τότε ίσως θα έχουμε το δικαίωμα να επικαλούμαστε τες προπολεις, τες ακροπόλεις, τα προπύλια και τους μύθους που περιλούζουν ακόμα με ευγενικούς απόηχους την ψυχή και το βλέμμα μας.

Τώρα που οι πόλεις είναι στα χέρια μας και οι διαθέσεις μας παρ' όλα ειρηνικές τι θα τες κάνουμε στο μέλλον;

Θεόδουλος Γρηγορίου

... ΕΚΤΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΩ ΑΥΤΩ

ΠΟΑΚ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
PAN-CYPRIAN ARCHITECTURAL
HERITAGE ORGANISATION

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ
ΤΗΛ. 5553
ΤΗΛ. 55795
P.O. BOX 9550 NICOSIA, CYPRUS
TEL. 55795

15 Ιουλίου, 1985

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Αχρεώστη καταδότη του πιο γνήσιου αρχοντικού της Λεμεσού
Ο Πανκύπριος Οργανισμός Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς εκφράζει την έντονη αντίθεση του στην επιμονή του Δήμου Λεμεσού να καταδαθεί ένα από τα πιο σημαντικά δείγματα της αυθεντικής κυπριακής αρχιτεκτονικής, την οικία Ελευθεριάδη-Κυριακίδη.

Η οικία καταδίδεται για διαπλάτυνση του παραλιακού δρόμου στο σημείο που περνά μπροστά σε θέση να ξερούμε, το αουδίο κυβερνητικό τμήμα μελέτησε πρόταση κι εισηγήθηκε στο Δήμο Λεμεσού πρόταση λύσης, δηλαδή να διατηρηθεί η οικία αυτή ως "νυαίδα" κι η άλλη πλευρά του δρόμου διπλής κατεύθυνσης να περάσει πίσω από την οικία, προς τη μεριά της επίχωσης. Ήταν όμως ανέλπιτος ο Δήμος ο οποίος από την αλλαγή των αρχικών σχεδίων διαπλάτυνσης του παραλιακού δρόμου.

Με υπόμνημα προς τον Υπουργό Εσωτερικών κυρίαρχος, ο ΠΟΑΚ εξέληξε το πρόβλημα της απόφασης να καταδαθεί αυτό το αξιόλογο κτίσμα όταν μπορεί να γίνει αξιοποιήσιμη ως αειδαίο κτίσμα στην περιοχή της Λεμεσού, και θετικό βήμα στην προσπάθεια φρεσύνωσης της. Τη στιγμή που ο Δήμος προχωρεί με σχέδια για ανέγερση διαφόρων νέων υποστατικών επί της επίχωσης, που θα χρησιμοποιηθούν ως καφετηρίες κ.λ.π., αποτελεί σχήμα αέθωρο να καταδαθεί ένα από τ' αξιολογότερα κτίσματα της Λεμεσού που μπορεί κάλλιστα να αξιοποιηθεί στο χώρο που βρίσκεται.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η οικία Ελευθεριάδη-Κυριακίδη που είναι πάνω από 100 ετών, είναι αξιόλογο αντιπροσωπευτικό δείγμα παραδοσιακής αστικής αρχιτεκτονικής, κατά τις ξένες επιδράσεις που παρουσιάζουν άλλα αρχοντικά της ίδιας περίπου περιόδου. Η συνειδητή ενέργεια της καταδότησης βασίζεται εξολοκλήρου το Δήμο Λεμεσού και κατά συνέπεια δημιουργεί ερωτηματικά για τη σοβαρότητα κι αξιοπιστία αρχιτεκτονικής, χωρίς τις ξένες επιδράσεις που παρουσιάζουν άλλα αρχοντικά της ίδιας περιόδου που ακόμη και της πόλης.

Καλούμε το Δήμο Λεμεσού να παραδειγματιστεί από τις θετικές και φιλοπροόδους ενέργειες άλλων Δήμων της Κύπρου στο θέμα της διατήρησης της ιστορικής κι αρχιτεκτονικής παράδοσης του τόπου μας. Αν το πρόβλημα είναι οικονομικό όπως ειπώθηκε κατά καιρούς, πιστεύουμε ότι δεν υπάρχει Λεμεσιανός που θ' αρνηθεί να συνδράμει, φάνε, αλλά και οικονομικούς λόγους, που επιβάλλουν τη διαφύλαξη της παράδοσης και τον χαρακτήρα της πόλης τους.

Ο ΠΟΑΚ που σε πολλές περιπτώσεις έχει θέσει τις δυνάμεις του στη διάθεση του Δήμου Λεμεσού είναι πρόθυμος να ξεκινήσει έργο για το σκοπό αυτό. Καλούμε τους δημότες της Λεμεσού και τις ενδιαφερόμενες οργανώσεις να συνεργαστούν μαζί μας για να φευχθεί ένα ανεπανόρθωτο και εντελώς αχρεώστα ασκίημα σε βάρος της πόλης.

Διοικητικό Συμβούλιο ΠΟΑΚ

Οι Αρχιτέκτονες διαμαρτύρονται και επικρίνουν το Δήμο Λεμεσού

Ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Κύπρου, διαμαρτύρεται για την καταδότη παραδοσιακού κτιρίου, και με την ευκαιρία καταγγέλλει το Δήμο Λεμεσού για «συνειδητή συμβολή» στην ευρεία καταδότη.

Πρόκειται για την καταδότη της κατοικίας Ελευθεριάδη-Κυριακίδη, στην παραλιακή λεωφόρο της πόλης, ενέργεια για την οποία επιρρίπτεται ευθύνη και στο Τμήμα Πολεοδομίας και στους συμβούλους του.

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΜΑΣ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΤΑΙ

ΠΑΡΑΠΛΑΤΕΙΑ
ΛΕΩΦΟΡΟΣ

ΑΥΤΟ ΕΧΙΝΕ...

ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

ΑΥΓΟΥΣΙΟΣ '85

Ζωντάνεμα της μνήμης

Θεόδωρου Κατάλιακου

Η μνήμη πλανιέται και πάλι στην «έντος των τειχών» Λευκωσία, αργά ένα καλοκαιριάτικο απομεσήμερο.

Βρισκόμαστε στην οδό χρυσοχών. Είναι ένας κάθετος δρόμος προς την οδό Ερμού, που ξεκινάει από την περιοχή της Αγίας Σοφίας. Στη μνήμη μου, τούτος ο δρόμος διατηρείται ζωντανός, γραφικός, γιομάτος εικόνες με πλούσια πλαίσια και σκηνικό ανατρίχια. Είχε τότε μια εικόνα ανεπαλήθετη που δε τη βρίσκουμε σήμερα πουθενά πια, ούτε εντός ούτε κι εκτός των τειχών. Γιατί βλέπετε έχουν αλλάξει τα πράγματα. Άλλαξε ο τρόπος ζωής, οι συνήθειες. Ο σημερινός άνθρωπος δεν είναι ο ίδιος, άλλαξε κι αυτός. Προσπαθεί να προσαρμοστεί στις τωρινές απαιτήσεις. Κινείται, παλαίει για τη ζωή με διαφορετικό ρυθμό, με διαφορετικό τρόπο επικοινωνίας και συγκοινωνίας. Εκεί λοιπόν στην οδό χρυσοχών, αράδα τα μαγαζάκια τόνα πλάι στ' άλλο με τις μικρές βιτρινίσες της εποχής, να φυλάγουν και προβάλλουν το περιεχόμενο τους που δεν είναι άλλο από δουλεμένο, καλά μαστορεμένο χρυσάφι κι ασημί, αποτελούν ένα σύνολο λαμπερό, φανταχτερό. Για ένα ξένο διαβάτη το θέαμα είναι φαντασμαγορικό και πολύ εντυπωσιακό. Μα κι ο απалός κρότος που ακουγόταν, με το δουλεμένο του πολυτίμου μετάλλου από αριστοτέχνες μαστόρους που καθησμένοντο πίσω από τη βιτρινίστα, μπροστά στα μικρά παγκάκια μετέτρεπαν με τέχνη τ' ασημί και το χρυσάφι σε κομφοτεχνήματα που θάτανε το απαραίτητο συμπλήρωμα του προικίου της αυριανής νύμφης, έσμιγε με τους υπολοίπους κρότους των άλλων υποστατικών για να αποτελέσουν ένα συγκρότημα με γλυκιά, μελωδική υπόκρουση που σιγούσε σιγά-σιγά καθώς η μέρα πήγαινε προς το ηλιοβασίλεμα.

Αποκαμωμένοι από το συνεχές, ολοήμερο δουλεμά και σβέλτο σφυροκόπημα του χρυσαφιού οι δουλεφτάδες νοιώθουν την ανάγκη της ξεκούρασης, της ψυχάγωγιάς, του διαλόγου ή αν θέλετε του κουτσομπολιού. Γιατί δηλαδή, προ παντός τούτη την εποχή με τα φτωχά μέσα επικοινωνίας, το κουτσομπολιό ν' αποτελεί μόνο γυναικείο προνόμιο; Κι αρχίζει κι εδώ όπως σ' όλο το «παζάρι» η μετάδοση των νέων της μέρας ανάλογα «αλατισμένα» και διαμορφωμένα έτσι που να τσαύζουν, να εντυπωσιάζουν, αφήνοντας σημάδια στο πέρασμά τους. Ήτανε συνήθεια νωρίς τ' απόγευμα να

περνά το αυτοκίνητο του Δήμου για να «ραντίσει» τους δρόμους. Και δε παραλείπεται φυσικά και τούτη η πυλυσύχνα: στη στράτα, το παρακλάδι της Ερμού που εκτός από την εμπορική της κίνηση οδηγάει και προς τα χάνια απ' όπου οι χωρικοί ξεκινάνε για τα χωριά τους.

Η ζέστη της ασφάλτου βοηθάει στη γρήγορη εξάτμιση, κι' η ατμόσφαιρα αναδίδει αναθυμιάσεις. Τ' ανακάτεμα του νερού με τις ακαθαρσίες του δρόμου —ας μη ξεχνάμε πως οι άμαξες με τ' αλογα, τα «κάρρα» για τα εμπορεύματα ακόμη και γαϊδουρία και γκαμήλες, που και πού, ήτανε τα βασικά μέσα μεταφοράς. Διερωνιάται όμως κανείς. Ποιές ήταν οι πιο βλαβερές στον ανθρώπινο οργανισμό. Κείνες με τα ζωικά υπολείμματα ή οι σημερινές με τα μηχανοποιημένα χημικά καυσάδια. Οι «μυρουδιές» εν πάσει περιπτώσει διαφορετικές, οι επιδράσεις στην υγεία του ανθρώπου πιθανό πάλι διαφορετικές.

Αργά προς το ηλιοβασίλεμα τα πράγματα αλλάζουν. Η ζέστη πέφτει. Οι μυρουδιές αδυνατίζουν. Οι μαστόροι συμμαζεύουνε τα σπασμένα τους. Οι μικροί ταχτοποιούν το μαγαζί και βοηθάνε τ' αφεντικά τους να ξεπλύνουν. Δεν υπήρχε, βλέπετε η πολυτέλεια του τρεχάτου νερού. Όσο για τουαλέτες! Μόνο στα χάνια υπήρχαν και πού με μια δεκάρα στο χέρι θα μπορούσε κανείς να τις επισκεφθεί! Φρεσκαρισμένοι λοιπόν ύστερα από το πλύσιμο οι μαστοροί καθησμενοί αράδα κατά μήκος του δρόμου είναι έτοιμοι ν' αρχίσουν την πάλι με τους γείτονες τους στο τάβλι ή την πρέφα ενώ ταυτόχρονα ρουφάνε το μερακλήτικο με καϊμάκι καφέ που συνοδεύεται με αργιλέ καλοφτιαγμένο από τα τεχνίτη του «τσιμπικιού» τον πάντα πρόθυμο και καλοδιάθετο Τούρκο καφετζή.

Γραφική η σκηνή! Ζωντανή στη μνήμη μας, η εικόνα. Με το σούρουπο και το σκοτάδι τελειώνουν κι οι δραστηριότητες της οδού χρυσοχών. Οι νοϊκάριδες των μαγαζιών ξεκινάνε καβάλλα στα ποδήλατά τους για τα σπίτια τους.

Σε λίγο με το σκοτάδι η κίνηση λιγοστεύει, οι αλαλαγμοί του κόσμου σβύνουν, η αυλαία πέφτει. Θα ξανανοίξει σε λίγες ώρες με νέα εντελώς διαφορετικά σκηνικά. Θ' αρχίσει η νυχτερινή ζωή. Η ζωή της νύχτας στην παλαιά Λευκωσία άρχιζε τότε από τούτη την περιοχή. Ας αφήσουμε όμως τη μνήμη να μας ζωντανέψει άλλη φορά τούτη την όψη της εντός των τειχών ζωής της Λευκωσίας.

Μια συζήτηση με τον Α. Χαραλάμπους

- Το σπίτι του καλλιτέχνη ● Το εργαστήρι του
- Η σχολή καλών τεχνών ● Επείγουσες ανάγκες της τέχνης στη Κύπρο

Ο Ανδρέας Χαραλάμπους βρίσκεται στη παλιά Λευκωσία από το 1980. Ίδρυσε τότε εδώ, στην οδό Κοραή 21 τη δική του σχολή καλών τεχνών, στήνοντάς μαζί, στο ίδιο οίκημα και το εργαστήρι του. Απέναντι στον ίδιο δρόμο ίδρυσε το 1981 το «σπίτι του καλλιτέχνη» που λειτουργήσε για ένα περίπου χρόνο, στο πρώτο όροφο ενός παλιού αρχοντικού. Παρουσιάστηκαν τότε εκεί δυο θεατρικά

έργα από το «θέατρο δράματος και κωμωδίας» που διεύθυνε ο ίδιος.

Στο «σπίτι» έγιναν επίσης πολλές εκθέσεις όπως δυτικο-γερμανικής αφίσσας, γιουγκοσλάβικου σχεδίου, μια παγκύπρια έκθεση επαγγελματιών ζωγράφων, μια παγκύπρια έκθεση λαϊκής ζωγραφικής και αρκετές ατομικές εκθέσεις όπως αυτή της Ρέας Μπεήλυ κι' αυτή της Ελένης Μαυρου-

δή.

Όπως δυστυχώς τόσες άλλες ανάλογες προσπάθειες που γίνονται στο κυπριακό χώρο το «σπίτι του καλλιτέχνη» έκλεισε στο χρόνο. Από τότε ο Ανδρέας μετέφερε το εργαστήρι και τη σχολή στο σπίτι αυτό. Στον ίδιο χώρο διατηρεί μόνιμη έκθεση με έργα του.

Μπορεί ο επισκέπτης να παρακολουθήσει τη πορεία του ζωγράφου μέσα στο χρόνο, πορεία πάντα πιστή στη ρεαλιστική σχολή.

Μαζί με τον Ανδρέα Χαραλάμπους είχαμε τη συζήτηση που ακολουθεί.

Πιστεύω ότι στο χώρο του ρεαλισμού υπάρχουν απεριόριστες δυνατότητες έκφρασης που με κανένα τρόπο δεν μειώνουν εικαστικές αξίες όπως πιστεύω γίνεται πολύ ταχτικά σε άλλες σχολές. Αν και μιλώντας για το ρεαλισμό δεν πρέπει να δίνονται επεξηγήσεις εν τούτοις θα πω ορισμένα πράγματα γιατί η έννοια αυτή είναι πολύ παρεξηγημένη. Η πλειονότητα των σχολών της Ευρώπης και της Αμερικής έχει παραμελήσει τις σπουδές του ρεαλισμού από τις αρχές του αιώνα με αποτέλεσμα να υπάρχει ένα κενό στην αντίληψη του κοινού για το ρεαλισμό. Βλέπουμε ότι ακόμα και μεταξύ πολλών κριτικών υπάρχει σύγχυση ανάμεσα στο ρεαλισμό και το νατουραλισμό ανάμεσα στο ρεαλισμό και στο φωτορεαλισμό κλπ.

Ο ρεαλισμός είναι πραγματικά μεγάλος και μπορεί να χωρέσει ολόκληρη τη μεγάλη τέχνη. Επί μέρους ρεαλισμοί πραγματώσαν τις μεγάλες αξίες αυτής της σχολής και έδωσαν υψηλά επίπεδα τέχνης.

Ανδρέα, ακούω μερικά παράπονα για το ΕΚΑΤΕ. Ποιά είναι η άποψή σου;

Είναι η μόνη οργάνωση των Κυπρίων επαγγελματιών καλλιτεχνών. Πρέπει συνεπώς να διαφυλαχτεί σαν κόρη οφθαλμού. Πρέπει κάθε μέλος της να τη βοηθήσει όσο μπορεί για να σταθεί καλύτε-

Οδοσκόπος, λάδι, 1984.

Το κορίτσι που ήθελε να μοιάζει με αρχαίο ελληνικό άγαλμα 1983, λάδι.

Θρήνος λάδι. Ο ζωγράφος Ανδρέας Χαράλαμπος επί του έργου.

τερα (Υπάρχουν 80 μέλη). Είναι γεγονός ότι έχουμε πάρα πολλές δυσκολίες που απορρέουν από το γεγονός ότι δεν μπορεί η οργάνωση αυτή να εξελιχτεί σε συντεχνία δεν έχουμε εργοδότη. Δεν υπάρχουν έμμισθοι διότι τα οικονομικά μας είναι πενιχρά. Η δουλειά βγαίνει από μας με τις συνεπακόλουθες δυσκολίες και αδυναμίες. Σαν άτομο πιστεύω ότι το ΕΚΑΤΕ πρέπει να εξελιχτεί σε μια κρατική ή ημικρατική υπηρεσία, όπως τον ΘΟΚ, με μόνιμο μηχανισμό διεκπεραίωσης των διαφόρων εργασιών (διοργάνωση εκθέσεων, συντονισμό κλπ.). Οδηγούμαι προς τούτες τις σκέψεις, βλέποντας τις ανάλογες εμπειρίες των σοσιαλιστικών και άλλων κρατών, όπως π.χ. την Ελλάδα. Εκεί υπάρχει το επιμελητήριο εικαστικών τεχνών που εξελίχτηκε σε κρατική οργάνωση και ελέγχει τις πιο σημαντικές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις στη χώρα.

Τώρα έχετε και μόνιμη έκθεση...

Ναι, είναι πολύ σημαντικό το ότι δια-

θέτουμε μόνιμο χώρο στη Λαϊκή γειτονιά. Τον χρησιμοποιούμε σαν οίκημα του συνδέσμου μας. Έχουμε επίσης εκεί μόνιμη ομαδική έκθεση των μελών μας. Μπορούμε επίσης να τον χρησιμοποιήσουμε για τυχόν ατομικές εκθέσεις των μελών μας.

Δεν βλέπεις να υπάρχουν αρνητικά στοιχεία στην κρατικοποίηση του ΕΚΑΤΕ;

Εγώ είμαι υπέρ της κρατικοποίησης. Βλέπω ότι τα θετικά είναι περισσότερα από τα αρνητικά.

Θάθελα εδώ να σου πω ακόμα ότι για να πάμε μπροστά χρειάζεται οπωσδήποτε να δημιουργήσουμε υπουργείο πολιτισμού. Τα εικαστικά για ν' αναπτυχθούν χρειάζονται εκτός άλλων οργανωμένη πολιτιστική πολιτική και οικονομική βάση.

Τι γνώμη έχεις για το πάρκο τέχνης στη τάφρο

Το πάρκο είναι εκτός των τειχών...

Παρ' όλ' αυτά...

Πιστεύω ότι η απάντηση που έδωσα είναι ορθή... εκτός των τειχών...

Για το πολιτιστικό κέντρο του δήμου τι λες;

Το πολιτιστικό κέντρο είναι οπωσδήποτε θετικότατη προσφορά. Υπάρχει ένα αρνητικό σ' ότι αφορά τις εκθέσεις ζωγραφικής... είναι τα ερασιτεχνικά «σταντ» που μειώνουν το αισθητικό σύνολο και του περιορίζουν τις δυνατότητες.

Τα μνημεία των πόλεων υπακούουν πιστεύεις στα κατάλληλα αισθητικά κριτήρια;

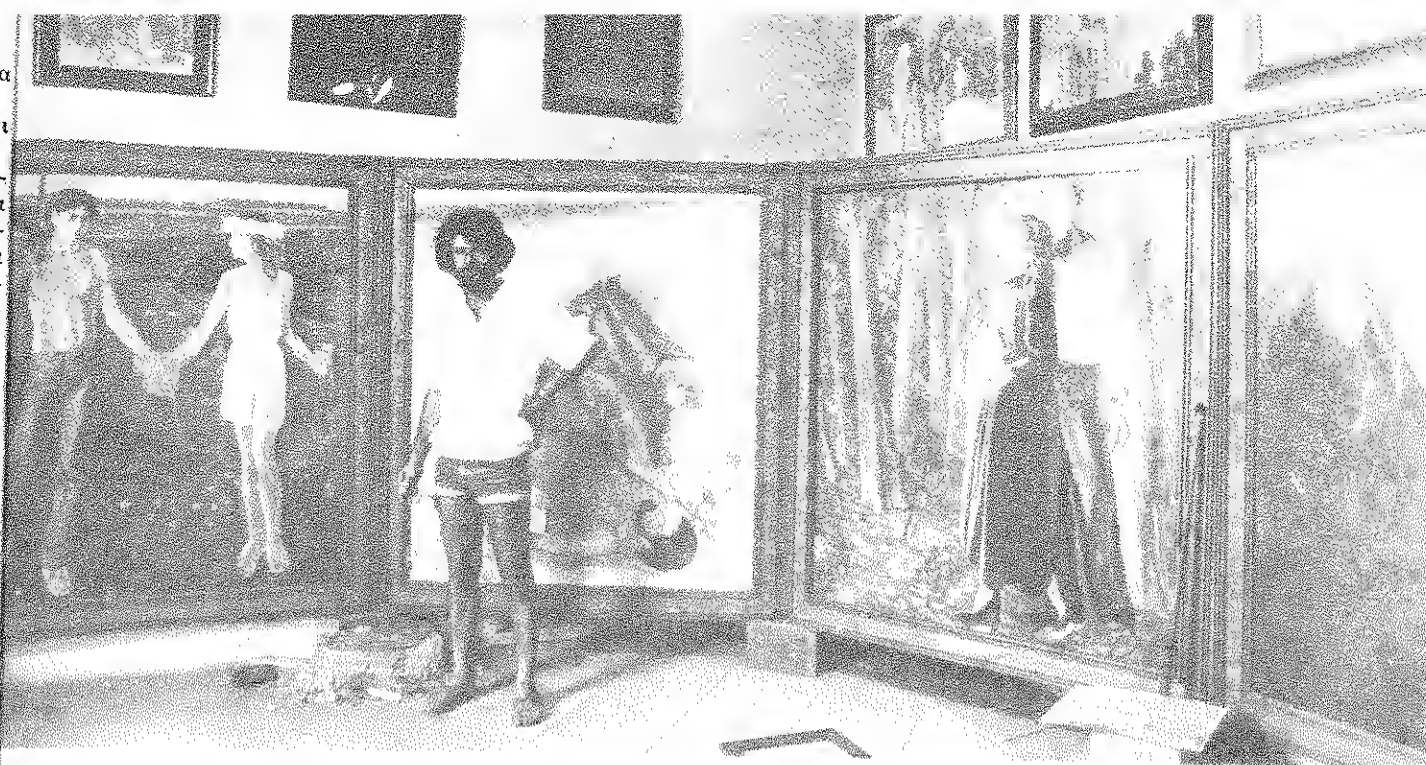
Έχουμε στη Κύπρο τη συμβουλευτική επιτροπή μνημείων που όπως δηλώνει και το όνομα της είναι συμβουλευτική. Είναι σημαντικό να ερωτάται η επιτροπή για τη τοποθέτηση μνημείων οπουδήποτε στη Κύπρο. Δυστυχώς σπάνια ερωτάται, με αποτέλεσμα να γίνονται πολλές ατασθαλίες. Τα παραδείγματα είναι πολλά. Πρόσφατα π.χ. ο πρόεδρος έκανε τ' αποκαλυπτήρια ενός ανδριάντα του Μακαρίου στη Λάρνακα και ενός ανδριάντα του Χάματσο στο Δάλι. Το ίδιο έγινε στο Ακάκι, με ανδριάντα του Μακαρίου επίσης.

Όλα αυτά έγιναν με απλή απόφαση ερανικής επιτροπής. Η συμβουλευτική επιτροπή μνημείων δεν ερωτήθηκε καθόλου. Ο υάλινος άνθρωπος στήθηκε επίσης κοντά στη Πύλη Αμμοχώστου χωρίς να ερωτηθεί η επιτροπή. Δηλαδή δεν είμαι εναντίον του έργου σαν τέτοιου. Όμως όταν στήνεται ένα μνημείο στη πόλη πρέπει να ζητείται η άποψη της επιτροπής η οποία μπορεί να κρίνει το μνημείο και τη θέση του στη πόλη, το δέσιμο του με το σύνολο κλπ. Κάποτε π.χ. υποβλήθηκε από τη δημοτική επιτροπή αίτηση για την ανέγερση ανδριάντα του Μακαρίου στη πλατεία ελευθερίας, επάνω στο τείχος, στο σημείο από το οποίο μιλούσε στα συλλαλητήρια. Η επιτροπή την απέρριψε και ο ανδριάντας δεν στήθηκε!

Θάθελα επίσης ν' αναφέρω ότι το ΕΚΑΤΕ θα έπρεπε να συμμετέχει σε αποφάσεις πολεοδομικής φύσης, σ' ότι φυσικά αφορά την αισθητική τους πτυχή. Είναι αναγκαίο για να γίνει δυνατό, η Λευκωσία και οι άλλες πόλεις φυσικά, να καταχτήσουν ένα συνολικό αποδεκτό αισθητικό επίπεδο για να ξεπεράσουμε την ασχήμια που σήμερα χαρακτηρίζει τις πόλεις μας.

Ποιό άλλο αίτημα νομίζεις ότι επείγει;

Μια άμεση αναγκαιότητα για το προχώρημα των εικαστικών τεχνών είναι οπωσδήποτε η δημιουργία δημοτικών πινακοθηκών σ' όλες τις πόλεις επίσης και κρατικής πινακοθήκης στη Λευκωσία. Είναι καθήκον των δήμων και της κυβέρνησης να κινηθούν παράλληλα προς αυτή τη κατεύθυνση. Βλέπουμε εδώ δίπλα να δημιουργείται μουσείο (Σ.Σ. εννοεί το μουσείο βυζαντινής τέχνης) με βάση μια αρχοντοχωριάτικη αντίληψη... υπερπολυτελείς αίθουσες με μάρμαρα, ακριβά χερούλια κλπ. ενώ με τα λεφτά αυτά θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια υψηλής αισθητικής αξίας πινακοθήκη σύγχρονης κυπριακής τέχνης.

Οι σπαζές του χρόνου λάδι.

Ανδρέας Χαράλαμπος: Βιογραφικό σημείωμα

1975: Μετά από τέσσερα χρόνια σπουδές στο Κρατικό Ινστιτούτο Καλών Τεχνών «Σοβιετική» Μόσχα, ο Ανδρέας Χαράλαμπος υπεράσπισε την επί διπλωματί εργασία του με θέμα «Κύπρος 1974». Το έργο αποτελείται από τέσσερις μελέτες για τοιχογραφίες στην τεχνική της υπογραφίας:

1. Καταστροφή
2. Σταύρωση
3. Θρήνος
4. Αποθέωση της ελευθερίας

Το έργο κρίθηκε άξιο του βαθμού άριστα και στον Ανδρέα Χαράλαμπος απονεμήθηκε ο τίτλος Master of Fine Arts. Το έργο εξετάστη:

1. Στην Ακαδημία Καλών Τεχνών Μόσχας
2. Στη Μεγάλη Αίθουσα Εκθέσεων Μόσχας και
3. Στην Ακαδημία Καλών Τεχνών Λένινγκραντ.

Το έργο και η μακέτα (η αρχιτεκτονική μελέτη ανήκει επίσης στον Α. Χαράλαμπος) δημοσιεύθηκαν ελασθημένα σε Σοβιετικά περιοδικά Τέχνης. Το 1976 το έργο κυκλοφόρησε στην Κύπρο σε κάρτα από το Committee for the Survival of Cyprus. Το 1984 το έργο στάλθηκε στην Αθήνα από τη Μορφωτική Υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας στην έκθεση για τα 10 χρόνια της Τουρκικής εισβολής.

Το 1974 ζωγράφησε στην Αθήνα το έργο «Κρίση». Το έργο έγινε αργότερα εσώφυλλο του περιοδικού της Ανθρωπολογικής εταιρείας της Ελλάδας και εκδίδεται σε κάρτα από τους Κύπριους φοιτητές της Θεσσαλονίκης.

Από το 1973 μέχρι το 1984 συμμετείχε σε δεκάδες ομαδικές εκθέσεις στην Κύπρο και στο εξωτερικό (Σοβ. Ένωση, Δυτ. Γερμανία, Ελλάδα, Γαλλία, Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Ουγγαρία, Αν. Γερμανία).

Έργα του στέλλονται τακτικά από την επι-

τροπή επιλογής έργων και καλλιτεχνών σε εκθέσεις σύγχρονης Κυπριακής Τέχνης στο εξωτερικό.

Το 1982 ο Α. Χαράλαμπος στάλθηκε από την Μορφωτική Υπηρεσία στο Καλλιτεχνικό συνέδριο του Πρίλεπ στη Γιουγκοσλαβία. Έργο του βρίσκεται στην Πινακοθήκη της πόλης αυτής.

Το 1983 επέλεξε από την Επιτροπή επιλογής έργων και καλλιτεχνών για να μεταβεί στη Νέα Υόρκη, μέσα στα πλαίσια των πολιτιστικών ανταλλαγών με το Ινστιτούτο Pratt. Εκεί για τρεις μήνες διδάξε ζωγραφική και έδωσε σειρά διαλέξεων για την Κυπριακή Τέχνη.

Διαλέξεις για την Παγκόσμια Τέχνη κάνει κατά καιρούς στην Κύπρο.

ΛΑΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ: ΘΕΑΤΡΟ:

Ίδρυσε και διεύθυνε το «Θέατρο Δράματος και Κωμωδίας» Λευκωσία 1981-1983.

Έκανε τις σκηνογραφίες και τα κοστούμια για τα ακόλουθα έργα:

1. 1977 «Το νησί του Α. Φούρνερ» Θ.Ο.Κ.
2. 1978 «Το ημερολόγιο ενός τρελού» του Ν. Γκόγκολ Θέατρο Ρ.Ι.Κ.
3. 1981 «Μια αξεχάστη μέρα στη ζωή του Μπαλταζάρ» και «Η γυναίκα που εργόταν ακριβός» στις 6.00 του Γκεμινιέλ Γκαρσία Μάρκες Θέατρο Δράματος και Κωμωδίας.
4. 1982 «Ένα αυτυχές γεγονός» του Μπόρκε Θέατρο.

Το 1976-77 εργάστηκε σαν κοσμητής Τέχνης στα Γυμνάσια Πεδουλά και Λεμεσού.

Από το 1978 μέχρι το 1980 εργάστηκε σαν επιμελητής στην Έδρα της Μνημειακής Ζωγραφικής στο Κρατικό Ινστιτούτο Καλών Τεχνών «Σοβιετική» Μόσχα.

Το 1980 ίδρυσε στη Λευκωσία Σχολήν Καλών Τεχνών, την οποία διευθύνει μέχρι σήμερα. Ήδη 20 περίπου μαθητές του, σπουδάζουν καλές τέχνες σε διάφορες χώρες, αρκετοί από τους οποίους κερδίζοντας υποτροφίες σε Κυβερνητικές εξετάσεις. Η Σχολή έχει στο ενεργητικό της τρεις ετήσιες εκθέσεις:

1. Γκαλερί «Ζυγός» 1981. Εγκαίνια κ. Παν. Σέρρης, Ανώτερος Μορφωτικός Λειτουργ-

7ος Υπουργείου Παιδείας.

2. Γκαλερί «Το σπίτι του καλλιτέχνη» 1982. Εγκαίνια κ. Κωνστίνης Υπουργός Παιδείας.
3. Πολιτιστικό Κέντρο Δήμου Λευκωσίας (Πύλη Αμμοχώστου) 1983. Εγκαίνια κ. Α. Δημητριάδης, Δήμαρχος Λευκωσίας.

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

- 1970 Λευκωσία «Κυπριακή χρονιά»
- 1972 Λευκωσία «Κυπριακή χρονιά»
- 1973 Λευκωσία Γκαλερί «Αργώ»
- 1975 Πλάτρες
- 1977 Λευκωσία Γκαλερί «Ζυγός»
- 1980 Μόσχα
- 1981 Λευκωσία Γκαλερί «Ζυγός»
- 1981 Παφός Γκαλερί «Κύκλος»
- 1981 Λεμεσός Γκαλερί «Πολύτοπο»
- 1984 Λευκωσία Γκαλερί «Ρεμπραντ»
- 1984 Λευκωσία Γκαλερί «Γκλόριαν (Σχολή)»

Ο Ανδρέας Χαράλαμπος συμμετείχε σε όλες τις Παγκύπριες εκθέσεις από το 1972 μέχρι το 1984.

ΑΡΜΑΤΕΣ ΚΑΙ ΚΩΜΩΔΙΑΣ

1984 «Το ξύλινο πουλί από τη μετέπειτα» του Α. Οστρόφσκι Θ.Ο.Κ.

ΑΦΙΣΤΕΛΑ: Φιλολογικές ασκήσεις για λογογραφία της Κυπριακής Κυβέρνησης (1976-1977) και πολλές θεατρικές ασκήσεις ΒΙΒΛΙΟ: Έχει φιλοτεχνήσει αρκετά εσώφυλλα βιβλίων Κυπρίων λογοτεχνών (1972-1984).

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ: «Η γυναίκα που εργόταν ακριβός» στις 6.00» διήγημα του Γκ. Γκ. Μάρκες 1981.

«Μια αξεχάστη μέρα στη ζωή του Μπαλταζάρ» διήγημα του Γκ. Γκ. Μάρκες 1981.

«Η Αρκούδα» θεατρικό μονόπρακτο του Άντον Τσέχωφ (ανεδόθηκε στην Κυπριακή Τηλεόραση 1984).

Ο Ανδρέας Χαράλαμπος ίδρυσε και διέθυνε το πολιτιστικό κέντρο «Το σπίτι του καλλιτέχνη» 1981-1982.

Από το 1982 είναι μέλος της Παγκύπριας Συμβουλευτικής επιτροπής μνημείων.

Το 1983 εξέλεξε Γ. Γραμματέας του Επιμελητηρίου Καλών Τεχνών Κύπρου (ΕΚΑΤΕ) θέση την οποίαν κατέχει μέχρι σήμερα.

Αν κι αρχίσαμε την έρευνα με σκοπό να την δημοσιεύσουμε ολόκληρη σ' αυτό το τεύχος, η σφαιρικότητα που προσπαθήσαμε να την χαρακτηρίσει και ο πολύπλευρος προβληματισμός των άμεσα ενδιαφερομένων καταστηματαρχών διόγκωσαν την έρευνα σε σημείο που μας υποχρεώνει να τη μοιράσουμε σε δύο τεύχη.

Γι' αυτό παρουσιάζουμε τις χειροτεχνίες που είναι, ή τουλάχιστον θά' πρεπε να είναι, ο πυρήνας της Λ.Γ. και μία επίκαιρη συνέντευξη με τον δήμαρχο Λευκωσίας, όπου μας εκθέτει τις απόψεις του για την πρόοδο της Λαϊκής.

Στο επόμενο τεύχος θά' χουμε όλα τ' άλλα μαγαζιά, μαζί με τα φαγάδικα και τον «εμφύλιο» τους, καθώς και τις απόψεις καταστηματαρχών της Ιπποκρότους για την επέκταση της Λαϊκής.

Υπ' όψιν ότι όλη η έρευνα διενεργήθηκε μέσα στον Αύγουστο.

Γι' αυτό μπορεί να βρούμε λύσεις ή γνώμες του κ. Δημητριάδη που οφороύν προβληματισμούς ή παρόπονα κατ'χών που θα δημοσιευθούν στο επόμενο τεύχος.

«Το έργο που βλέπετε σήμερα είναι αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης και πολύπλοκης διαδικασίας που άρχισε μέσα στο 1976.

Ο τότε υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων κ. Μάρκος Σπανός, μαζί με τον τότε σύμβουλο του υπουργείου του κ. Ρένο Σολομιδή, αποφάσισαν να χρησιμοποιήσουν ένα μικρό μέρος της διεθνούς βοήθειας προς την Κύπρο για τη δημιουργία, βασικά εργαστηρίων οικοτεχνίας, μέσα στα πλαίσια της επαναδραστηριοποίησης, και ανάθεσαν στον Τεχνικό Σύμβουλο του υπουργείου κ. Πεύκιο Γεωργιάδη την εκπόνηση μιας μελέτης.

Στο χώρο της Λαϊκής Γειτονιάς μπορεί ο ξένος επισκέπτης να πάρει μια γεύση της ζωής μέσα στη πόλη, να δει τους τεχνίτες να εργάζονται, να αγοράσει Κυπριακά και άλλα προϊόντα, να παρακολουθήσει μια εκδήλωση στην υπόγεια Σάλα της Γειτονιάς, να δοκιμάσει τους Κυπριακούς μεζέδες και τα ποτά, τέλος να δει κάτι από την αρχιτεκτονική μας κληρονομιά και τον πολιτισμό μας...».

Αποσπ. από την ομιλία του δημάρχου Λευκωσίας κ. Λέλλου Δημητριάδη κατά τα εγκαίνια της Λαϊκής Γειτονιάς στις 21 Δεκέμβρη 1983.

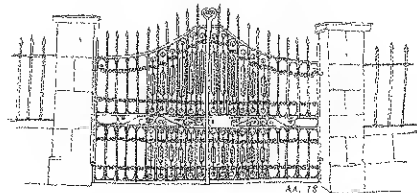
ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ “ΣΤΡΑΤΑ”

Η Λαϊκή Γειτονιά, το καμάρι του Λέλλου, κι όλης της Λευκωσίας, κλείνει σε λίγο τα δύο χρόνια ζωής.

Γι' αυτό το «ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ» διενήργησε έρευνα, εντός και περίξ της Λαϊκής, για να δει αν ανδρώθηκε ή κάνει ακόμα «στρατά».

Ρωτήσαμε τους άμεσα ενδιαφερόμενους για την επιτυχία ή αποτυχία των σκοπών της, καθώς και για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και τις λύσεις που προτείνουν οι ίδιοι.

Για ερευνητικούς λόγους, και για να σας ευκολύνουμε, χωρίσαμε την έρευνα σε ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΕΣ, ΚΑΦΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ με τα μαγαζιά της μάζας και του ποτού, ΔΙΑΦΟΡΑ για όσα μαγαζιά είναι ανένταχτα, και ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ όπου θα γίνει μάλλον η προαναγγελθείσα επέκταση της Λαϊκής Γειτονιάς.

ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΕΣ ΧΩΡΙΣ ΤΕΧΝΙΤΕΣ

Αρχίζουμε με τις χειροτεχνίες, τον πυρήνα της Λαϊκής Γειτονιάς.

Ας μη ξεχνάμε ότι ένας από τους βασικούς σκοπούς της είναι η προώθηση κι αναβίωση της Λαϊκής Τέχνης.

Σκοπός που προϋποθέτει βέβαια, όπως τόνισε κι ο δήμαρχος, να εργάζονται οι τεχνίτες μέσα στα εργαστήρια τους, όπου θα πουλούν και την χειροποίητη πραγμάτεια τους.

Κανόνες που δυστυχώς κατάντησε εξαίρεση, μια και σπάνια βρίσκουμε τεχνίτες στη Λαϊκή. Κανόνες πια η απουσία τους. Ας δούμε όμως πως το δικαιολογούν οι ιδιοκτήτες των μαγαζιών, οι ένοικοι μάλλον της Λαϊκής. Ποιά προβλήματα και δυσκολίες, τους ανάγκασαν στην μεταποίηση των εργαστηρίων σε απλά καταστήματα πωλήσεων; Πως πέρασαν αυτά τα δύο πρώτα χρόνια και τι προτείνουν τόσο για την εμπορική όσο και για την λειτουργική δραστηριοποίηση της Λ.Γ.

αργαλειος η γιαλουσα

Μπαίνοντας από τον πεζόδρομο της Αισχύλου στη Λαϊκή

κι Γειτονιά ακούμε να κτυπά η σάττα του αργαλειού της κ. Λουκίας.

Είναι κι ο μόνος θόρυβος εργαστηρίου που ηχεί στη Λ.Γ. Από τις λίγες υφάντρες της Κύπρου που συνεχίζουν το επάγγελμα η κ. Λουκία Χατζηπέτρου από τη Γιαλούσα. Κι ο αργαλειός της απ' τα λίγα εργαστήρια που δουλεύουν κανονικά στη Λ.Γ.

«Ήρταμε στη Λαϊκή Γειτονιά γιατί υποσχέθηκαν πως ε να μας φέρουν τουρίστες. Εν καιρεί που φέρνουν μας λίους, κάμνουν μας ητζιά, τζιάι φεύκουν. Πέρνουν τους πρώτα Πάφο, Λευκάρα, φουμνίζουν τζι ύστερα φέρνουν τους δαμέ».

— 'Υφαντες και στη Γιαλούσα;

Μόνο το χειμώνα, διότι το καλοκαίρι είχαμε τα καπνά.

— Που πόσων χρόνων έμαθες να υφαινεις;

Που πολλά μιτσιά. Πριν που δαμέ ήμουν στην χειροτεχνία, αλλά επειδή έχω γιο που σπουδάζει έθελα να φκάλω πιο πολλά. Έτσι εξεκίνησαμε τούτον τον μπελά δαμέ. Τζιάι περιμένουμε τουρίστες τζι' έρουνται φουμνισμένοι, διότι αν και απαγορεύεται πουλούν τζι άλλοι υφαντά, αλατζες...

Αν δεν είχα τζιάι λίες παραγγελίες που πελάτες μου, ήταν να μεν τα φκάλω... με τόσο

ενοίκιο.

— Γιατί δεν οργανώνεστε για να απαιτήσετε βοήθεια και συμπαράσταση;

Εν σουμφωνήσαμε, Εγίνηκε μια επιτροπή τζι' βαρέθηκε. Εγώ είμαι αγράμματη. Γι' αυτό λίοι λίοι φεύκουν.

Έτσι ομορφικάν που κουρτίστηκαν έπρεπε να γίνει μια δουλειά καλή. Να μας βοηθά ο δήμος.

Μακάρι να πάμεν έσω μας τζι εν θέλουμε, με μαγαζιά, με τίποτε.

ΧΡΥΣΟΧΟΕΙΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ & ΥΙΟΣ

Ένας διάδρομος χωρίζει τον αργαλειό από το χρυσοχοείο του Κωνσταντινίδη. Το μαγαζί έχει διπλάσια έκταση από εκείνο του αργαλειού. Εμ τι! Με χρυσό έχει να κάνει. Είναι που είναι μικρό το μαγαζί της «Γιαλούσα», και τον αργαλειό εν ενεργεία λς που μπορείς να ανασπνεί.

Στο χρυσοχείο μπορείς να παίξεις μπάλα. Ή έστω πινακ-πόνγκ. Όσο για τεχνίτες υπήρχε πριν καιρό, αλλά από την μια δεν σύμφερε, και από την άλλη δεν είναι ασφαλισμένα τα παιδιά που μουούνται απ' τους γονείς στη τέχνη του χρυσού.

«Επериμέναμεν πολλά. Απογοητευτήκαμεν όμως. Ίσως είναι φτωχός ο τουρισμός μας. Ωραία ιδέα η Λ.Γ., αλλά δεν μπορεί να ζήσει.

Έρχονται πολλοί τουρίστες στη Λευκωσία και λίγοι στη Λαϊκή κι οι ίδιοι το λένε όπ δεν τους αφήνουν αρκετή ώρα. Το πολύ 30 λεπτά. Μα τι να προλάβει; Στη αρχή που δημιουργήθηκε η Λ.Γ. γινόταν διαφήμιση τώρα τίποτα.

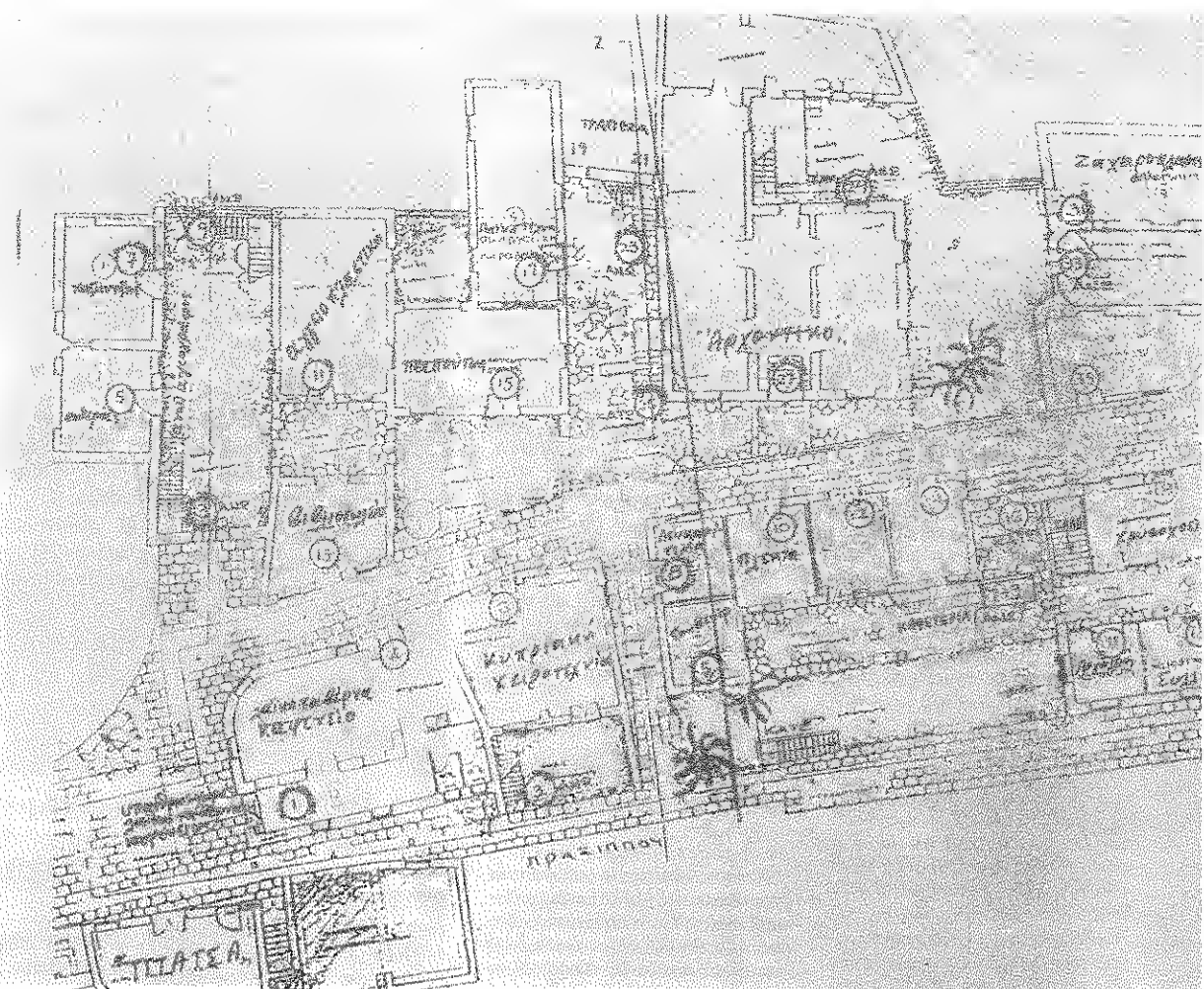
Πρέπει να μας βοηθήσει ο Κ.Ο.Τ. κι ο δήμος με πιο πολύ διαφήμιση».

Βέβαια αφού το χρυσοχοείο λειτουργεί μόνο σαν κατάστημα, χωρίς τεχνίτη, γιατί να μην ψυνίσει ο πελάτης Κύπριος ή ξένος από άλλο μαγαζί, κι ίσως του ίδιου ιδιοκτήτη στην Ονοσαγόρου, που θάχει πιο πολύ ποικιλία;

helen's lace shops

Βγαίνοντας από το κτίριο που στεγάζει τον αργαλειό και το χρυσοχοείο παίρνουμε την Αριστοκτύπου όπου συναντούμε τα δερμάτινα του Κώστα Θεοδώρου, γνωστού από το μεγαλοκατάστημα στη Μακαρίου.

Δυστυχώς όμως δει το πετύχαμε ανοιχτό, γι' αρκ... Ίσως τα αναγκαία προς... βγαίνουν απ' τ' άλλα τ' αστικά μαγαζιά, κι έτσι ξεκουράζεται το λαϊκό.

Δίπλα μόνιμα κλειστή και η «τρώπα» που στεγάζε το ζαχαροπλαστείο. Η Παλιά Λευκωσία με τα γλυτσιασκα της άνοιξε τα φτερά της «σ' άλλης γη σ' άλλα μέρη». Στο ευρύτατο μαγαζί της Λ.Γ. που είχε το JET. Τι έγινε το JET; Απλούστατα δεν άντεξε μια τόσο μικρή οικοτεχνία ανάμεσα στις γιγαντοβιοτεχνίες.

Επόμενο μαγαζί το «Helen's Lace Shops». Γνωστό στους παλιούς Κερυνιώτες το ζευγάρι Νίκος και Έλλη Σταύρου από το μεγάλο μαγαζί που είχαν στην Κερύνεια.

Μάταια στη Λ.Γ. προσπαθούν ν' αναβιώσουν τις αναμνήσεις τους πουλώντας την ίδια πραγματικότητα σσιπέ, κροσιέτινα, πετοετακία.

Ο κ. Νίκος γεμάτος παράπονο για την αδικία που τον κτύπησε πάνω στο Τρόδος.

«Είχα από το 1958 στην πλατεία του Τροόδους μαγαζί με την ίδια πραγματεία το ενοικίασα από τη Δημοκρατία. Και ξαφνικά φέτος το Μάρτη έρχεται ο Φεραίος και λέει πως αγόρασε σχεδόν όλη την πλατεία του Τροόδους και με πέταξε έξω. Τη στιγμή που κανείς δεν μπορεί να ενοικιάσει δασική γη. Άλλοι προσφέρουν για ενοίκιο 1000 λίρες το χρόνο και άλλοι πεντέμιση μόνο.

Για 37 χρόνια να οργανώνεις δουλειά και να έρχεται ο άλλος να σε διώχνει και να πουλά τα ίδια πράγματα στο ίδιο μαγαζί; Κι όλοι οι πελάτες σου να ψωνίζουν διότι νομίζουν ότι είναι υπάλληλος σου;

Κι έχουμε 300 γυναίκες, πρόσφυγες που μας φτιάχνουν όλα αυτά, και κλαίνε γιατί θα πεινάσουν.

Πουλούμε και στη Λήδρα, στην είσοδο μιας πολυκατοικίας, όπου μετακομίζουμε δυό φορές κάθε μέρα. Άσε που θα μας διώξουν κι από κει διότι αγοράζει την πολυκατοικία η ΖΑΚΟ».

Ο κ. Νίκος που έκανε 17 μήνες εγκλωβισμένος με τη γυναίκα του στην Κερύνεια είδε το δίμοφο κτίριο του, όπου στεγαζόταν το μαγαζί του, να γίνεται τούρκικο δικαστήριο, με τις απαραίτητες σημαίες αναρτημένες στα μπαλκόνια.

«Πέραν οι δουλειές πήγαν καλύτερα. Φέτος δεν έχει τίποτα κίνηση. Αφού αφήνω την πωλήτρια ως τις 4.00 για να μην κλείνουμε το μεσημέρι, κι έρχομαι εγώ μετά κι εντοίσιος

δεν πατά πελάτης που ν' αγοράσει.

Ίσως παίρνουν τους τουρίστες πρώτα από την Κυπριακή Χειροτεχνία και ψωνίζουν. Φέρνουν τους βουρητούς, θεωρούν τα και δεν αγοράζουν τίποτε.

Στην Κερύνεια ήμουν κύριος με πέντε καταστήματα και 14 υπαλλήλους. Τώρα σαν να θριασκονών που έρχονται, θεωρούν τα και δεν αγοράζουν τίποτε.

Μόνον οι δικοί μας της Αγγλίας ψωνίζουν κάτι. Αν είχα και γυναίκα να φτιάχνει εδώ θα το κλείνα πριν καιρό, διότι δεν θα έβγαζα τα έξοδα μου. Και είναι ψηλά τα κόστα μας. Ψηλά ενοίκια, φόροι..

Αν συνεχιστεί τούτη η κατάσταση θα κλείσουμε σόλοι. Ε, καλό τούλης μήνας και δεν εισπράττουμεν τίποτε; Σκέψου το χερνώναν».

κυπριακά σουβενιρ νικος σταματης

Αμέσως μετά τα κροσιέτινα βρίσκουμε τα κολότζα του Νίκου Σταμάτη. Εκτός από πυρογραφική κέντητα, πουλεί όλων των ειδών κυπριακά σουβενιρ. Από δερμάτινα μέχρι καλάθκια. Τελευταία φτιάχνει και γουστοζίκους πίνακες πυρογραφίας σε κοντραμπλακέ. Ένας απ' τους λίγους τεχνίτες που επιμένουν να δουλεύουν στη Λ.Γ.

Ο κ. Νίκος είναι Συσκληπιώτης κι έχει παρόμοιο «πρασινομένο» νεκρό δηλαδή μαγαζί στο τέλος της Λήδρας. Γι' αυτό του δώθηκε η ευκαιρία στη Λ.Γ. για να επιβιώσει. Μετά δυσκολίας όμως το πετυχαίνει διότι οι πωλήσεις είναι πολύ πεσμένες. Ευτυχώς που έχει και μερικές παραγγελίες αλλιώς, όπως λέει κι ο ίδιος, θα πάττιζε!

«Για να βγαίνουν τα έξοδα μου που είναι μεγάλα-ενοίκιο, ρεύμα, φόροι-κι ένα μεροκάματο, πρέπει να πουλώ τουλάχιστον 50 λιρών πράμα την ημέρα. Κι ο τουρισμός μας είναι λίγος στη Λευκωσία. Τι νάρθει να κάνει αφού δεν έχει ούτε αεροδρόμιο, ούτε θάλασσα. Θέλουν κίνητρα για να έρθουν οι τουρίστες. Κι αυτά μόνο ο Κ.Ο.Τ. και ο δήμος μπορούν να τα δημιουργήσουν. Η κυβέρνηση αντί, να μας βοηθήσει μας δυσκολεύει. Το Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας έφτιαξε την «Κυπριακή Χειροτεχνία» πάνω στην Αθαλάσσια. Πολύ καλή η σκέψη ίδρυσης αυτών των εργαστηρίων. Αλλά από εργαστήρια διδασκαλίας εκατάτησε μπακκάλικο διότι πολλά τα αγοράζει και τα πουλεί. Δεν τα φτιάχνουν όλα εκεί. Δεν εκπαιδεύουν νέους στις χειροτεχνίες για να συνεχιστεί η λαϊκή μας

τέχνη. Έτσι αντί κυρίως να διδάσκουν εκεί στη «Χειροτεχνία» και να πουλούν περιστασιακά, κάνουν τ' αντίθετο διδάσκουν περιστασιακά και βασικά πουλούν. Αυτό κτυπά κι εμάς τους βιοπαλαιστές.

Άσε που δεν τηρεί τον αρχικό της σκοπό και στόχο. Την αναβίωση της λαϊκής μας τέχνης για να μην εξαφανιστεί. Γι' αυτό σε δέκα χρόνια δεν θάχουμε τσέστες, καλάθκια, βούρκες, βάζα του Κόρνου, διότι θα πεθάνουν και οι τελευταίοι που ξέρουν να τα φτιάχνουν.

— Τι προτίνεις;

Να επεκταθεί η Λ.Γ. Να μπει κι ο σκαρπάρης κι ο ράφτης κι ο μπακκάλης. Να γίνει πραγματικό παζάρι.

Να δημιουργηθούν κίνητρα για ναάρχουν οι τουρίστες στη Λευκωσία κι ειδικά στη Λαϊκή. Διάφορες εκδηλώσεις, κυπριακοί χοροί και πανηγύρια.

— Γιατί δεν οργανώνεστε; Είχε γίνει μια επιτροπή που νεκρώθηκε και διαλύθηκε.

Πρέπει να ξανασυγκεντρωθούμε για να οργανωθούμε πριν είναι αργά. Να βγάλουμε μια επιτροπή που να ενδιαφέρεται πραγματικά για όλη τη Λ.Γ. Δεν τα λένε αυτά γιατί θέλω να μπω. Όχι, μήκα δυό φορές και δε ξαναπαίνομ. Όμως χρειάζεται η οργάνωση μας διότι ο καθένας μόνος του δεν πετυχαίνει πολλά πράγματα.

— Θες να μου πεις τίποτ' άλλο;

Ναι θέλω να ρωτήσω κάτι αυτούς που έρχονται και μας λένε «προσέξτε τη Λαϊκή. Μην την αφήσετε».

Άμα δεν βγαίνουμε μ' αυτά τα κόστα κι αυτή την πεσμένη

κίνηση τι να κάνουμε;

λευκαριτικά

Δύο βήματα μετά τον Νίκο βρίσκουμε το διάδρομο που μας φέρνει σε ένα απ' τα λίγα εξειδικευμένα μαγαζιά. Τα λευκαριτικά! Μάνα και κόρη τα φτιάχνουν επί τόπου, τηρώντας, έτσι την υπόσχεση τους προς το δήμο για την παρουσία των τεχνιτών μέσα στο μαγαζί. Δικοί μας και ξένοι μπορούν να βρουν ότι λευκαριτικό θέλουν, και να παρακολουθήσουν με κάθε λεπτομέρεια το κέντημα, απ' την πρώτη βελονιά μέχρι την τελευταία.

«Κυκλοφορεί η φήμη ότι είναι όλα ακριβά στη Λ.Γ., πράμα που δεν είν' αλήθεια. Μπορεί κάποιο μαγαζί να ναι ακριβό και βγνίκε το όνομα όλης της Λαϊκής.

Πάντως εμείς κουτσοπαρνούμε με τις πωλήσεις μας, αν και δεν έγινε αυτό που προγραμματίστηκε. Δηλαδή το οργανωμένο παζάρι.

Οι πλείστοι πελάτες είναι Κυπριαί. Καλύτεροι τουρίστες πελάτες μας είναι οι Εγγλέζοι και οι Κυπριαί του εξωτερικού. Ο λόγος που αγοράζουν από μας οι Κυπριαί είναι διότι μας βρίσκουν φτηνούς. Κι ας λέει η φήμη ότι είναι ακριβή η Λ.Γ.

Από τουρίστες πελάτες δεν πάμε καλά, διότι τους παίρνουν πρώτα από την «Χειροτεχνία», και τη Λήδρα και μετά σε μας».

— Τι προτίνεις για ένα καλύτερο μέλλον;

Και αρχήν πρέπει να μπου τεχνίτες σ' όλα τα εργαστήρια.

Μετά πρέπει να προσιθύνονται οι τουρίστες πρώτα στη Λ.Γ. για να δουν τα παζάρια και τη Λαϊκή μας τέχνη ζωντανή, αφού θα δουλεύουν τεχνίτες.

Η επέκταση της Λαϊκής επίσης θα βοηθήσει γιατί θα γίνει μεγάλο παζάρι και θα μείνει αρκετή ώρα η τουριστική μέρα. Να ξαναδιαφημιμπτεί η Λ.Γ. και να οργανωθούν εκδηλώσεις, κυπριακοί γάμοι, που θα προσελκύσουν κόσμο.

Για να οργανωθούν όμως σωστά όλα αυτά πρέπει να ξανασταθεί η επιτροπή μας, που είναι διασπασμένη. Κι όχι άποιος δεν έχει πρόβλημα να τραβά πίσω.

Άμα οργανωθούμε θα βοηθήσουμε και το δήμο να δει μερικά από τα προβλήματα μας. Πράμα που μπορούμε να το πετύχουμε με μηνιαίες συζητήσεις των δύο μερών. Επιτροπής και δήμου.

κυπριακή χειροτεχνία

Αμέσως μετά τα λευκαριτικά ξεπροβάλλει η κρατικός εχθρός της Λ.Γ. Μάλλον των καταστημάτων και τεχνιτών της. Ποι οι; Μα ο ανταγωνιστής της Λ.Γ., η Υπηρεσία Κυπριακής Χειροτεχνίας. Ενώ δημιουργήθηκε για τη προώθηση και διατήρηση της Λαϊκής μας Τέχνης κατέστησε, όπως λέει κι ο Σταμάτης, «μπακάλικο».

Ίσως πάνω στην λεωφόρο Αθαλάσσιας που είναι η βάση της να απασχολούνταν κάποιοι λαϊκοί τεχνίτες και να κτίζα κενά οργαλειός. Το μαγαζί της όμως στη Λ.Γ. πουλά. Δεν επιδεικνύει στους επισκέπτες ούτε παθαίνει σε νέους τις λαϊκές μας τέχνες. Μόνο πουλά!

λαϊκή τέχνη

Βγαίνοντας από την πόρτα της «Χειροτεχνίας», που βγάζει στην Αριστοκύπρια, βλέπουμε λοξώς δεξιά μας το «ακαπλησιό», σε «θερινή νάρκη». Αν και οι φήμες το θέλουν ασύμφορο γι' αυτό κι έκλεισε. Όπως και να 'χει το πράμα η νέα διεύθυνση του Αρχαιολογικού θα το «εξυπηρετεί» όπως μας είπε, και μάλιστα υπό νέα μορφή.

Γυρίζουμε στη ξενάγηση μας στις χειροτεχνίες. Απέναντι απ' το «ακαπλησιό» και λίγο προς το βάθος, μόλις και φθινεται, μαρμαζομένο το μαγαζί της «Λαϊκής Τέχνης».

Το μαράζι του το φέρνει η «ησυχία». Μύλις και βγάζει τα έξοδα του. Και να πει κανείς ότι δεν πουλά ωραία πράγματα; Και ωραία, γουστοζίκια προϊόντα έχει, και παικίλια έχει και καλλιτέχνη «εν ενεργεία» αρκετές μέρες της βδομάδας.

Η παικίλια του ξεκινά από καλιάθια, πήλινα, υφαντά και φτάνει μέχρι τις γύφινες ζωγραφίες που φτιάχνει επί τόπου η καλλιτέχνης. Η «εν ενεργεία» Ελληνική που είπαμε.

«Δεν ξέρω που είναι το λάθος. Ίσως φταίει κι ο τόπος του μαγαζιού βλέπεις τίμαστε λίγο μέσα, χωρμένα. Και οι τουρίστες με το λίγο χρόνο που έχουν παρνούν ίσια από το κύριο κορμό της Λ.Γ.

Νομίζω φταίει και διάφορα συμβφροντα που παίρνουν τους τουρίστες και ψωνίζουν πρώτα αλλού και μετά εδώ».

Η ιδιοκτησία της «Λαϊκής Τέχνης», που έχει κι άλλο μαγαζί σε πόρτα της Μακρρίου συμφωνεί

με την επέκταση της Λ.Γ. και την ασιή επαναστατικότητα της επιτροπής. «Μόνο έτσι δεν θα οβήσει η Λαϊκή».

kalfas shoes

Βγαίνοντας από τη «Λαϊκή Τέχνη» το αριστερό μας χέρι αγγίζει την Τρώπιζα Κύπρου της Λαϊκής. Μην τη συγχύσετε με τη Λαϊκή Τρώπιζα Κύπρου, δεν έχει καμιά σχέση. Εδώ που λέτε και ταβήτουν για «οικονομική» θα μου πείτε γιατί χρησιμοποιώ συχνά το «ακαπλησιό» σαν σημείο «πλεύσης»; Μα για τους εξωλλικούς είναι ένα απ' τα πιο γνωστά χειμερινά στέκια. Όταν «ζοίσει»...

Τα παπουτσιδικο-μετάφραση του Shoes — δεν έχει την πολυτέλεια των τεχνιτών. Δηλαδή δεν έχει σκαρπάρη «εν δράση». Κι εδώ αίτια για την έλλειψη τεχνιτή η εμπορική «ακίνηση». Κι ελλείψη εμπορίου στάσης εργαστηρίου. Πάντως όλα τα παπούτσια κι οι τράντεις του είναι χειροποίητες, έστω εκτός Λαϊκής.

«Είναι χαμηλή η εμπορική κίνηση διότι είναι λίγα τα καταστήματα. Αν γίνει επέκταση στην Ιπποκράτους και ενσωματωθούν στη Λαϊκή και μαγαζιά πρώτης ανάγκης θα αυξηθεί.

Έχουμε 5-6 εστιατόρια που τους μοιράζει ο δήμος αντικρουόμενες υποσχέσεις και τσακώνονται.

Μας βοήθησε για λίγο στην αρχή ο δήμος μετά μας άφησε ενώ έπρεπε να συνεχίσει την προβολή της Λ.Γ. Κι αυτά τα υποστατικά δεν μας βοηθούν, διότι δεν έχουν βιτρίνες».

— Εσείς τι κάνετε για να λυθούν τα προβλήματα σας;

Περιμένουμε τις υποσχέσεις, αλλιώς θα το εγκαταλείψουμε.

— Υπήρχε μια επιτροπή που ήσουν και μέλος της. Γιατί δεν την δραστηριοποιείται ή τελεσπόντων γιατί δεν οργανώνετε;

Πώς να οργανωθούμε αφού είναι κλειστό το κύκλωμα, είμαστε λίγοι.

πηλίνα

Δίπλο από τα παπούτσια είναι τα πήλινα του Γιάννη Κοντού. Κι εδώ τεχνίτης αγγειοπλάστης δεν υπάρχει. Ο Γιάννης δημιουργεί την πλούσια παραγωγή του στο εργαστήριο στη Πάφο. Πάντως πραγματικά είναι πλούσια η πραγμαία του διότι έχει ποτήρια, φλιτζάνια, φλυτζανοθήκια, πιάτα παιτούθκια, μπίσκες, μασκούθκια, βάζα βαζούθκια, κουζούθκια — χωρίς κούζες — τσιφθία, κουκουμάες, ζωγραφισμένα μαριμαράκια, ανάγλυφες πήλινες ηλάκες...

Και τα γνωστά, κουτσουμαριμένα καπνούθκια του, μας καϊτάζουν, αγάλιαστα, σοβαρά, πίνω απ' τα ράφια μ' ένα μόνιμο παράπονο για την μόνιμα μεγάλη τρώπα που τους άφησε ο Γιάννης από πίσω.

Εμ τι στην εποχή του κάπνου όπως βλέπουμε τωρούς; ή τσι λερνούς όπως δρόμους κι ακούμε αναρχικούς ή συντηρητικούς στα τραγούδια, Παπακωνσταντίνου. Αρλίτα... ο Γιάννης θα «κοφτε» πίσω;

Η Μαρία, πωλήτρια του pottery — έτσι το λέμε στη Κύπρο του '85 — δεν άνοιξε το στόμα της να μας πει μια λέξη για το μαγαζί. Αποφείγει ευθύνην δηλώσεων. Ευτυχώς όμως πετύχαμε τον Γιάννη μια μέρα που 'φερε πράμα στο μαγαζί.

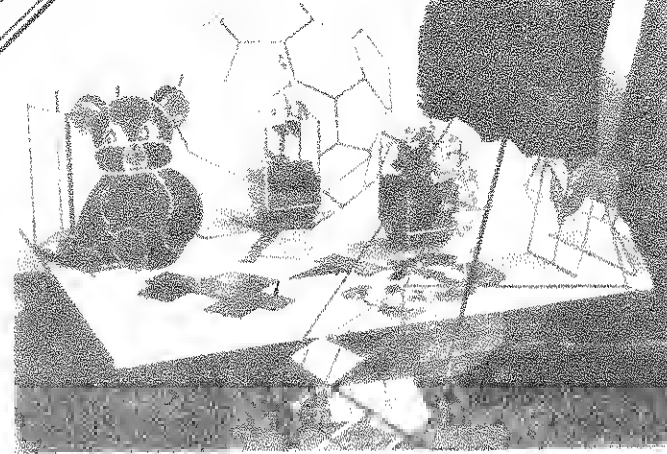
«Εγώ είμαι ικανοποιημένος από τις πωλήσεις. Όσο για τεχνίτη - αγγειοπλάστη - που δεν έχω βασικό εμπόδιο η έλλειψη κατάλληλων χώρων. Που να πλώσω τα πήλινα να στεγνώσουν που θέλω χώρο τριπλάσιο απ' το μαγαζί; Κι αν φτιάχνει ο τεχνίτης συνέχεια που θα τα βάζω όταν τελειώσουν; Πρέπει να πουλούνται όσα φτιάχνονται για να αδειάζει χώρος. Πράμα που αποκλείεται επίσης άμα θα δίνω τ' ολιγότερο 180 λίρες στον τεχνίτη και 90 στη πωλήτρια θα πατίσω σ' ένα μήνα. Κι μη μου πεις να κάνει και τον πωλητή ο τεχνίτης διότι δεν θα κάνει άλλη δουλειά απ' το να πλένεται συνέχεια από τον πηλό. Θα πάει μπροστά η Λ.Γ. άμα επεκταθεί και γίνει πραγματικό παζάρι κι όχι απλώς εκθεση. Βλέπεις είναι όλα συσταρισμένα και καθαρά σαν βιτρίνες. Στα εργαστήρια και στο πραγματικό παζάρι θα καρφωθούν απόντες στους τοίχους για να μπου να εργαλεία θα εξαπλωθούν έξω στην αυλή τα προϊόντα... θα υπάρχει ζωή».

κωμοδρομιον η κερυνεια

Ξεπορτίζοντας απ' το pottery, στα δεξιά μας στέκει το σιδερόγραφο κωμοδρομιόν της Κερύνειας. Δουλειά που ξεκίνησε ο πεθερός της Στέλλας από το μαγαζί του στον κύριο δρόμο της Κερύνειας και συνεχίζει ο γιός του, κι άντρας της Στέλλας, στη Λακατάμια. Όπου και το εργαστήριο. Στη Λαϊκή προς το παρόν απλώς εκτείνονται τα σιδεροπροϊόντα: τελάρα, σχάρες, φανάρια, κι ότι άλλο γίνεται με την επεξεργασία του σιδήρου. Τη Λ.Γ. το βράδυ την φωτίζουν φανάρια της παραγωγής του Κωμοδρομιού, όμοια μ' εκείνου του Διαγένη μόνο που δεν φάχνει γι' άνθρωπο η Λαϊκή, αλλά για πελάτες.

Λαϊκή γειτονία

«Δεν κάνουμε δουλειά με τους τουρίστες κινούμεστε με παραγγελίες. Ο τουρίστας μπαίνει και φκάνει σαν να θωρεί μουσείο.

Δεν φτιάχνουμε τίποτε εδώ στη Λαϊκή διότι είναι δύσκολο μια και χρειάζονται μεγάλα εργαλεία και θα κάνουμε πολύ θόρυβο.

Σκοπεύουμε όμως να σάσουμε ένα μικρό εργαστήριο, για να φτιάχνουμε μικροπράγματα που μεταφέρονται εύκολα, π.χ. τσιφάκια. Ήδη είναι έτοιμα το φουγάρο, τα φιορέα και άλλα αναγκαία εργαλεία. Πιστεύουμε ότι πιο εύκολα αγοράζει ο τουρίστας όταν βλέπει πώς γίνεται ένα πράγμα. Ζήσαμε αυτή την εμπειρία από το μαγαζί μας στη Κερύνεια, όπου σταματούσαν για να δουν πως τα φτιάχνουμε και μετά αγοράζαν».

καζαντζής

Δίπλα από το Κωμοδρομικό ένα παρεμφερές μαγαζί. Το Καζαντζήδικο του Νικόλα Παρτασιδίου «Πλάθει» όλων των ειδών χαλκογραφίες και σκευή όπως καζάνια, χαρτσιά, μαίριες, κολυμβήθρες... που βλέπουμε να εκτείνονται και στην πλακόστρωτη αυλή του.

Κι εδώ ο μάστρος είναι απών. Δουλεύει στο άλλο μαγαζί του στο παλιό Δημαρχείο. Εκεί φτιάχνει και τα χάλκινα που πουλά στη Λαϊκή.

Εκτός από μερικά που δημιουργούνται στο απέναντι ανώι, πάνω από τα πηλίνα, όπου «ποσκολιέται» κάποιες στιγμές.

Στο πόστο της πωλήτριας η γυναίκα του μάστρε Νικόλα, Χρυστάλλα.

«Έππεσαν πολλά η δουλειά

Ο χαλκός και το γυαλί σ' ένα πετι χημένο ζευγάριμα

διότι εβάζαν χάλκινα κι άλλοι στα μαγαζιά τους. Αρκέφαλε με ωρισμένα είδη και σιγά-σιγά θα πουλούν πο'ούλα. Γι' αυτό θάχουν δουλειά άσα μαγαζιά έχουν καλή θέση.

Αυτό δεν έπρεπε να το επιτρέψουν. Όταν επαπαρνεθήκαμεν ο Λέλλος είπε: «Εν να τους πω μιν βάλετε;» επίσης κτυπά μας ούλους η «Χειροτεχνία» διότι έχει ότι έχουμε στη Λ.Γ. Έχουμε παράπονο κι από μερικάς ξενόγους που λαλούν στους τουρίστες: «Δείτε τη Λαϊκή με τα χάλκινα της τα πηλίνα της κλπ.» και θα σας πάρουμε μετά σε εμπορικούς δρόμους που θα ψωμνίσετε».

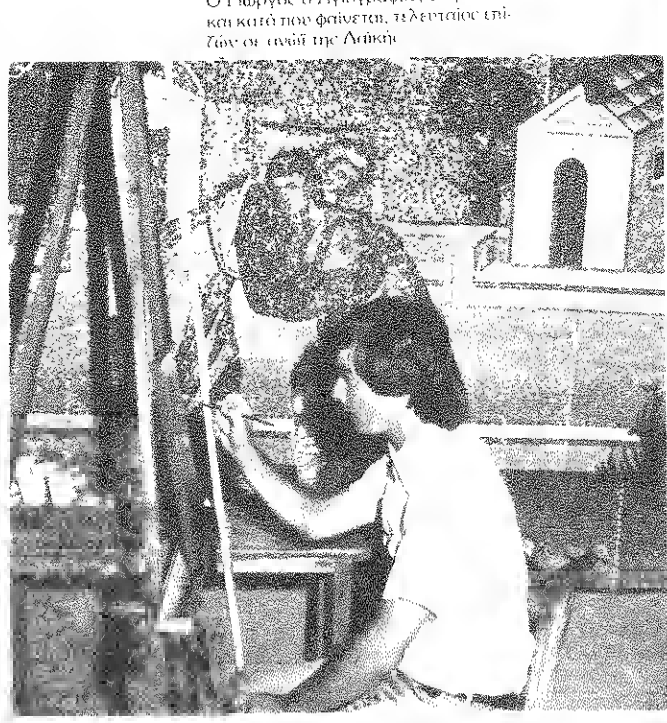
Έτσι οι τουρίστες μπαίνουν που τη μια και φκάνουν που την άλλη. Και να είμαστε ακριβοί να το καταλάβω, αλλά είμαστε πιο φτηνοί από μαγαζιά που εν έξω που την Λαϊκή. Μια φορά ένας πελάτης μας ρώτησε την τιμή εκείνου του χάλκινου πίνακα (μου τον δείχνει). Του είπα την τιμή 50 λίρες κι έμεινε μ' ανοιχτό το στόμα διότι αγόρασε τον ίδιο από την Διεθνή Έκθεση 99 λίρες».

— Εσύ κ. Χρυστάλλα τι προτίνεις για τη πρόοδο γενικά της Λαϊκής και τη δική σας οικονομική ενίσχυση;

Πράγματι χρειάζονται κάποια μέτρα, διότι κι εμείς αν δεν είχαμε το άλλο μαγαζί δεν θα ζούσαμε.

Είπαμε να βάλουμε διαφήμιση ούλοι για τη Λ.Γ. Εδέχτηκαν ούλοι όταν μιλούσαμε, μετά στη πράξη δεν έγινε τίποτε. Λαλούμεν τα μεταξά μας, αλλά δεν οργανωνούμαστε.

Η επιτροπή που είχαμε εδούλευκε μόνο την ώρα που είχαμε συνέντευση. Μόλις εφκάνομεν έξω εσταμάταν. Πρέπει να οργανωθούμε σωστά και με όρεξη διό-

τι όσο παίρνει ο καιρός χειρατερεύουν τα πράγματα.

— Τι πιστεύεις για την επέκταση της Λ.Γ.;

Η επέκταση δεν θα ωφελήσει καθόλου τη Λ.Γ. Θ' ανοίξουν κι άλλα πολλά τουριστικά μαγαζιά, κι επειδή θα ναι ιδιωτικά θα μπορούν να πουλούν πο'ούλα. Αυτό θα μας κτυπήσει εμάς της Λ.Γ. που αναγκαζόμαστε να πουλούμε ωρισμένα είδη.

Η Λαϊκή μας είναι καλή, καθαρή, ήσυχη, δροσερή αλλά άμα δεν πουλούν τα μαγαζιά τι να τα κάμεις τούτα. Δεν έχει έξω στο δρόμο ταπέλλες για να τραβήσουν τους ξένους. Έχει κάτι μιτσιές που δεν φαίνονται. Πρέπει να μπουν μεγάλες ταπέλλες, όπως μας τις υποσχέθηκε ο δήμος, για να οδηγούν τους τουρίστες γιατί ε λίο χωσμένη η Λαϊκή.

αγιογράφος

Πάνω από το Κωμοδρομικό βρίσκεται ένα βαρύ φορτίο Αγιοσύνης. Είναι το εργαστήριο του Γιώργου Κεπόδα, του Αγιογράφου, του μόνου τεχνίτη, μάλλον καλλιτέχνη, που ζει μέσα στη Λαϊκή, μια και πάνω απ' το χαλκογραφείο έχει το σπιτικό του με τα παλιά έπιπλα κι ιδιαίτερα το διπλό κρεβάτι με τους ψηλούς στύλους. Απ' αυτά που κομπούν η γιαγιά μας με τον παππού κι έκαναν τις πρώτες τους τρέλες... μετά το στεφάνι βέβαια. Ο Γιώργος, που σαν Αγιογράφο τον περιμένει κανείς παρωπιδασμένο θρησκόληπτο κι «αγαθό» νέο, είναι ένα συνηθισμένος άνθρωπος, με τις δυνάμεις κι αδυναμίες του, κι' ένα κριτικό μυαλό που δύσκολα βρίσκουμε στη σημερινή εποχή των «καλάνθαστων».

Ο Γιώργος ο Αγιογράφος, ο πρώτος, και κατό ποί φαίνεται, τελευταίος επί των αι ανώι της Λαϊκής

εργαστήρια της Λαϊκής μας Τέχνης. Ποι άλλος μπορεί να τα βρεί μαζεμένα. Κατάλαξε όμως η Λαϊκή, χωρίς τεχνίτες και κατόκοι, να μην είναι ζωντανή γειτονία, αλλά γειτονιά καταστημάτων.

— Πες μας Γιώργο και κάτι για την Κυπριακή Αγιογραφία. Χρειάζεται καθόλου τη βοήθεια του κράτους για την επιβίωση και ενίσχυση της;

Μόνο η επαφή μας με τις εκκλησίες θα διασώσει την Αγιογραφία. Και τελευταία που πολλές εκκλησίες ζητούν τεχνουργίες όχι μόνο ζωσθήκε η Αγιογραφία αλλά αναβιώνει κι όλη.

Βέβαια σ' αυτό βοήθησε πολύ και η αναβίωση της από την Κοντόγλαυ.

Το κράτος μπορεί να βοηθήσει για την εκπαίδευση τεχνίτων, ιδρύοντας εργαστήρια τέτοια πρόταση έγινε προς την κυβέρνηση για όλες τις Λαϊκές Τέχνες αλλά δεν απάντησε. Είναι δύσκολο να δημιουργηθούν εργαστήρια εκπαίδευσης σ' ατομικό επίπεδο διότι χρειάζονται πολλά χρήματα.

Για την Αγιογραφία, εγώ κι ο αδελφός μου, σχεδιάζουμε να στήσουμε μια σχολή. Μάλλον εργαστήριο διδασκαλίας, διότι μας ζητούν πολλοί να μάθουν.

— Ας γυρίσουμε στη Λαϊκή. Τι γνώμη έχεις εσύ για την επέκταση της;

Η Λ.Γ. θα λειτουργήσει μόλις ξεφύγει από την απαρμόνωση της. Με την επέκταση της ο κόσμος θάχει μεγάλο παζάρι για να διαλέξει. Όχι μόνο ένα κατάστημα από κάθε είδος όπως τώρα. Γι' αυτό ένας που θέλει παπούτσι δεν θα έλθει εδώ που έχει ένα μαγαζί αλλά θα πάει στη Φανερωμένη που έχει πολλά.

Αν και η χαμηλή εμπορική κίνηση είναι γενική νομίζω. Δεν είναι πρόβλημα μόνο της Λαϊκής. Αυξήθηκαν τα τουριστικά μαγαζιά, δηλαδή η προσφορά, και μειώθηκε η ζήτηση, διότι η διεθνής οικονομική ύφεση επηρεάζει και τον τουρισμό. Παλλές χώρες μείωσαν το συνάλλαγμα τους για ταυρισμό.

— Γιατί δεν οργανώνεστε όλοι οι εργαζόμενοι στη Λ.Γ.;

Έγινε στην αρχή προσπάθεια, αλλά η πολυμορφία των συμφερόντων στάθηκε τροχοπέδη. Και πιστεύω ότι συνεχίζει να εμποδίζει αυτή η πολυμορφία.

— Αυτά από τον Γιώργο τον Αγιογράφο, κι Αγιοκολλητή, μια και τελευταία «πέτρα τη πέτρα κολά για να Τον φτιάξει».

Κι εδώ μας τελειωσαν οι χειρατεχνίες της Λαϊκής Γειτονίας. Με τις πωλήτριες τους, χωρίς τους τεχνίτες εκτός εξαιρέσεων, με τον Γιώργο μόνο κάτοικο της γειτονίας, και την εμπορική ακινησία που υποκινεί το άγχος της τακτικής αβεβαιότητας.

Λέλλος για τη λαϊκή γειτονία:

«συν αθηνα και χειρα κινεί»

Το καμάρι της Λευκωσίας όπως είπαμε στην αρχή, η Λαϊκή Γειτονιά δεν είναι και πολύ καμάρι για τους καταστηματαρχές της. Πολλά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και τους θέτουν προ του διλήμματος της αποχώρησης από το «καμάρι».

Το ωραίο, σαν σκηνικό τουλάχιστον, έργο του δήμου, φημιολογείται πως φτιάχτηκε με δαπάνες του Ειδικού Ταμείου Ανακουφιστικής Προσφοράς. Κι όχι από την διεθνή βοήθεια για να βοηθήσει προσφύγες. Θέλουμε να πιστεύουμε ότι είναι απλώς φήμες, και δεν εδωθήκαν τόσα λεφτά από αυτό το ταμείο για ένα έργο «ωραίο» αλλά που δεν πρόσφερε «τίποτα» τουλάχιστο σε πρόσφυγες.

Και δεν είναι καθόλου Γειτονιά με την έννοια της ζωντανότητας. Αντίθετα θυμίζει νεκρή πολίτευα ιδίως μόλις κλείσουν τα καταστήματα.

Αιτίες αυτής της απονοητα-

τικής εξέλιξης της Λαϊκής όπως υποστηρίζουν και οι άμεσα ενδιαφερόμενοι είναι:

1. Η απονοσία τεχνίτων (εκτός εξαιρέσεων).
2. Η απονοσία κατοικιών εντός της Λαϊκής (μόνος κι έρημος ο Αγιογράφος).
3. Τα ψηλά ενδοκία.
4. Η έλλειψη εκδηλώσεων.
5. Η στενότητα της, η μικρή έκταση της και
6. Η μουσειοποίηση γενικά της Λ.Γ.

Αυτά τα εμπόδια για την εξέλιξη της Λ.Γ. τα βλέπουν σχε-

δόν όλοι οι καταστηματαρχές της αλλά μόνον οι τα χτήρια σταπαρνενα διασπασμένα υποστηρίζουν η άσχημη μερίαν απαιτεί λεφτά που δεν έχουν.

Όσο για την οργάνωση τους, που θα βοηθούσε τα μέγιστα στην αντιμετώπιση των προβλημάτων τους προσκομίζοντας στην πολυμορφία των συμφερόντων τους.

Για να αγγίξουμε το θέμα μας όμως σφαιρικά φροντίσαμε να έχουμε και τις απόψεις προτάσεις ή αποφάσεις του άλλου μέρους των ενδιαφερομένων για τη Λαϊκή. Το δημαρχείο, μέσω βέβαια του αντιπροέδρου του δήμου, κ. Λέλλου Δημητριάδη:

«η λαϊκή έχει μέλλον...»

— Οι περισσότεροι καταστηματαρχές λένε ότι αντιμετωπίζουν οικονομική κρίση. Αυτό θεωρείται οπισθογία της Λαϊκής;

Από την αρχή που έγινε αυτό το έργο είχαμε υπ' όψιν μας ότι δεν μπορεί από τη μια μεριά στη άλλη να μεταρροφωθεί μια συνοικία σε παζάρι. Και ιδιαίτερα στη Λευκωσία που κόσμος είναι μάλλον απληροποίητος και δεν έχει τουρισμό που έχουν οι άλλες πόλεις. Για να συντήσεται η Λευκωσίας να φωνάζει από τη Λαϊκή θέλει κάποια χάρις.

Γι' αυτό και μετά από έπαιση βάλουμε γυαλά ανοικία για να τους βοηθήσουμε στα πρώτα δύσκολα χρόνια. Απ' και και πέρα, επειδή ζούμε σε μιαν ανοικτή οικονομία πρέπει κάθενας να κάνει ότι νομίζει για να αναπτύξει τη δουλειά τους. Εμείς σαν δήμαρχείο είναι περιορισμένη η βοήθεια που μπορούμε να δώσουμε. Θάμελα να δω κάποια διασφήμιση του χώρου από τους ίδιους, κάποια πρωτοβουλία τους. Επίσης έγινε μια συμβουλεωτική επίσκεψη με την οποία κάναμε μια-δυο συνεντεύσεις, αλλά δεν είδα πολλήν ανταπόκριση. Δε λέω, επειδή έχει πάρα πολλά θέματα ν' αντιμετωπίσει το δημαρχείο, ιδίως κι εμείς έχουμε επιδείξει κάποια ολιγωρία. Γι' αυτό θα θέλαμε να ενσχυληθούμε από αυτούς περισσότερο για να ν' μαστε πιο δραστήριοι.

32.

Στο οίκημα της Αρχιεπισκοπής ολοκληρώνεται σταδιακά το πολιτιστικό και πνευματικό ίδρυμα Μακαρίου του Γ', έργο πολυδάπανο και φιλόδοξο. Μερικά από τα κενά της πόλης μας συμπληρώνονται έτσι. Ωστόσο θα μπορούσε αυτό το ίδρυμα να φτάσει σε πλατύτερο κοινό κι

ειδικότερα στη νεολαία αν γινόταν σ' ένα πιο ελαφρύ κι αποφορτισμένο ιδεολογικά χώρο.

Ο Γιώργος Κεπόλας θα μας ξαναγήσει πιο κάτω στο Βυζαντινό μουσείο του ιδρύματος. Ας μην αφήσουμε ακόμα ένα μουσείο στην αποκλειστική σχεδόν χρήση των ξένων περιηγητών.

Βυζαντινό μουσείο

ένα ταξίδι στην ιστορία
μεσα από την
αγιογραφία

«Σήμερα με την βοήθεια του Θεού εγκαινιάζουμε τη λειτουργία ενός μόνο τμήματος του Πολιτιστικού και Πνευματικού μας κέντρου του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Το τμήμα τούτο αποτελείται από την αίθουσα διαλέξεων, παραστάσεων και προβολών, από τα βασικά γραφεία λειτουργίας του Κέντρου και από τρεις αίθουσες Πινακοθηκών. Στη μια εκτίθενται μερικά από τα αριστουργήματα που περισώθηκαν της Βυζαντινής μας εικονογραφίας. Στη δεύτερη εκτίθενται θρησκευτικοί πίνακες διαφόρων ευρωπαϊκών σχολών και στην τρίτη χάρτες, χαλκογραφίες και πίνακες που αφορούν πρόσωπα ή γεγονότα της ελληνικής επανάστασης, πίνακες Ελλήνων ζωγράφων και μερικοί πίνακες που τα θέματα τους είναι παρμένα από την ελληνική μυθολογία.

Σύντομα ελπίζουμε να είναι έτοιμες οι κτιριακές εγκαταστάσεις για την λειτουργία μιας μεγάλης Βιβλιοθήκης. Φιλοδοξία μας είναι να συγκεντρώσουμε όλα τα

χειρόγραφα και όλα τα βιβλία που αναφέρονται ή που γράφτηκαν για την Κύπρο.

Προγραμματίζουμε επίσης την ανέγερση τριών ακόμη αιθουσών. Στην μια απ' αυτές θα εκτίθενται έργα συγχρόνων δοκιμών ζωγράφων κυρίως Κυπρίων. Η άλλη για την έκθεση κειμηλίων ή έργων τέχνης διαφόρων συλλογών οι οποίες δωρήθηκαν ή αγοράστηκαν από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Και η τρίτη θα χρησιμοποιείται σαν χώρος εκθέσεων. Προγραμματίζουμε επίσης, την ανέγερση ενός κέντρου συντηρήσεως χειρογράφων, εικόνων και πινάκων».

Απόσπασμα από ομιλία του Αρχιεπισκόπου κ.κ. Χρυσόστομου από την τελετή εγκαινίων του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου 18.1.1982

Συμπληρωματικά αναφέρω ότι το Ίδρυμα είναι νομικό πρόσωπο με διοικητικό συμβούλιο που απαρτίζεται από 4 μέλη που διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημο-

κρατίας, 4 μέλη από τον εκάστοτε Αρχιεπίσκοπο Κύπρου, ένα από συγγενείς του Μακαρίου, ενώ Πρόεδρος του Ιδρύματος είναι ο εκάστοτε Αρχιεπίσκοπος Κύπρου.

Η λειτουργία του Ιδρύματος εξασφαλίζεται κυρίως από δωρεές, από την πώληση κερμάτων με την μορφή του Μακαρίου καθώς και από τα εισιτήρια εισόδου.

Το Ίδρυμα ευρίσκεται στην πλατεία της Αρχιεπισκοπής απέναντι από το Παγκύπριο Γυμνάσιο, είναι ανοικτό καθημερινά εκτός Σάββατο απόγευμα και Κυριακή και η είσοδος του είναι 0.25 σεντς.

Όπως είδαμε ένα από τα σημαντικότερα τμήματα του Πολιτιστικού Κέντρου είναι και το Βυζαντινό Μουσείο, το οποίο στεγάζει σήμερα την πλουσιότερη συλλογή Βυζαντινών εικόνων της Κύπρου. Σ' αυτό εκτίθενται γύρω στις 150 εικόνες απ' όλη την Κύπρο, που καλύπτει την περίοδο από τον 8ον ή 9ον αιώνα ως τον 18ον αιώνα. Πρόκειται για εξαιρετά δεί-

γματα της Βυζαντινής τέχνης στην Κύπρο, που μαρτυρούν τη βαθειά θρησκευτικότητα του λαού και τη σταθερή προσήλωση των Κυπρίων ζωγράφων στη Βυζαντινή παράδοση, παρά τις φανερές, σε ορισμένες περιπτώσεις, επιδράσεις από την Δύση που αντανακλούν τις ιστορικές περιπέτειες του νησιού κάτω από τους ξένους κατακτητές.

Οι εικόνες που εκτίθενται στο Βυζαντινό Μουσείο είναι δείγμα μόνο από πολύ μεγαλύτερο αριθμό εικόνων που βρίσκονται σε διάφορα μέρη της Κύπρου. Μεγάλης αξίας βυζαντινές εικόνες υπάρχουν σε μοναστήρια και εκκλησίες αλλά είναι αδύνατο να συγκεντρωθούν γιατί χρησιμοποιούνται για λατρευτικούς σκοπούς. Αξιόλογες εικόνες υπήρχαν και σε διάφορα μέρη της κατεχόμενης Κύπρου από τις οποίες πολλές καταστράφηκαν ή πουλήθηκαν σε εμπορικά κέντρα της Δύσης και των οποίων η τύχη τους αγνοείται.

Δεν είναι γνωστό πότε άρχισε η ζωγραφική των εικό-

νών στην Κύπρο. Η πιο παλιά εικόνα της συλλογής είναι μια μικρή εικόνα της Παναγίας με εγκαυστική τεχνική (με κερί) του 8ου ή 9ου αιώνα. Μέχρι και το 12ο αιώνα οι εικόνες που υπάρχουν είναι πολύ περιορισμένες. Στον 12ο αιώνα όμως σημειώνεται η μεγάλη ακμή στη ζωγραφική των εικόνων. Η Κύπρος αυτή την περίοδο αποτελεί το σημαντικότερο στρατιωτικό κέντρο της περιοχής για τη Βυζαντινή αυτοκρατορία. Οι στρατιωτικοί διοικητές του νησιού σε συνεργασία με τους αυτοκράτορες συνέδεσαν το όνομα τους με την ίδρυση μοναστηριών κι εκκλησιών κι όπως φαίνεται έφεραν διάσημους ζωγράφους από την Κων/πολη για να ζωγραφίσουν τις εκκλησίες της Κύπρου.

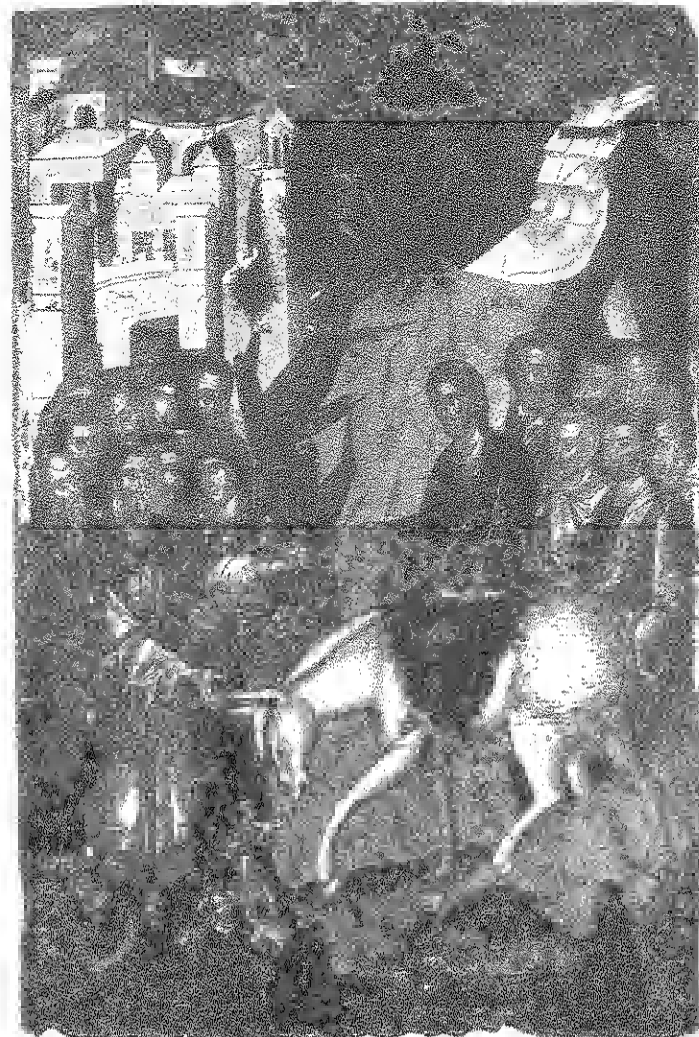
Από τον 13ον αιώνα η ζωγραφική διαφοροποιείται. Η κατάρτιση της Κύπρου από τον Ριχάρδο κι ένα σωρό άλλους κατακτητές έχει επιπτώσεις και στην Τέχνη. Σης εικόνες αυτής της περιόδου είναι φανερός ο αντικλασικός χαρακτήρας κι ένας νάιβ

ρεαλισμός. Αυτή η πολυμορφία στην τεχνοτροπία θα συνεχίσει και τους επόμενους αιώνες για να καταλήξει στην γέννηση μιας ντόπιας σχολής που αποτελείται από στοιχεία της Παλαιολόγειας παράδοσης και επιδράσεις της ιταλικής Αναγέννησης. Σ' αυτό συνέτεινε και η πτώση της Κων/πολης στους Τούρκους το 1453 οπότε πολλοί ζωγράφοι πρόσφυγες ήλθαν στην Κύπρο για να συνεχίσουν το έργο τους.

Η κατάληψη της Κύπρου από τους Τούρκους το 1571 έφερε την παρακμή της αγιογραφίας στην Κύπρο. Οι Κύπριοι και Βυζαντινοί ζωγράφοι φαίνεται ότι εγκαταλείπουν την Κύπρο και οι εικόνες που έχουμε τον 16ο αιώνα είναι πολύ λίγες. Έτσι παρουσιάζεται ευκαιρία σε ξένους ζωγράφους κυρίως από Κρήτη, Επτανήσια και Ιταλία να στέλλουν έργα τους στην Κύπρο.

Η παρακμή της Βυζαντινής Τέχνης στην Κύπρο συνεχίζεται και τον 17ο αιώνα. Η παραδοσιακή ζωγραφική των εικόνων εγκαταλείπεται

μέρος εικόνας με τρεις αποστόλους 11ος αιώνας
Ναος Αρχαγγέλου Μιχαήλ. Λευκόνοικο
Τα αδρα χαρακτηριστικά, τα μεγάλα
ορθάνοικτα μάτια, οι αραιές πινελιές
που σχηματίζουν τα μαλλιά και τα
γένια, μαρτυρούν την επιβίωση ανατολικών επιδράσεων στην Κύπρο.'

από την ισχυρή επίδραση που άσκησε ο Ιωάννης Κορνάρος από την Κρήτη, που ήλθε στην Κύπρο με πρόσκληση του Αρχιεπισκόπου Χρυσάνθου τον 18ο αιώνα. Η ζωγραφική του καθαρά επηρεασμένη από την Ιταλική Αναγέννηση ήταν τελείως ξένη προς την παραδοσιακή αγιογραφία της Κύπρου. Όμως προκάλεσε τόση εντύπωση που εκτόπισε οριστικά την Βυζαντινή Αγιογραφία στο περιθώριο. Έτσι ουσιαστικά η Βυζαντινή Τέχνη από τον 18ον αιώνα εγκαταλείπεται εντελώς.

Ένα ενδιαφέρον στοιχείο σε πολλές εικόνες του Βυζαντινού Μουσείου είναι τα πορτραίτα που είναι πάνω στις εικόνες και παριστάνουν τους δωρητές. Από αυτά παίρνουμε πολλές ιστορικές πληροφορίες γύρω από την οικονομική και κοινωνική κατάσταση των δωρητών, την ενδυμασία, τα κοσμήματα, τη μόδα γενικά, για τις σχέσεις ακόμα της Ορθόδοξης και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, έτσι η εικόνα γίνεται ένα πλούσιο βιβλίο με-

σα στο οποίο βρίσκει ο κάθε μελετητής όχι μόνο τη θρησκευτική πίστη, αλλά και ολόκληρο το οικονομικό κοινωνικό πλέγμα της κυπριακής κοινωνίας του μεσαίωνα.

Συμπληρωματικά αναφέρω ότι το Πολιτιστικό κέντρο κυκλοφόρησε ένα βιβλιαράκι με διάφορες εικόνες του Βυζαντινού Μουσείου, με τη βοήθεια του κ. Παπαγεωργίου. Μια πιο συμπληρωμένη έκδοση είναι το βιβλίο που εκδόθηκε από το Μουσείο Μπενάκη «Βυζαντινές εικόνες της Κύπρου». Όμως όπως πληροφορούμαι ετοιμάζεται μια ολοκληρωμένη έκδοση όπου θα είναι εικονογραφημένες και οι 150 εικόνες του Μουσείου από τον κ. Παπαγεωργίου και η οποία θα είναι έτοιμη σε δύο χρόνια περίπου.

Το κείμενο γράφτηκε μετά από συνέντευξη με τον Διευθυντή του Κέντρου κ. Χ' Στεφάνου και απο κείμενο του κ. Παπαγεωργίου Εφόρου Αρχαιοτήτων του Κυπριακού Μουσείου.

Γ. Κεπόλας

ΠΕΡΙΠΟΥ... *β. αργυρού*

ζωα και χτηνα

Ένα βράδυ καθόμουν με κάποιο φίλο στη γραφική ταβέρνα της οδού Αξιοθέας. Πινάμε μπύρα και τσίζαμε σουβλάκι τους κάττους της γεγονιάς που μαζεύονται κάθε νύχτα με τους θαμώνες από τα γύρω σπίτια και τα στενά. Έλεγα στο φίλο μου πως είχα κατά νου να γράψω ένα άρθρο για τα ζώα που εδω στη Κύπρο εξολοθρεύονται από κυνηγούς, λαθροκυνηγούς και καμικάζι της ασφάλτου χωρίς κανέναν να δίνει πεντάρα. Ο φίλος, κάτοικος και λάτρης της παλιάς πόλης δε χάνει ευκαιρία να κάμει και ελαφράν προπαγάντα όπερ των εντός των τειχών.

— Γράψε, μου λέει, πως εδω στη παλιά Λευκωσία εκτός από τα χτήρια, όλοι εμείς σεβόμαστε και το ζωικό πληθυσμό της περιοχής, κάττους, σσιήλλους, ποντικούς και οτιδήποτε άλλο ζωντανό που κινείται με τα τέσσερα ή τα δύο. Δε βλέπεις πως ο ζωικός πληθυσμός της περιοχής αυξάνεται ουνενώς; Η παλιά πόλη είναι το καταφύγιο όλων των περιθωριακών, αδυνάτων και καταφρονεμένων!

Εκείνη τη στιγμή κάποιος θαμώνας κλωτσά άγρια ένα γατάκι που επιμένει για λίγο σουβλάκι και γυροφέρνει το διπλανό τραπέζι νιαουρίζοντας παρακλητικά.

— Θα τον σκοτώσω, λέει εξοργισμένος ο φίλος και κάνει να σηκωθεί πάνω με άγριες διαθέσεις.

— Κάτσε κάτω, του λέω. Νόμιζα πως εσείς εδω οι καταφρονεμένοι σέβεστε όλα τα ζώα, ακόμα και το ανθρώπινο είδος.

— Ναι, λέει ο φίλος μου, όμως αυτός δεν είναι ζώο, είναι χτηνό!

Διάβασα κάπου τελευταία πως ένα από τα πολλά πόστερ που βγήκαν για να διαφημίσουν το θρυλικό παφιστιβάλ του Γούντστοκ έγραφε: «Τα ζώα είναι φίλοι σας, μην τα τρώτε». Σκεφτήκα πως σε μια χώρα μισού εκατομμυρίου κατοίκων σαν τη δική μας που 35 χιλιάδες είναι μανιόδεις κυνηγοί, το πόστερ αυτό, στη καλύτερη περίπτωση θα προκαλούσε φαιδρά μιδιάματα.

— Εν που εν έφσαν αμπελοπούλια ευδάτα σπορ για τούτο λαλούν έτσι!

— Γιατί τα ορτύκια στα κάρβουνα πιν πίσω!

Φυσικά κανένας χορτοφάγος ή φίλος των ζώων τρέφει ψευδαισθήσεις πως από το μακελιό χιλιάδων αθώων πουλιών κάθε κυνηγετική περίοδο πρόκειται να σταματήσει. Γιατί είναι αδύνατο να πείσει κανένας αυτούς όλους τους δήθεν καλοφαγάδες πως σαν πρόκειται να πεθάνουν αν δε φάνε αμπελοπούλια ευδάτα και ορτύκια στα κάρβουνα. Φέτος την άνοιξη ορισμένοι θρασείς λιμπήστηκαν τα φλαμίγκο και τους κύκνους της αλυκής στη Λάρνακα, κι αυτό παρά τις «αυστηρές προηδοποιήσεις» των υπευθύνων αρχών.

Από την άλλη βέβαια είναι και η χαρά του να σκοτώνεις. Ξέρεις τι ωραίο συναίσθημα είναι να ξυπνάς πρωί με τη γκλίκια και το δίκανο στον ώμο και να ορμάς στα κορφοβούνια σαν αντάρτης κι όπου ξερό κλαδί και φύλλο που κουνιέται μπάν και κάτω; Σπουδαίο πράμα, φοβερή απόλαυση. Ξεδίνεις, βγάζεις τα αποθνήσκοντα σου να πούμε. Διότι η αλήθεια είναι πως έχουμε και τα επιθετικά μας ένστικτα να σκεφτούμε, κι αν δεν τα ικανοποιήσουμε σκοτώνοντας πουλιά, σίγουρα θα τα βγάλουμε σπάζοντας στο ξύλο τη γυναίκα και τα κοπελλούχια μας.

Όμως το μακελιό των ζώων δε σταματά με το κυνήγι. Υπάρχει κι ενός άλλου είδους κυνήγι πιο ανανδρό και απαίσιο που ούτε μπορεί να δικαιολογηθεί σαν σπορ ούτε και κανένα άλλο νόημα έχει μια και το θήραμα δε προσφέρεται για μεζές. Αναφέρομαι φυσικά στο ανελέητο καταπλάκωμα εκατοντάδων οκλών και γάτων στους δρόμους από τους τροχούς των αυτοκινήτων που απόχτησαν πρόσφατα οι νεόπλουτοι Κυπριοί! Γιατί ενώ πριν τριάντα χρόνια ακόμα καβαλλούσαν τον γαϊδάρου του παππού τους κι έδειχναν κι ένα κάποιο σεβασμό στα ζωντανά, σήμερα καβαλλούν την μεροεντές που τους εδωρήσε ο «παπάς» ή το BMW που πήραν προίκα κι όπου δουν πλάσμα ζωντανό και κινείται ολόγεια καταπάνω του να το κάμουν λιώμα.

— Έτον ρε, έτον, εν λαός.

— Όι όε, εν κάττος.

— Εν πειράζει βάρτον που κάτω!

Και να μάτσο τα καταπλάκωμένα ζώα, αίματα, άντερα και μυαλά σκορπισμένα στον ασφάλτο, θέαμα αποκρουστικό.

Αυτή λοιπόν είναι η νοοτροπία μας. Και πως να μην είναι δηλαδή αφού τους παρπαρνάω από μας, μας έχουν μάθει από τα γεννοφάσκια μας πως είμαστε το κέντρο του σύμπαντος, κύριοι και άρχοντες και αφέντες και σαν τέτοιοι έχουμε όλα τα δικαιώματα πάνω στη φύση και τα ζώα κι άμα γουστάρουμε τα καταστρέφουμε και δε τρέχει τίποτε. Ακόμα κι η εκκλησία μας που διδάσκει αγάπη και σεβασμό στους άλλους όταν πρόκειται για τα ζώα λέει πως δεν έχουν ψυχή άρα μπορούμε να τα κάμουμε ότι μας γουστάρει!

Εδώ είμαι σίγουρος πως κάποιοι θεοφοβούμενοι και δήθεν ανθρωπιστές θα θορυβηθούν και θα μας πουν ότι ο κόσμος καίγεται, οι άνθρωποι πεθαίνουν από τη πείνα στην Αφρική κι εμείς καθόμαστε τώρα και μιλούμε για κάττους και σσιήλλους. Λοιπόν το μόνο που έχω να πω πάνω σ' αυτό είναι πως η ίδια νοοτροπία που επιτρέπει το μακελιό αθώων ζώων είναι και υπεύθυνη για τη δυστυχία των πεινασμένων του του κόσμου. Γιατί αν μάθουμε καμιά φορά να σεβόμαστε την ανθρώπινη ζωή και αξιοπρέπεια θάναυ γιατί μπορούσαμε προηγουμένως να ζήσουμε σε αρμονία με το περιβάλλον μας ζώα και φυτά.

Μούρχεται τώρα στο νου ο φίλος στην Αξιοθέα που άθελα και πάνω στο θυμό του έκαμε μια αξιοθαύμαστη διαφοροποίηση μεταξύ ζώων και χτηνών. Με αυτό το πνεύμα λοιπόν θάλεγα κι εγώ πως τα ζώα σκοτώνουν για να ζήσουν, τα χτηνά για να το ευχαριστηθούν. Οι κυρίες και κύριοι που πλακώνουν κάτω από το αυτοκίνητο τους το σκύλο το Ρεξ και τη γάτα τη ψιφίνα του καθενός, ανήκουν μάλλον στη δεύτερη κατηγορία.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ ΑΣΧΕΤΟΝ ΜΕ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΧΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Κάθε Τρίτη και θέμα...

Το «κάθε Τρίτη και θέμα» του εναλλαξ μάζεψε περισσότερο κόσμο και ζωντανία τώρα το καλοκαίρι. Αιτία η «κάθοδος» των φοιτητών και των άλλων ξενητεμένων μας που επιστρέφουν για διακοπές. Μαζί άλλαξε και η θεματολογία των διαλέξεων που μπήκε σε νέα πεδία και λόγω των ομιλητών και λόγω των ακροατών - συζητητών.

Δυό τέτοια θέματα σε πρώτο κοίταγμα «ουρανοκατέβητα» ήταν τ' ακόλουθα:

Στις 23 του Ιούλη μίλησε ο Κώστας Κυριακίδης με θέμα τις εξελίξεις στη Νικαράουα. Ο Κώστας σπούδασε στις Η.Π.Α. και τώρα εργάζεται στο υπουργείο εργασίας της Νικαράουας, προσφέροντας τις υπηρεσίες του στο «αντίπαλο στρατόπεδο». Όχι και τόσο αντίπαλο διαμαρτύρεται ο ίδιος μια και ο αγώνας για τη χειραφέτηση των εργαζομένων είναι ένας κι' αδιαίρετος. Άλλωστε λέει στη Νικαράουα σήμερα υπάρχουν χιλιάδες νέοι και νέες από πολλές χώρες, των ΗΠΑ συμπεριλαμβανομένων που προσφέρουν τη δουλειά τους σε διάφορους τομείς από το μάζεμα του καφέ μέχρι τις κρατικές υπηρεσίες.

Στις 30 του Ιούλη μίλησε ο Σταύρος Τομπάζος τελειόφοιτος στη πολιτική οικονομία σε γαλλικό πανεπιστήμιο. Θέμα του οι «νέοι φτωχοί στην Ευρώπη». Ζήτημα όχι τόσο μακρινό για μας μια και οι οικονομικές και κοινωνικές ανακατατάξεις στην Ευρώπη επηρεάζουν άμεσα τη Κύπρο μέσα από το εμπόριο και το τουρισμό αλλά και μέσα από τις γενικότερες οικονομικές και πολιτικές μεταβολές που συνεπάγονται, διεθνώς.

Που πάει η Νικαράουα

Βασικά σημεία που δεν πρέπει να ξεφύγουν από τα μυαλά μας είναι η γεωπαλιτική τοπαθέτηση της Νικαράουας στην Λατινική Αμερική, και η πολιτικο-οικονομική επίδραση που ασκούν οι ΗΠΑ σε αρκετές χώρες της Λατινικής Αμερικής. Αυτό τοποθετά τις χώρες, που εξαρτώνται πολιτικά και οικονομικά στις Ηνωμένες Πολιτείες, σε μειονεκτική θέση μια και οι πολιτικές και οικονομικές αλλαγές που επιθυμεί ένας λαός πρέπει να εγκριθούν από τις Η.Π.Α.

Αυτή η θέση για έγκριση των αλλαγών από τις Η.Π.Α. δεν είναι καθόλου παράλογη αφού μια ανασκόπηση της ιστορίας των αμέσων και εμμέσων πιέσεων που άσκησαν οι Αμερικανοί προς την Νικαράουα από τις πρώτες μέρες της επανάστασης και προς τις άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής (Γουατεμάλα, Χίλη, Ελ Σαλβαδόρ, Καύβα, Ονδούρας κτλ) μας δείχνει πόση μεγάλη είναι η επίδραση των ΗΠΑ στις ζωές τόσων εκατομμυρίων κόσμου της Λατινικής Αμερικής.

Μόλις ξεκαθάρισε την θέση της η νέα κυβέρνηση της Νικαράουας, στο ότι θα τραβούσε τον δρόμο που επιθυμούσε ο λαός της και όχι τον δρόμο που επιθυμούσαν οι ΗΠΑ, οι Ηνωμένες Πολιτείες άρχισαν να εμποδίζουν την παροχή δανείων από την Διεθνή Τράπεζα Αναπτύξεως και τους άλλους διεθνείς οργανισμούς, προς την Νικαράουα ούτως ώστε να πνίξουν οικονομικά την επανάσταση της Νικαράουας. Όταν αυτό δεν πέτυχε οι ΗΠΑ άρχισαν τις στρατιωτικές

τους πιέσεις μέσω των «κόντρας» (τους μισθοφόρους τους) και μέσω των απειλών εισβολής.

Μέχρι σήμερα οι ΗΠΑ είναι υπεύθυνες για τον θάνατο 12.000 Νικαραγουανών και οικονομικές ζημιές εκατομμυρίων δολλαρίων. Βασικά οι ΗΠΑ θέλουν μια Νικαράουα που να πάψει να είναι το καλό επαναστατικό παράδειγμα προς μίμηση από τις άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής. Θέλουν μια Νικαράουα που να έχει ένα ολοκληρωτικό καταπιεστικό σύστημα.

Μέχρι σήμερα οι ΗΠΑ δεν κατάστρεψαν τίποτα, και οι άνεμοι της ελευθερίας και της δημοκρατίας είναι αρκετά δυνατοί στην Νικαράουα.

Οι πιο πολλές συζητήσεις για τα πολιτικά συστήματα χωρών, ανεξάρτητα από το επίπεδο ανάπτυξης, αρχίζουν με το ερώτημα, αν σε αυτά τα συστήματα υπάρχει δημοκρατία (το κράτος στα χέρια του κόσμου). Για αρκετούς η λέξη δημοκρατία αρχίζει και τελειώνει με τις εκλογές.

Στην Νικαράουα η δημοκρατία έκανε το πρώτο της βήμα με την επανάσταση (το μικρό κοριτσάκι όπως την ονομάζουν του 1979, όταν ο κόσμος έδωσε την δικτατορία της οικογένειας Σομόζα.

Τελειώνοντας τη δυναστεία τους οι Σομόζα άφησαν διαθήκη προς τον κόσμο:

- 50.000 νεκρούς
- 100.000 τραυματίες
- 45.000 ορφανά
- 750.000 άστεγους
- το 50% του πληθυσμού να έχει

στα χέρια του τα 58% της καλλιεργήσιμης γης και την οικογένεια Σομόζα να έχει τα 23% της γης • το 50% του πληθυσμού να έχει ένα ετήσιο εισόδημα 90 δολλαρίων • το 60% του πληθυσμού δίχως δουλειά και το 80% δίχως να γράφουν ή να διαβάζουν • το 80% των σπιτιών δίχως νερό και το 59% δίχως ηλεκτρισμό: και ένα εξωτερικό χρέος 1.6 δισ. δολλαρίων.

Όσα κατάφεραν οι Σομόζα να πάρουν μαζί τους σε άλλες χώρες τα πήραν, αλλά άφησαν πίσω τους εταιρείες, ορυχεία, τεράστιες φυτείες καφέ και βαμβακιού, και κοπάδια βοδιών.

Αυτές τις εταιρείες η νέα κυβέρνηση τις εθνικοποίησε μαζί με τις τράπεζες, τις ασφαλιστικές εταιρείες, τα ορυχεία, τις άλλες φυσικές πηγές και το εισαγωγικό και το εξαγωγικό εμπόριο.

Η οικονομία έγινε μικτή (μια και τα 60% ανήκουν σε ιδιώτες, τα 20% στο κράτος και τα άλλα 20% ανήκουν σε συνεργατικούς και συνεταιρισμούς) και αναπροσανατολίστηκε εσωτερικά και εξωτερικά. Εσωτερικά ο αναπροσανατολισμός έγινε με τις εθνικοποιήσεις, την αύξηση της φορολογίας προς τους κεφαλαιοκράτες, και την αγροτική μεταρρύθμιση (που έδωσε και ακόμα μοιράζει γη σε χιλιάδες κόσμο). Εξωτερικά το εμπόριο δεν γίνεται μόνο με τις ΗΠΑ αλλά και με την Ευρώπη, τις Ανατολικές χώρες, την Ιαπωνία και άλλες χώρες του Τρίτου Κό-

σμου.

Αν και η κυβέρνηση βρήκε την χώρα σε ερείπια άρχισε από τις πρώτες μέρες της ζωής της ένα πρόγραμμα κοινωνικών έργων και παροχών. Στόχος αυτού του κοινωνικού προγράμματος ήταν να χτιστούν σπίτια κατοικησιμα για τους άστεγους, να μάθουν τον κόσμο να διαβάζει και να γράφει, και να φτάσει η ιατρική περίθαλψη στις πιο απομακρυσμένες γωνιές της Νικαράουας. Τα νοίκια καθώς και οι τιμές των βασικών ειδών διατροφής μπηκαν κάτω από κρατικό έλεγχο, ώστε οι βασικές ανάγκες του λαού να ικανοποιούνται.

Στα ραδιοφωνα υπάρχουν προγράμματα όπου οι ακουάτες τηλεφωνούν για τα προβλήματα τους και ο εκφωνητής στην συνέχεια τηλεφωνά στα υπεύθυνα πρόσωπα ή υπουργούς και ρωτά τους υπεύθυνους τι έκαναν ή τι θα κάνουν. Σημαντική λεπτομέρεια είναι ότι όλες οι συνδιαλέξεις μεταδίδονται απευθείας.

Το άλλο βήμα που έγινε τον Νοέμβριο του 1984 για την εκδημοκρόπηση της πολιτικής ζωής της Νικαράουας, ήταν η προκήρυξη εκλογών για την ανάδειξη προέδρου και αντιπροέδρου και βουλής των αντιπροσώπων.

Ο συνδυασμός προέδρου - αντιπροέδρου του κόμματος των Σαντινίστας (Frente Sandinista de Liberacion Nacional - FSLN) κέρδισε με πρόεδρο τον Ντανιέλ Ορτέγα και αντιπρόεδρο τον Σέρχιο Ραμίρεζ.

Για την ανάδειξη του κοινοβουλίου το FSLN κέρδισε τα 66.8% των ψήφων, το Συντηρητικό Δημοκρατικό Κόμμα της Νικαράουας (Partido Conservador Democrata Nicaragüense - PCON) πήρε τα 14%, το Φιλελεύθερο Ανεξάρτητο Κόμμα (Partido Liberal Independiente - PLI) κέρδισε τα 9.7%, το Λαϊκό Σοσιαλ-Χριστιανικό Κόμμα (Partido Popular Social - Cristiano - PPSC) πήρε το 5.6%, το Κομμουνιστικό Κόμμα της Νικαράουας (Partido Comunista de Nicaragua - PCN) πήρε το 1.5%, το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Νικαράουας (Partido Socialista Nicaragüense - PSN) κέρδισε το 1.4% και το Κίνημα Λαϊκής Δράσης - Μαρξιστικό - Λενινιστικό (Movimiento de Accion Popular - Marxista - Leninista - MAP - ML) που πήρε το 1.0% των ψήφων.

Το άλλο βήμα για το κτίσιμο της δημοκρατίας στην Νικαράουα ήταν η οργάνωση του λαού στις μαζικές οργανώσεις, οι πιο πολλές μαζικές οργανώσεις δημιουργούνται πριν το 1979, μια και ήταν ενεργά συνδεδεμένες με το κίνημα ενάντια στην δικτατορία. Σήμερα αυτές οι οργανώσεις έχουν εντάξει τα άτομα όχι μόνο κατά επάγγελμα αλλά και κατά τόπο κατοικίας, κατά ηλικία και κατά φύλο. Τα αιτήματα του κόσμου εκφράζονται προς την κυβέρνηση κατά την διάρκεια των συναντήσεων των αντιπροσώπων των οργανώσεων μαζί με την κυβέρνηση.

Αυτή η έκφραση των αιτημάτων του κόσμου συμπληρώνεται και με ακόμα

ένα κανάλι που καθιερώθηκε από τις πρώτες μέρες της επανάστασης. Ονομάζεται Cara del Pueblo και που σημαίνει «πρόσωπο του κόσμου». Μια φορά την βδομάδα οι υψηλά ιστάμενοι της κυβέρνησης (πρόεδρος, αντιπρόεδρος υπουργοί, διευθυντές τμημάτων κτλ.) επισκέπτονται μια γειτονιά ή ένα χωριό και απαντούν σε ερωτήσεις, από εξωτερική πολιτική μέχρι και θέματα που αφορούν μόνο αυτήν την γειτονιά (πόσιμο νερό, τρόφιμα υγεία. Η συμμετοχή του κόσμου είναι μαζική και το πνεύμα που επικρατεί, από τον κόσμο και από την κυβέρνηση, είναι γεμάτο ειλικρίνεια και από τις δύο πλευρές.

Άλλο κανάλι για την έκφραση των αιτημάτων του λαού που δημιουργήθηκε από την αρχή της επανάστασης ήταν οι εφημερίδες. Όλες οι εφημερίδες έχουν καθιερώσει ολόκληρες σελίδες όπου ο κόσμος μπορεί να εκφράζει τα ερωτήματα του και τα παράπονα του και οι υπεύθυνοι μπορούν να εξηγήσουν και να απαντήσουν. Οι κριτικές αρχίζουν από τον πρόεδρο και σταματούν μέχρι τον τελευταίο γραφειοκράτη.

Όλα αυτά τα κανάλια δημοκρατίας δεν είναι πρόσκαιρα που με την πάροδο του χρόνου οι Σαντινίστας θα τα παραμερίσουν για να εφαρμόσουν ένα ολοκληρωτικό πολιτικό σύστημα ή ένα μονοκομματικό σύστημα.

«ποτέ δεν σκεφτήκαμε να εγκαθιδρύσουμε ένα μονοκομματικό Μαρξιστικό σύστημα... όπως της Σοβιετικής Ένωσης ή όπως της Βουλγαρίας», δήλωσε ο αντιπρόεδρος της Νικαράουας Σέρχιο Ραμίρεζ προς το περιοδικό Time (Nicaragua: A struggle on two fronts, Time, 27 Μάρ, 1985).

Με αυτό τον πλουραλισμό (μικτή οικονομία και πολιτική ζωή, δίνεται η ευκαιρία σε όλες τις πολιτικές και οικονομικές τάξεις να εκφέρουν τη γνώμη τους για τις διάφορες πολιτικές και οικονομικές καταστάσεις.

Οι Σαντινίστας ελπίζουν ότι ο βαθμός της επίδρασης της βάσης (του κόσμου) προς την καρυφή (κυβέρνηση) θα αυξηθεί, μια και για τόσους αιώνες ο κόσμος της Νικαράουας ήταν αναγκασμένος να ακολουθεί τους κυβερνώντες (άμεσα μέσω βίας, έμμεσα λόγω απάθειας) αντί οι κυβερνώντες να ακολουθούν τις εκφρασμένες επιθυμίες του κόσμου.

Μαζί με τούτα τα λίγα βήματα που έχουν γίνει μέχρι σήμερα για την οικοδόμηση μιας δημοκρατίας από τον κόσμο της Νικαράουας για την Νικαράουα, οι προσπάθειες της κυβέρνησης είναι να κάμουν εφικτή την άμεση συμμετοχή του λαού στα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά γεγονότα. Αλλά πάλι για να σταθεί μια δημοκρατία σε γερεές βάσεις πρέπει πολλές πτυχές αυτών των «βημάτων» και των «καναλιών» δημοκρατίας να επεξεργαστούν και να εκδημοκρατικοποιηθούν μέχρι και το πιο λεπτό σημείο, για να μπορεί δίκαια ένας λαός να καφχτείται ότι στην χώρα του ο λαός ελέγχει το κράτος.

Καφεδάκτρο "ΕΝΑΛΛΑΞ"

Ξαναπίσω από τις διακοπές του καλοκαιριού
και για όσο πάει ακόμα στην άβυσσο του "ΕΝΑΛΛΑΞ",
κάθε μέρα έχεις κυριακές, με τον Χρίστο Φιλίππου
στο μάνο και τον Γιώργη Χαράλαμиду, να σας μιλά,
να τραγουδά και να σας ξεκινάει.
Στο μεταξύ άρχισε η προετοιμασία για τη νέα
βαζόν στο χειμώτινο "ΕΝΑΛΛΑΞ", με εγκαίνια η εί-
ση από το γέλιο του Διονέμβρη.

ΚΑΦΕΘΕΑΤΗΡΙΟ
ΕΝΑΛΛΑΞ

Τηλ. 210 211 2111